

САН АНТОНИО ИСТОРИЯ НА ФРАНЦИЯ

Превод от френски: Теодор Михайлов, 2007

chitanka.info

ИНТРОИНДУКЦИЯ

Полицейското управление беше заприличало на обор, от който кравите липсват. Работата е там, че от известно време злосторниците бяха спрели да злосторничат. Като че ли бяха обявили стачка поради умножаването и усъвършенстването на алармените системи в банките. Не че по принцип тези шумни предупредителни приспособления ги смущават кой знае колко, но те понякога подтикват отделни банкови чиновници и охранители към досадни прояви на героизъм. Преки последствия от това: при подобни случаи иначе не непременно чак толкова кръвожадните по природа криминални елементи са принудени да стрелят по тях, което пък утежнява участието им, когато ги заловим.

Така че из полицейските управления на столицата ни цареше всеобща апатия, на която се бях поддал и аз. Седях със скръстени ръце зад бюрото си и опънати крака върху него досущ като частен американски детектив, чакащ да се появи поредният клиент или клиентка, за да го въввлече във въртопите на тайнствен случай, в който едва ще отърве кожата си. Но с тази разлика, че аз не чаках непременно това, а използвайки екстраполационния метод, бях оставил мислите си да се зареят в един бляскав бъдещ свят, в който всички ще имат имплантирани в себе си чипове, по които ние, пазителите на реда, ще откриваме местонахождението им и ще ги залавяме при необходимост. Така е: когато настоящето му се струва постничко, човек е склонен да се потапя в бъдещето или миналото, към което също ми бе съдено да се обърна, както ще се види след малко. Засега обаче съблазнителната картина на футуристичните ми прозрения ме бе изпълнила и с известно безпокойство. И тъкмо се бях замислил над възможните причини за това ми смътно чувство, което с присъщата ми интелектуална амбициозност смятах да изясня, когато в непосредствена близост един глас, поразително напомнящ на търкане на нокът о матирано стъкло, отбеляза:

— Тъй си увесил нос, че ми мязаш на препикано мушкато!

Вдигнах глава и установих, че в стаята току-що бе влязъл безценният ми другар Берюрие. Червенеештите му като калифорнийски ябълки бузи и широкият му, набразден с капиляри нос недвусмислено издаваха пристрастието на носителя им към червеното вино. Беше облечен в пепитен тъмнозелен костюм, чиито джобове бяха издути от натъпканите в тях тайнствени и обемисти предмети. Синята му вратовръзка неуспешно се опитваше да прикрие едно леке, жълтеещо върху розовата му риза, иначе осеяна с кафеникави дупчици, следи от пепелта на неизменно висящата от бърните му тлееща цигара. Виждаше се, че не се беше бръснал от два дни, което си му беше присъщо. Килнатата му назад шапка с широка периферия приличаше на ореол и му придаваше вид на светец. Светец, неоткриваем в църковния календар, но затова пък известен във всички квартални кръчми на Париж. Съзерцавах с чувство на приятелска топлота тези сто и десет килограма триумфираща плът. И ако трябва да предам още поточно визията си от онзи момент, то трябва да уточня още, че панталонът му беше разкопчан, а на ризата липсваха три копчета, което отваряше пряк изглед към пъпа му, засенчен от дълги косми, приличащи на плачещи върби.

— Може и да приличам на мушкато, Дембо — възразих, — но на мислещо мушкато.^[1]

Той избухна в смях, напомнящ за изпусната във фоайето на Операта по време на антракт кесия с орехи.

— Ти ме изненадваш, Тони. Да мислиш, без да си принуден да правиш това, си е порок. — И след като побутна още по-назад периферията на шапката си, за да изтрие потта, избила по пролетарското му чело, си призна благодушно: — Аз пък не размишлявам никога в извънработно време. — Седна на страничното облегало на един фотьойл, който изстена жалостиво, после измъкна от джоба си един остатък от вестник, на който вероятно бе попаднал в някоя обществена тоалетна, и попита: — Чете ли вестниците тази сутрин?

— Не. Днес изневиделица ме награчиха твърде много мисли.

— В тоя, дете е у мен, има статия, по повод на която искам да ме светнеш за туй-онуй.

— Чети. Целият съм слух — отвърнах.

И силно и отчетливо, с характерния си глас, който не оставяше и лъч надежда някога да го направи оперен тенор, той прочете:

— „В една пещера на Златния бряг спелеолози откриха фреска, за която се смята, че се отнася до военните деяния на Верцингеторикс.“

— Интересно е — съгласих се аз. — Но не виждам с какво тази новина те е заинтересувала толкова.

— Той размаха под носа ми една снимка на въпросната фреска.

— Виждаш ли, Сана, тоя тип, дето има прикачени крила на каската си? Стрелката сочи, че именно той е Верцингеторикс...

— Така е.

— А онзи до него трябва да е неговият адютант, нали?

— По всичко изглежда пак да е така.

— Вгледай се внимателно и ми кажи на кого ти прилича.

Вгледах се и не можах да не се усмихна.

— Ами че на тебе, Дембо!

— Ти го каза!

— С леко подсецане от твоя страна, но истината си е истина, особено когато е очевидна.

— И как си обясняваш тая работа?

— Логично е да се предположи, че някой от твои те предци е бил дясната ръка на Верцингеторикс.

Дебелия почервения малко повече от обичайното, което бе достатъчно, за да стане тенът му възморав.

— Мислиш ли?

— Защо не?

— Аз съм имал някакъв предец, който е живял по времето на галите! — смотолеви той с изначалната скромност, присъща на чистите души.

— Всички ние, Берю, всички ние! Това си е цяла верига, която започва от Адам или там от някоя горила, може би дори от някоя риба и на която ние сме, поне засега, последните брънки.

След като вдигна нагоре прононсирания си нос, за да изтръгне деликатно от ноздрите си един прорасъл косъм, той отрони:

— Ще ти призная нещо, пич. И хал хабер си нямам от история. Е, разбира се, знам, че е имало някакъв Анри IV, ама да ме убиеш, не мога ти каза дали е бил син на Жана д'Арк или на Катерина

Медицинска. Същото се отнася и за цялата върволица от серсеми, дето са се казвали Луи или Шарл. Например Луи XIV — преди или след Луи XIII е живял? Всичко това за мен тъне в гъста мъгла.

— Направи си труда да прочетеш някоя книга по история и мъглата ще се поразпръсне.

Той подсмъркна притеснено.

— Опитях се. Но още на втората страница засякох и заспах. Всяка книга ми действа по този начин. Така и нямам нужда от приспивателни. Когат' съм нервен и не мога да заспя, просто зачитам някоя книга и на десетата минута вече нанкам и сънувам как онождам примерно Бриджитката като млада.

Неговият случай май бе наистина безнадежден.

— И все пак — настоя Берю — това наистина ме интересува. Дори малкото, което знам, като например случая, когато Наполеон и Ришельо освободили гроба на Христос в Матусалем, и то ме вълнува повече, отколкото най-любимият ми комикс! — И той

заоглежда ноктите на едната си длан, за да изгризе остатъка от единия и да го изплюе не принудено върху папката на бюрото ми. След което добави с умолителен тон: — Ти си вътре в тия неща и само да поискаш, ще намериш начин да ми ги дробнеш, та да не ме мислят за простак, когато попадна сред обществото. — Виждайки неохотата, изписана на лицето ми, продължи още по-жаловито: — Да видя във вестника снимката на мой роднина редом до Верцингеторикс и да нямам право да знам какво е станало с него!

Ето че съвестта ми бе поставена на изпитание. Имах ли правото да не утоля тази чиста жажда за познание? Имах ли правото да оставя Берю да тъне в тъмните дебри на невежеството? Този арабия искаше да узнае откъде идва и посредством кого! Та в самото рвение на човека да изкачи генеалогичното дърво, за да пипне опашката на маймуната-първопроходец, има нещо толкова възвишено и веледушно!

— Сигурен съм — обади се пак Берю, — че ще намериш начин да ми разкажеш главното. Така и така сега само си драпаме ташаците. Направи това за мен!

И тогава аз изщраках с пръсти, както правя винаги когато вземам важно решение. И ден след ден извървах голготата на педагога отначало, та докрай. И след като пост фактум прегледах бележките на лекциите си, а и изслушах записаното на касетофон по време на някои

от тях, ми хрумна идеята да ги събера, заедно с повечето от словесните намеси на Берю за повече автентичност, в една книга, излагаща моите лични виждания за историята на Франция. Тези виждания едва ли ще хвърлят във възторг академичните и официалните историци, но в края на краищата на мен какво ми пука от това, че ще се тръшкат, че ще надават неистови вопли и ще скубят косите си, в случай че ги имат? Аз отстоявам неотменното си демократично право да излагам своите гледни точки. Вие знаете, драги ми читатели, че в своите книги никога не съм кроил басма на никого, при което същевременно не съм се ограничавал и в изразните средства. В това отношение съм последователен и в този си нескромен труд. Последната му характеристика ме кара да напомня, че той не е подходящ за лица, ненавършили шестнайсет години, още по малко за деца от църковен хор. Впрочем надявам се той да попадне и в техните ръце, което ще допринесе за увеличението на тиража на изданието.

[1] Елегантна литературно-философска отпратка, която очевидно Берю не е в състояние да разбере. Вж. Блез Паскал. (Бел. пресъзд.) ↑

ПЪРВА ЧАСТ
ГАЛИЯ.
СРЕДНОВЕКОВИЕТО

ЛЕКЦИЯ ПЪРВА

ВЕРЦИНГЕТОРИКС И ЦЕЗАР

— Ако се замислим как са стартирали Франция и френският народ, тутакси установяваме, че в изходната точка е имало доста сложна човешка амалгама или, другояче казано, етнически калабалък: гали, нормани, келти, сакси, германски племена, трудно идентифицируеми елементи, домъкнати от Римската империя, и какво ли не още...

— Още оттук започва да ми се завива свят — обади се Берю.

— И всичко това постоянно се е смесвало било чрез почтени бракове, било, тъй като нравите по онова време не са били особено изискани, чрез сексуален терор и насилие из горите и полята, където разгонени самци от един етнос са гонели самки от друг етнос, които пък от своя страна, изглежда, невинаги са бягали достатъчно бързо. Така или иначе от всички техни доброволни или недоброволни чифтосвания са произлизали трудно определими по кръв индивиди. Но се смята, че първоосновата под целия този хаос са галите. Не съм стопроцентово сигурен дали общоприетата представа за тях е вярна, но обикновено ги описват като едри и светли хора, със сини очи, с коси, сплетени на дълги плитки, и с изобилие от пера по шлемовете.

— Значи галите са нещо като нашенски индианци — вметва не чак толкова неуместно Дембо.

— Отчасти може и така да се каже — отвърнах аз евазивно и продължих: — Те са си били доста примитивни и са прекарвали времето си в лов и риболов.

— Завиждам им — вметна пак Берю. — Печеният бут от мамут трябва да е било нещо, коет' си заслужава.

Не счетох за нужно да му обяснявам, че през въпросната епоха вече е нямало мамути. Това щеше допълнително да го затормози умствено. Затова продължих:

— Галите живеели в колиби край реките.

— Че те са си били постоянно на курорт!

— Нещо такова. И не са вярвали в Господа-Бога, а са почитали слънцето.

— Защо пък не? — застана на тяхна страна Берю. — За слънцето поне сме сигурни, че съществува. В това особено болезнено се убеждават германците и скандинавците, когато като улови се затъркалят по-дълго време по плажовете на Средиземноморието. Виждал съм такива, които бяха получили изгаряния от трета-четвърта степен, че и нагоре.

— Жреците на галите са се наричали друиди и са ходели облечени в бели роби.

— Сигурен ли си, че не са били всъщност доминиканци?

— Не, не са били доминиканци. И едно от заниманията им било, въоръжени със златни сърпове, да събират имел в дъбовите гори.

Тук Берю нададе победоносен рев, който накара химикалките върху бюрото ми да заподскачат.

— Ами че аз знам един друид! Той от време на време продава имел на ъгъла на улицата, дето живея! Но не носи бяла роба, а се дегизира с джинси и канадка!

— Ще млъкнеш ли най-последно! — троснах се аз.

— Добре де, добре...

— Любовта към войната подтикнала галите да нахлуят в Апенините, да влязат в Рим и да го опожарят.

— Тогава Рим не си ли е бил отворен град?

— Още не е бил такъв. А самата крепост на града се е казвала Капитолия.

— Това съм го чувал — гордо отбеляза Грамадата.

— Та галите били обзети от амбицията да превземат и нея. И една нощ се прокраднали тихомълком в подножието ѝ, сподобени с всички такъми, нужни за щурма на една твърдина. Вътре всички спели кротичко. Но гъските зад стените ѝ ги усетили и се разкрякали кански.

— Тях вероятно ги е отглеждал папата...

— Не, не ги е отглеждал папата — малко отегчено го опровергах аз.

— И все пак чий са го дирели тези гъски там?

— Римляните ги отглеждали в чест на богиня Юнона.

— Значи тази Юнона била досущ като жена ми Берта, която също си пада по печените гъски. С кестени.

— Но нека продължа: въпросните гъски събудили римляните, които тутакси притичали и отблъснали вече накачулените по стените гали.

— Ха, ха, ха! Слезте долу, че ви търсят по телефона! — избухна Берюрие в смях, по-волен и от изпърдяването на страдащ от хроничен метеоризъм шивач. Явно изникналата в съзнанието му картина на летящите от такава височина в свободен полет гали го развеселяваше.

— И това било — подех наново аз — началото на края за галите. От този момент нататък те започнали да отстъпват, докато римляните все повече набирали сила. И един хубав ден се озовали обратно в Галия.

— Абе, знам си аз, че поначало човек трябва да си гледа в своята паница, а не в тази на съседа...

— И известно време си живели така, пиейки медовина и размишлявайки тъжно върху превратностите на историческата съдба. Докато начело на римляните не застанал един известен генерал на име Юлий Цезар, който предприел завоюването на Галия. Войските му се втурнали в Галия като германските панцери през 1940 година. И именно тогава се проявил Верцингеторикс, от когото толкова се интересуваш. Той оглавил галската войска, за да отблъсне завоевателя. Успял в това си начинание и преследвал римляните чак до Златния бряг. Но впоследствие Цезар смогнал да прегрупира армията си и разбил тази на Верцингеторикс, който се оттеглил в Алезия. Цезар обсадил този град-крепост и Верцингеторикс се видял принуден да се предаде, за да не измрат хората му от глад. Възседнал най-хубавия си кон, отишъл при Цезар и положил оръжията си в нозете му.

— Че като галите са имали още коне, защо не са ги изяли? — учуди се Берю. — Конското месо си го бива, особено с печени или пържени картофи.

— Историята мълчи по този въпрос.

— И какво станало по-нататък с Верцингеторикс?

— Цезар го отвел в Рим и пет години по-късно наредил да му прережат гърлото.

— Че защо му е било нужно да го коли? Първо, не е много джентълменско и второ, той така или иначе си е бил бита карта.

— Нравите по ония времена са били сурови, Дембо. — Пък и още не е съществувала Женевската конвенция... Накрая не мога да не

спомена, че Цезар написал една книга, в която описал цялата тази патърдия...

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ГАЛЪТ БЕРЮРИКС

Тръбен зов, изхождаш, от рог на зубър, проехтя над лагера и изтръгна от съня му война Берюрикс. Той отвори очи, изправи се в седнало положение и бавно обходи с поглед разочароващата действителност, която го заобикаляше. В палатката му до него спеше, свит на кравай, един друид. Златният му сърп, окачен наблизко, проблясваше в полумрака. Берюрикс отметна кожата от зебу, служеща за врата на палатката, и се намръщи: навън беше кучешко време. Небето беше ниско и свъсено, а сред дърветата виеше смразяващ вятър.

Тръбният зов отново отекна. Но той отдавна вече не беше сигнал за храна. Воинът Берюрикс яростно почеса междукрачието си: бяха го нападнали интимни въшки, които за разлика от него имаха с какво да се хранят. И всичко, което той можеше да предприема срещу тях, беше да всява временна паника сред редиците им посредством загрубелите си нокти.

В лагера цареше оживление. Воините тичаха насам-натам, налагайки в движение върху главите си своите шлемове. Последните бяха два вида: тези на по-младите и неженени бяха украсени с пера, а онези на по-възрастните и женени — с рога.

Един възрастен гал с провесени мустаци мина край палатката на Берюрикс, който го попита:

— Тревога ли има?

Възрастният гал, чието име беше Пинюшикс, отвърна с блеещ глас:

— Ще говори главнокомандващият. Със своята унило сведена глава, украсена с рога, той наистина приличаше на стар и тъжен овен.

— Пак ли? — измърмори Берюрикс. — И след красивото си слово отново ще ни накара да пеем „Галия, мой роден край“. А на нас вече въобще не ни е до песен.

Пинюшикс кимна в знак на съгласие и се отдалечи с крачка, издаваща явна липса на калории в организма му. Берюрикс влезе в

палатката и като се приближи до заспалия друид, здраво го плесна по задника, придружавайки това си действие с думите:

— Айде, пичкоранке, време е!

Друидът се протегна с прозявка, при което една заоблена и стегната гърда изскочи изпод бялата му роба.

— Прибери си мандрата — посъветва я Берюрикс, — защото, ако някой от съратниците я зърне, веднага ще разбере, че не си никакъв друид!

Все още сънената мома кротко прибра въпросната си съкровеност.

— А мустаците ти? — стреснато попита Берюрикс. — Къде са мустаците ти?

— Трябва да съм ги запиляла, докато съм спала. Или може би, докато се прибирахме — въздъхна другарката на воина и затършува из кожите, служещи за ложе. След малко с жален глас почти изплака: — Не ги намирам!

— Сега се подредихме! — затюхка се воинът Берюрикс. — Без мустаци не можеш да се покажеш навън! А къде да намеря пак царевична свила?

— И какво ще стане сега? — простена галската мома. — На такъв риск се изложих, като те последвах в армията!

— Ако те разкрият, което ще стане при това положение, ще ти се изредят всичките, както са ядосани от военните несполуки, а мен ще ме изправят пред другарски съд и може да ми ударят петдесетина удара с бич. Хайде, твоето ще го преживееш някак си, ами аз? Какъв позор!

Като чу това, мнимият друид се разхлипа още повече.

— Ти не ме обичаш!

Обичам те, обичам те — успокоително изрече воинът в обсада, после обхвана главата си с длани и се замисли, пощейки се разсеяно и тананикайки модната песенчица „Кой ми клати, мамо, имела?“. След малко вдигна глава. Изпосталелите му бузи бяха увиснали като задника-маясьлия на стара мома. В очите му на хроничен гладник проблесваше решителност.

— Ще оправя положението, драга. Ще намеря царевична свила.

— И къде ще намериш царевица?

Смелият воин посочи към ширналите се зад укреплението и дълбокия ров поля.

— Ей, къде ще я намеря!

— Но ще се изложиш на смъртна опасност!

— Заради теб съм готов да поема този риск, зелчице моя — заяви Берюрикс. След което повтори с без крайна носталгия: — Зелчица... — И пред погледа му като мираж изплува видението на зелки, уханно врящи в тенджерата заедно с едно зубърско ребро. И след като облиза устните си, добави: — Ще използвам това, че всички заплеси ще отидат да слушат генерала, който обикновено бая се увлича в патриотичните си словоизлияния, и ще се измъкна незабелязано от лагера...

— Освен царевица, гледай да намериш там и нещо друго, мили. Ако знаеш само колко съм гладна!

Берюрикс се замисли за пореден път.

— Дано из землището тук-таме са останали картофи. — И след кратка пауза добави колебливо: — А какво ще кажеш за паниран мозък на римлянин?

— Ох, нека не стигаме чак дотам! — отвърна фалшивата друидка.

Берюрикс стана и излезе с решителна крачка.

Изправен върху парадния си щит, придържан от четирима от най-атлетичните си воители, Верцингеторикс вече говореше. Той беше напет, красив и излъчваше смелост и благородство. Русите му коси блестяха под бледия светлик на слънцето, чиито лъчи успяваха от време на време да пробият през ниско стелещите се валма на облаците. Очите му блестяха.

— Приятели! — тъкмо казваше той. — При така стеклите се обстоятелства аз взех едно важно решение. — През насъбралото се войнство мина трепетна вълна. Верцингеторикс го обгърна с поглед, изразяващ, гордост и признателност. — Ние ще трябва да проявим издръжливост и решимост. Римляните се надяват да ни сломят чрез глада. Но ще се обезсърчат. Търпението им ще се изчерпи. Един ден на римските войскари ще им се прииска неудържимо да се приберат вкъщи. И в този именно ден ние ще можем да излезем най-после от това укрепление...

— Да, с краката напред — изкиска се саркастично, но дискретно Берюрикс. — Говори ми, генерале! Или имаш тайни резерви от пастърма, или притежаваш магическата способност да се храниш с илюзии...

И като обърна гръб на тълпата, Берюрикс се запрокрадва към фортификационния вал. Плътният и настойчив глас на великия вожд продължаваше да ечи зад гърба му:

— Галия ще си остане на галите! Никога не ще приемем чуждо иго...

Словата му бяха прекъснати от учтива акламация. Тук-там се чу и колебливо „ура“.

Берюрикс вече беше почти достигнал фортификационната ограда, състояща се от високи и яки колове, когато чу отривист глас:

— Кой там?

Берюрикс се обърна и видя, че това бе един другар от галската стража. Отвърна му с усмивка:

— Не се паникьосвай, Глупаникс. Отивам по голяма нужда.

— Добре си, щом гъзът ти още не е хванал паяжина — промърмори мрачно часовоят и продължи обиколката си.

Берюрикс само това и чакаше, за да се заизкачва по оградата. От една страна, това му начинание беше затруднено от факта, че силите му бяха отпаднали, а от друга — улеснено от това, че напоследък бе свалил доста от теглото си. Тъй или иначе успя да стигне до върха на оградата, където развърза намотаните около прасеца му дълги каишки на сандалите, завърза ги една за друга и пристегна края около заострения връх на един от коловете. Това, освен че щеше да му позволи да се спусне долу, но щеше да му даде и възможност да се изкачи обратно, което иначе щеше да е невъзможно, тъй като оградата бе предвидливо наклонена навън с цел да бъде трудно преодолима. Та по този начин много скоро Берюрикс успешно стъпи в калта отвъд оградата. Странното е, че в този момент, въпреки обкръжаващите го опасности, той почувства, че го изпълва странно чувство за освобождение. Приведен, предпазливо се доближи до рова, опасващ цялото укрепление. Дъното му бе покрито с гъста тиня. Берюрикс се спусна долу и предприе прекосването му, което беше мъчително, защото калта бе гъста и засмукваше крака му при всяка стъпка. Тъй че това начинание му отне доста усилия и време, но гладът и любовта го

окриляваха. Трябваше на всяка цена да осигури храна и дегизировъчна свила на Лариретка. Защото тя беше идеалната жена — и развратна в коженото ложе, и същевременно вярна. В цяла Галия нямаше подобна доблестна куросмукачка, което си беше от значение в трудните времена, които преживяваха.

Когато най-сетне се измъкна на отсрещната страна на рова, Берюрикс беше станал целият черен от калта, тъй като неведнъж се беше просвал в нея. Недалеч оттам видя дим и надуши мирис на печено, а и на готвено месо, което тутакси му причини стомашни крампи. След серия прибежки достигна до едно поле, където римски войници бяха издигнали палатката си. Това беше нещо като аванпост, в който хората на Юлий Цезар явно се канеха да обядват. Берюрикс забеляза царевици, окачени на един кол. Съдбата му сервираше всичко наедно: и царевична свила, и обяд. А последната му месна храна, която беше споделил с Лариретка, се състоеше от един неразумно заблудил се в лагера плъх, който бе ловко заловил.

Берюрикс тъкмо се канеше да се прокрадне към огъня, на който се готвеха изкусителните кулинарни, когато от палатката на омразните завоеватели излезе една ослепителна по красотата галка, която със сопранен глас си тананикаше: „Верцингеторикс, не поели твърде голям риск?“ — една иронична песен, която римляните бяха съчинили, за да смъкнат рейтинга на доблестния галски предводител.

— Хитри мръсници — с въздишка промърмори под носа си Берюрикс. — Пропагандата няма тайни за тях!

— Господа, всеки момент обядът ще бъде сервиран! — изчурулика младата галка.

Тогава от вътрешността на палатката излязоха трима римляни, напети и красиви като богове. Единият от тях прихвана галката през талията и звучно я целуна по шията, което я накара да изгука от доволство. Галската същност на Берюрикс се възбунтува.

— Мастия! Да се шибам с врага! — изръмжа възмутено той.

Друг от Цезаровите воители се надвеси над уханното котле и възкликна:

— Ah, magna beatitas!^[1]

И тримата седнаха около огъня. Берюрикс, който не можеше повече да сдържа нито гнева си, нито глада си, се спусна към групичката, стискайки здраво дръжката на двуострата си брадва, с

която по принцип боравеше със завидно умение. Тъй че само за миг главите на римляните се търкулнаха на земята. Пребледняла като токущо изпрано в бистроструен бързей платно, галката изпусна голямата лъжица, която държеше. С два силни плесника Берюрикс я повали и изрева:

— Римска подлога! Уруспия! Колаборационистка! Ей сега ще си получиш своето!

И се зае да реже косите на мръсницата, както обикновено се постъпваше с курветините, които си позволяваха да имат сексуално вземане-даване с врага. Но брадвата му се оказа твърде затъняла за реализирането на подобна справедлива репресивна операция и накрая, изнервен, той отрязва и нейната глава. После се нахвърли върху обяда, яде до насита от всичко и изпи и една бутилка фалернско вино. Накрая се оригна и след като се огледа и установи с изненада, че понякога животът не е чак толкова лош, откъсна парче от туниката на единия римлянин, събра в него остатъка от храната и пое по обратния път. Вече беше преминал през миазмите и мръсотията на рова, от който изпълзя по-оцапан и черен от всякога, когато чу познатия възглас:

— Кой там?

— Не виждаш ли, че съм аз? — отвърна Берюрикс на бдителния часовей.

— Кой ти?

— Ами че Берюрикс бе!

Часовоят предпазливо се доближи до грамадата от кал, която говореше и се движеше пред него. В тази амбулантна клоака най-сетне успя да разпознае другаря си Берюрикс.

— Откъде идваш?

— Ходих да сера над рова.

— Защо си целият в нечистотии?

— Ами при един по-силен напън паднах вътре.

— Интересно, какво има чак толкова да изсираш?

И изпълнен с недоверие, часовоят огледа Берюрикс и бързо откри вързопа, който той се опитваше да притули зад гърба си.

— Половината за теб, ако си държиш езика зад зъбите! — на секундата го призова Берюрикс към корупция.

Часовоят подуши храната и в него се разрази душевна борба, изразяваща се в остър конфликт между глада и чувството за дълг.

Накрая все пак победи последното.

— Хайде, тръгвай пред мен!

„Ей такива добросъвестни глупаци те вкарват в беля в едно трудно време и за едното нищо — помисли си унило Берюрикс. — А какви работи стават по върховете!“

След малко вече стоеше с наведена глава пред Верцингеторикс. Със скръстени на гърдите си ръце и в разкрячена стойка последният го гледаше с пронизителен и същевременно осъдителен поглед.

— Срам и позор! — изрече той с бичуващ тон. — Да паднеш толкова низко, че да ходиш да отмъкваш от храната на римляните! Направо се изчервявам, като си помисля за това! Ще бъдеш подложен на смъртна казън! Вие съгласни ли сте? — обърна се към предните редици на събраното галско войнство.

— Да, да! — измучаха изпод рогата си воините.

Студени тръпки полазиха по цялото тяло на Берюрикс. Другарите му, собствените му другари желяеха смъртта му с отблъскващо единодушие! А той бе бил винаги толкова отзивчив към всекиго от тях!

Кръвта му кипна, вдигна глава и каза:

— Генерале мой, преди да наредите да ми резнат тиквата, ще ми дадете ли правото на последна дума, както си му е редът?

— Човек, на когото му предстои да умре, има право на тази дума — отвърна благородно Верцингеторикс.

След като пое дълбоко въздух, Берюрикс начена:

— Генерале мой, приятели... Вие направо си фантазирате, ако мислите, че на римляните ще им писне да стоят тук. На човек може ли да му писне от ваканции, почивки, пикници, барбекюта и разходки на чист въздух? Признавам, че отскочих за малко до лагера им, но това поне ми позволи да видя нещата такива, каквито са. Тези господа разполагат с всичко необходимо за един здравословен и същевременно светски живот: кльопане, поркане и пички. Те изпиват и изяждат всичко, което ражда плодородната ни земя, както и дивеча, дето шета по нея. Бастисах трима от тях, които бяха забърсали такава путарана от нашите, че дори вие, генерале, с цялото ми уважение към вас, щяхте да се надървите, ако я бяхте видели, макар и да сте Верцингеторикс. А ние тук през това време нямаме нищо нито за ядене, нито за ебане, пардон. — Тук Берюрикс направи кратка пауза, защото се почувства

леко гузен от това, че нелегално си беше осигурил поне последното. — Всеки ден стягаме коланите си с по една дупка и скоро на тях няма и да има място за повече дупки. И след седмица-две римляните ще довтасат с духова музика, с цветни гирлянди по копията и Цезар во главе, само за да разчистят терена от изкреялите ни трупове. Генерале мой, сега вече можете да заповядате да ми отсекаат чутурата. Предпочитам да умра така, отколкото в бавна и мъчителна агония поради липса на калории!

Сред насъбралото се воинско множество цареше дълбоко и тревожно мълчание. Всички чакаха какво ще каже Верцингеторикс. И той каза следното с тон на нескрито презрение:

— И какво решение предлагаш, Берюрикс? Доведи докрай мисълта си.

И с вдигане на рамене Берюрикс я доведе докрай:

— Генерале, изкльопахме всички плъхове в Алезия. Сега плъховете сме ние. Плъхове в капан, които глупаво чакат смъртта си. Но все пак има светлина в тунела. Нека се предадем! Това вероятно ще накърни гордостта ни, но поне повечето от нас ще останат живи. Защото ако това, да умрем, пеейки „Галите горди глава не скланят пред вражески орди“, е красиво, то това, да се предадем, е мъдро.

И той млъкна. Чудовищна тишина цареше околоръст. Но тя трая броени секунди, след което буквално беше раздрана от многогласно възторжено скандиране:

— Да живеят Берюрикс! Хип, хип, урикс! Хип, хип, урикс!

Гордият Верцингеторикс побледня и сведе русокосата си глава. Но след малко, показвайки, че е взел решение, тропна с пета по щита, на който величествено стоеше, и отривисто нареди:

— Доведете белия ми кон, отворете портите на града и нека който ме обича, ме последва!

Последва суматоха. Всички тичаха насам-натам, обзети от треската на капитулацията.

Колкото до Берюрикс, той с уморена крачка се запъти към палатката си, влезе вътре, седна и се замисли. Смътно чувстваше, че Верцингеторикс е този, който щеше да остане в историята, а не той, Берюрикс, но тази мисъл не го огорчаваше.

— За какво толкова мислиш? — обади се след малко Лариретка.

— За това — отвърна той, — че е по-добре да си умреш с домашните пантофи, и то колкото се може по-късно, отколкото да се превърнеш в легендарен герой-великомъченик.

След което се пресегна и я хвана за хубавия ѝ задник.

Из „Галската война“
от Кесар Юлий

[1] Ах, върховно блаженство! (Лат.) (Бел. пресъзд.) ↑

ЛЕКЦИЯ ВТОРА

ФРАНКИТЕ, КЛОВИС

— Много яко! — възторгна се Дебелака. — Чувствам как постепенно се изпълвам със знания, Сана! Образованието просто набъбва в мен! Досега колкото и да не изпусках случай да прелистя „Ридер дигестив“ при бръснаря, нещо все ми куцаше в интелектуално отношение. А оттуканка нататък ще мога да блесна сред обществото...

Аз обаче бях обладан от скептицизъм. Да се мебелира интелекта на Берю е по-трудно, отколкото да се продадат вентилатори на някой ескимос.

— И после? — подкани ме той жадно. — После какво е станало?

— После, драги приятелю, римляните окупирали Галия.

— Задълго ли?

— За четиристотин години.

— За четиристотин години! — възкликна потресено Берю. — Честно казвам, че ние какво се кахъряхме толкова в началото на четирийсетте? И римляните ли са си имали Гестапо, Сана?

— Не, Дебелий, те са били цивилизовани хора. Обработили земята ни и я засели със земеделски култури. Прокарали и пътища...

— Е, можели са да прокарат и някоя магистралка — подметка Берю. — Сега нямаше да имаме някои празноти в това отношение.

— Римляните построили и градове — продължих аз. — На тях дължим най-хубавите настоящи наши паметници на културата.

По навлажнения поглед на Берю разбрах, че започва да се изпълва с благодарност към римляните. Винаги си е бил чувствителна душа.

— Ако разбирам добре, галите малко по малко започнали да им сътрудничат?

— Точно така! Това им помогнало да се образуват и възпитат. И ако ти сега си един възпитан и изискан човек, то на римляните го дължиш!

— Ех, хубави хора! Хайде да слезем в кръчмата на ъгъла, за да пием по едно-две за тяхно здраве!

— Не сега. В името на справедливостта следва обаче да отбележа, че те проявили доста сурово отношение към първите християни.

— Обяснявай!

— Стотина години след смъртта на Исус Христос в Галия се разпространила християнската религия.

— Май не може да се каже обаче, че тогава новините са се разпространявали бързо. Цели сто години са си нещо.

— Римляните, бидейки езичници, подложили на гонения християните.

Тук Дебелака удари с юмрук по мраморната масичка.

— Спомням си! Единият подложен на гонение бил Бен-Хур! Прав ли съм?

— Прав си, Берю. Ти ме изненадваш с познанията си.

— Виждаш, че не съм чак такъв невежа. Но я кажи, нали оттогава насам римляните доста са се реабилитирали в църковно отношение?

— И още как!

— Дори доскоро не позволяваха папата да бъде друг, освен римлянин! Комай изпаднаха в другата крайност.

— И ето че идваме до момента, когато след четиристотин години окупация те били изтласкани от Галия от един народ, дошъл от Германия. Този народ били франките. Защо се смееш?

— Ами защото те би трябвало да се казват марки, а не франкове. Няма логика. Значи излиза, че ние малко или повече сме и шваби?

— По малко от много неща, Дембо. Нали ти го казах още в началото? Колкото до франките, те се настанили в Северна Галия и основали първото френско кралство. Знаеш ли как се е казвал първият френски крал?

— Разбира се, че Франсоа Първи — отвърна Берю с непоклатима увереност. После обоснова тази си желязна убеденост: — Франсоа, защото е от Франция, и Първи, защото е бил първият. Има моменти, когато ме взимаш за хептен аджамия. Забравяш, че аз все пак съм главен инспектор, който по силата на дългия си професионален опит владее дедукционния метод.

— Не се е казвал Франсоа Първи, а Меровея, дебелак такъв! — съсякох го аз.

Берюрие се съпикяса. Няколко пъти отвори и затвори уста, преди да си признае:

— За тоя въобще не съм чувал.

— Но си чувал за неговия внук, надявам се?

— Снасяй името! — помоли той напрегнато.

— Кловис!

— Да не е оня, дето се разправя за него по повод на някаква счупена ваза и отрязана глава?

— Виждам, че си чувал преданието. Същият е. Той именно довършил завоюването на Галия, като изтласкал римляните. Бил женен за една засукана дамичка на име Клотилда. Не може да не се спомене, че самият той бил твърде разностранен, за да не кажа универсален, в сексуалните си предпочитания: дудуци, кларнети, окарини, фьой-дъороз, шейсет и девет и тъй нататък без оглед на това, дали насреща му е мъж или жена.

— И двустранен аспиратор с тирбушон? — позаинтересува се Берю.

Също!

И розово влакче за повечко хора?

— Всичко, ти казвам! Освен това за отбелязване е, че той бил езичник, а Клотилда — християнка.

— Хм, значи е имало вода в електрическата им инсталация...

— Никак даже, защото те се обичали. Клотилда полагала усилия да го привлече в лоното на християнството. И тъкмо била на път да постигне това, когато синчето им, на име Ингомир, се споминало.

Че как да живее с подобно име!

— Тогава Кловис се напънал и направил на жена си още едно отроче от мъжки пол. Защото царските родове не бива да се оставят да гаснат. Но и тази им рожба сериозно се разболяла, и то още на следващия ден от кръщението си.

— Лоша работа за църквата — отбеляза Дембо. — В този момент сигурно Кловис е получил християнофобия?

— И още как! Направо заявил, че християнският бог и меровингите не могат да предат заедно. Но пък Клотилда го ударила на толкова горещи молитви, че чедото им взело, та оздравяло.

— Това си е наистина чудо, още повече, като се има предвид, че тогава пеницилинът не е съществувал.

— Въпреки това чудо Кловис все още не бил напълно убеден в необходимостта от покръстването си. Онова, което в края на краищата го убедило, била битката при Толбиак срещу алеманите. Тогава нещата вървяли твърде зле за него и изведнъж му хрумнало да се обърне с молитва към Бога на съпругата си: така и така, дай ми победа, а пък аз ще стана християнин! На Господ-Бог явно му харесал този алъш-вериш и най-неочаквано Кловис излязъл победител в битката!

Дебелака беше впечатлен.

— Този случай направо кара човек да се замисли...

— Още повече, че се увенчава с едно кръщение, състояло се в Реймс. Оттук нататък френските крале стават католици, а епископите дават едно рамо на Кловис да довърши завоюването на Галия...

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО СЛУЧАЯТ С ВАЗАТА

През този новогодишен ден град Реймс беше в празнично настроение. Шампанското се лееше, а популусът се бе стекъл около църквата, където ставаше едно знаменателно събитие: крал Кловис приемаше светото кръщение. Последният стоеше в най-естествен вид, тоест напълно гол, в новия обширен купел-баптистерий, проектиран и реализиран от небезизвестния Хидеалстандар. Въпреки студения сезон и въздушното течение, което се виеше под високите сводове, на него не му беше студено. Защото си мислеше за съдбините на Франция, а и за това, че е първият от рода, който става християнин. Сестра му, носеща нежното име Албофледа, както и три хиляди от войните му, търпеливо очакваха своя ред да бъдат подложени на въпросното тайнство.

Митрата на епископ Реми хвърляше свръхестествени отблясъци.

— Сведи глава, чадо — нареди прелатът, — и се пригответи да приемеш Божията благодат, което ще те изтръгне от пагубното езичество и ще доведе до твоето душеспасение.

Докато изпълняваше повелението, Кловис намигна на доверения си Берюрис, който стоеше до купела. При този знак бавно и заднишком заотстъпва към олтара. Поради изключителната тържественост на момента никой не му обърна внимание.

Берюрис беше атлетичен момък с известна склонност към изпълняване. По лицето му имаше белези, свидетелстващи за участието му в немалко битки и крамоли. Освен това Кловис неизменно го натоварваше с мисии от по-деликатен характер. Така няколко години преди това го бе изпратил в двора на свирепия Гондебауд, за да поиска от негово име ръката на Клотилда. Красивото младо момиче и без това страдеше при този си безжалостен чичо, който я бе направил сираче, убивайки родителите ѝ, за да завземе трона...

Стъпка по стъпка Берюрис се озова зад олтара и прикова поглед в скъпоценната ваза, която Кловис му бе наредил да открадне. Тя

наистина беше красива, а и се твърдеше, че по неведоми причини била и свещена. Та поради това Кловис ѝ бе хвърлил око и бе натоварил Берюрис с щекотливата операция по обсебването ѝ. И сега, ловко протягайки ръка, Берюрис я сграбчи за гърлото, със светкавично движение я пъхна под плаща си и след две секунди отново зае мястото си в редицата воители, приготвили се да приемат светото кръщение. Когато погледът му срещна този на Кловис, той спусна клепачи, известявайки по този начин на суверена си, че ударът е бил успешен.

Изведнъж нечий лакът го сръга в стомаха.

— На опашката като всички! — изръмжа воинът до него.

— Ама аз си бях тук! — изпротестира Берюрис.

— Като си бил тук, трябваше да си стоиш тук. Вече два часа чакаме да бъдем кръстени. Тъй че всеки да си пази реда, никакви привилегии!

Измежду чертите на характера на Берюрис не на последно място беше лесната избухливост.

— А как е сестра ти с пикаенето? Бистра ли е урината ѝ?

Друг воин доля масло в огъня:

— Пинюсис е прав. Не е трябвало да напускаш мястото си. Сега иди на края на опашката!

— Я си затваряй устата! Да не мислиш, че можеш да бъдеш съдник само задето си участвал в битката при Толбиак?

Сред тълпата настъпи брожение. Негово високопреосвещенство Реми тропна с жезъла си, ехото от който отекна под сводовете.

Разтревожен от опасността да се злепостави пред духовенството още при влизането си в голямото християнско семейство, Кловис се приближи със строг поглед. След като се осведоми за причината на разпратата, той постанови, посочвайки на довереника си Берюрис края на дългата колона:

— Те са прави: застани на опашката и се отдай на благочестиви размисли!

Силна ярост обзе Берюрис пред тази черна неблагодарност на сюзерена му. Той ограбваше църквата, за да задоволи алчността на Кловис, а последният като възнаграждение го унижаваше пред всички. Това беше прекалено! И изгубвайки всякакво самообладание, той изрева:

— Тогава, кралю, наврете си това в гъза! Тъкмо моментът е удобен, защото е гол!

И в изстъплението си запокити в нозете на краля вазата, която се разби на множество парчета. Кловис побледня, прикова поглед в пръснатите в краката му парчета, после ги отмести към вкопчения в жезъла си потресен епископ. Беше ясно, че ако не предприемеше нещо решително, отношенията му с църквата щяха да се стовнят в самото начало. А това щеше да му докара и политически затруднения.

— Събери парчетата! — заповяда той отривисто на Берюрис.

Берюрис, който вече дълбоко съжаляваше за своето избухване, с разтуптяно сърце се наведе и засъбира парчетиите от злополучната ваза.

Тогава Кловис грабна меча си и не все пак без известно чувство на угризение отсече главата на клетия Берюрис, в която последната мисъл бе свързана с всевластието на универсалната мерзост.

— Е, Кловис, чак пък толкоз! — изпротестира по-скоро формално епископът, после с евангелска усмивка добави: — Признавам, че този крадец си го заслужаваше, но все пак беше от приближените ви и...

— Монсеньор — прекъсна го Кловис, — оттук насетне съм готов да направя всичко ради вярата Христова!

И той изтри окървавеното острие на меча си в туниката на покойния Берюрис, дважд клетник, тъй като, бидейки умрял, преди да бъде кръстен, душата му без съмнение бе отлетяла в пъкъла на езичниците. Единайсет воини, които вече бяха минали през светия обред, изнесоха тленните останки на Берюрис извън църквата и тъй като времето беше хубаво, а и те разполагаха с известно свободно време, по предложение на единия от тях, на име Мишелус Платинис, решиха да поиграят на протофутбол, служейки си за тази цел с главата на Берюрис, която така или иначе им беше подръка.

Така всъщност беше основан Реймският стадион.

По Грегоар дьо Тур

ЛЕКЦИЯ ТРЕТА

ДАГОБЕР, КАРЛ МАРТЕЛ, ПИПИН КЪСИ, КАРЛ ВЕЛИКИ

Берюрие бе направо захласнат.

— И какво става след Кловис? — попита нетърпеливо той.

— След Кловис, драги ми Дембо, сажди затлачили комините на кралството. Кловис имал четирима синове — безлични и разглезени при това. Те се изпокарали и се взаимоизбили. И кралството се разпаднало. Това впрочем често се наблюдава в историята на страната ни: появява се някой градивен тип, който я обединява, но наследниците му, задължително непрокопсаници, потапят лодката след това.

Берюрие се изсекна шумно, после сгъна носната си кърпичка и отбеляза мъдро:

— Всички, които след раждането си тръгват веднага по вече разстлан отпреде им персийски килим, са еднакви. Аз, ако бях бил крал на Франция, щях да подложам отроците си на най-суров режим, та да видят първом opakото на живота. Добре, ясно е, че синовете на Кловис били поплювковци. Да не си губим времето с тях. Искам да продължиш да ми разказваш за по-интересните пичове. Кой е първият такъв след Кловис?

— Дагобер — отвърнах без колебание.

Берюрие изрева възторжено:

— Онзи, дето ходел с постоянно отворен цип и си размахвал шланга накъдето свари?

— Същият, Берю. Той е първият след Кловис, който властвал достойно и възстановил славното кралство.

— Значи еднакво ефективно действал и в политиката, и в светския живот?

— Що се отнася до светския живот, там бил голям палавник, както ти самият отбеляза. Тъй като не успял да се сдобие с дете от първата си жена Гоматруда, той я разкарал и се оженил за друга. Но и с нея нещата не потръгнали във въпросното отношение.

— Да не би пък той да е бил с нефелно семе?

— Не. Затова отгук нататък започнал да скача от женска на женска, докато накрая не попаднал на една достойна такава в Санлис. Легендата твърди, че се уединил с нея в продължение на три денонощия.

Берю възкликна ентузиазирано:

— Какво съвпадение! Веднъж и аз опънах една тъкмо в Санлис! Ама чак да се захласна за три денонощия, това никогаш не съм го правил... И какво станало после? След толкоз много лашкане този път стигнало ли се до зачеване?

— И още как! Въпросната мома го направила баща.

— Все пак му го е дължала, след като той я направил майка — пошегува се Дебелия.

— И от този момент нататък някакъв механизъм изщракал в него и още по-усилено започнал да вършее насам-натам. По едно време живеел с четири жени.

— Евала! Трябва да си бая хуест, че да се справяш с четири жени, та и четирите да бъдат доволни от теб! И след Дагобер, на когото определено му свалям шапка, кой изскочил на сцената?

— Следват пак неколцина заплеси, които отново разклатили кралството и с които дори историците не се занимават. После се появява Карл Мартел, чиято главна заслуга е, че спрял арабите при Поатие.

— Спрял ги е — дръжки! Цяла Франция бъка от араби!

— Това е друго. В наше време ние си ги пуснахме доброволно.

— И защо, ако смея да попитам? Разбирам да пуснем десетина по-симпатични колкото за цвят, ама сега, накъдето и да се обърна, все арабески виждам. А и в нашата служба все повече проблеми ни създават!

Не отговорих, защото не знаех какво да отговоря. Затова побързах да продължа:

— Сетне идва синът на Мартел — Пипин Къси. Той извършил някои полезни неща, най-полезното от които е това, че станал баща на Карл Велики.

— С разцъфналата на къдели брада! — изрецитира победоносно Берю.

— Историческата истина ме задължава да кажа, че по външност Карл Велики съвсем не отговарял на наложения поетичен образ за

него. Някои данни сочат, че той бил кръглоглав и дебел тевтонец с къси мустачки.

— Предпочитам го така. Не обичам брадатите, хеле пък с очила. Веднъж рекох да арестувам един такъв за нарушение на обществения ред, а той като отвори една уста, не ти е работа. Когато му я затворих по моя си начин, не за друго, а защото ме заболя главата от бръщолевенията му за разни граждански и какви ли не други права, нададе такъв вой, все едно, че е станало кой знае какво! Тогава, само за да млъкне и да има мир, му предложих да ме фрасне на свой ред, за да сме квит, и после — по живо, по здраво. А той, мръсникът, не само че отхвърли това ми арабийско предложение, ами после писа до къде ли не, че съм му устроил нарочна провокация по политически причини...

— Та Карл Велики — продължих аз — белязал своето властване със серия войни.

— Срещу кого?

— Срещу онези, срещу които французите винаги са воювали: италианците, германците и арабите.

— А освен във войните, как се е проявил в тънката част? — не пропусна Берю да прояви обичайното си любопитство.

— Отлично. Имал е пет законни съпруги. Изгонил първите две, а малко по-късно погребал останалите три.

— И при това му оставало време да управлява, че и войни да води... — изрече замислено Берю. — Имам чувството, че тогавашните жени не са били толкова взискателни в ебънта, колкото са днешните. Моята Берта например, не че ми е жена, ама така може да опъне петима, че душа да не им остане. И след това няма да могат да мислят даже за управление на кантора, камо ли за държава и войни!

— А при това той не се занимавал само с войни и жени, ами основал и училища. И между една война и друга намирал време да ги посещава.

— Я чакай, Карл Велики нямал ли е племенник на име Ролан?

— Твоята ерудиция започва да ме плаши, Дембо. Само че тук историята и легендата се разминават. Ролан не е бил племенник на Карл Велики и не арабите, а планинските баски са го убили.

— А как беше легендата, че нещо ми се губи...

— Ролан, племенник на Карл, предвождайки ариергарда на армията при изтеглянето ѝ от Испания, навлязъл в прохода Ронсево.

Тогава един предател на име Ганелон посочил на маврите пътя, по който той бил поел, и те се впуснали подир него.

— Трябва да е паднала голяма лупаница.

— И още как! В така настъпилата патаклама Ролан извадил меча си Дурандал и с него видял сметката на бол арабески, докато не рухнал под численото им превъзходство. Тогава, покрит с рани, разбрал, че всеки миг ще изплюе акта си за раждане, и понечил да счупи меча си о една скала. Но не мечът се счупил, а скалата се разцепила!

— Тук май легендаристът е попресолил манджата. Сигурен ли си, че това е било меч, а не по-скоро пневматичен чук?

— В нищо не съм сигурен, Берю, просто ти предавам легендата такава, каквата е. Та след като се уверил, че не ще смогне да счупи меча, той легнал връз него и надул рога си, за да подаде сигнал за бедствие на чичо си Карл.

— Трябвало е да започне от това. Не е имал чувство за организация тоя пич! Да чака хептен да сдаде багажа, за да вика подкрепление, не е много хитро!

— Чуй сега края. Той толкова силно надул рога, че вените на шията му се пръснали, от което и умрял!

— Заключение: добрият фехтовач не е непременно и добър тромпетист. Какво ли би казал за тоя случай Луис Армстронг?

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

УЧИЛИЩНИЯТ БЕЛЕЖНИК НА МАЛКИЯ БЕРЮДБЕРГ И НЯКОИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ НЕГО

Берюдберг-баща беше обхванат от изключителна ярост срещу най-малкия си син Каролус — десетгодишен хлапак, по-бузест и от задника на която и да е тъкачка на килими, червенокос и с вечно опулени от любопитство и удивление очи.

Та господин Берюдберг, иначе бъчвар по професия, сега размахваше бележника му и гневно крещеше:

— Заплес нещастен! Да получиш нула по смятане!^[1] И то от самия император! Правиш ни за резил!

Каролус плахо се опита да се защити:

— Ами беше трудно... Ти знаеш ли колко правят четири по две?

Неподготвен за този въпрос, Берюдберг-баща млъкна и се замисли. След малко, не намирайки достатъчно категоричен отговор, реши да замаже деликатната ситуация, като зашлеви силна плесница на хлапака.

— Ще те науча аз, мизернико, да взимаш баща си за мезе! И запомни добре следното: ако и следващата седмица донесеш подобни оценки, ще те спускам от бой!

Каролус се отдалечи, подсмърчайки. Тогава до господин Берюдберг с угрижено чело се приближи съпругата му.

— Мисля, че си прекалено строг с това дете — укори го тя. — Не ти стига, че преби брат му за това, че се е представил незадоволително по карловингознание... Ако искаш моето мнение, започва да ми писва от цялата тази школка истерия. Навремето, преди да бъде въведено задължителното образование, деца и родители живееха в разбирателство. Но откакто Големия Карл дойде на власт и реши, че всички трябва да бъдат образовани, започнаха кавгите в семействата. Аман от грандоманщините му!

Тъй като за пореден път Берюдберг-баща се оказа без аргументи, той не намери друг изход, освен да нашамароса и половинката си, та да я научи поне да пази за себе си своите политически възгледи.

Пет дни след гореразказвания инцидент малкият Каролус, сврян зад един храст, плачеше горчиво. Недалеч оттам сестра му Амалберга флиртуваше до една купа сено с Ебендерберг — калфата на баща ѝ. Казано между другото, Ебендерберг се беше специализирал в запушването на дупките и процепите на бъчвите, на което си занимание се стремеше да придаде универсален размах, прилагайки го навсякъде, където имаше наличие на някакви дупки. А пък Амалберга беше красиво шестнайсетгодишно момиче, чиято пазва беше издута съвсем не от велосипедна помпа. И тъй като много обичаше братчето си, сега се заинтересува от причината за покрусата му.

Подсмърчайки, Каролус ѝ обясни, че не само изминалата учебна седмица е била катастрофална за него, но и че резултатите от текущата такава съвсем нямало да бъдат по-добри. Притиснат от учителя да каже колко са пет по едно, той имал злощастната идея да отговори „шест“ при богатия избор от толкова много други възможности. Освен това в упражнението си по латински беше напълно пренебрегнал падежите, като при това бе написал Нотто вместо Ното. Накъсо, както казваше навремето Пипин Къси, близкото бъдеще на Каролус се очертаваше наситено с телесни наказания. Още повече, че императорът се беше заканил да напише в бележника му специална забележка на вниманието на родителите му.

Благодушната Амалберга се замисли за малко, после се зае да успокоява тревогата на братчето си с думите:

— Слушай сега, вчера срещнах императора, който се беше запътил към параклиса. Той ми се усмихна и ме погали по брадичката. Тази привечер, когато пак тръгне натам, ще го пресрещна и ще го помоля да прояви снизходителност към теб.

Каролус спря да плаче и скочи на врата на тъй всеразбиращата си и изобретателна сестра.

Малко преди свечеряване Карл Велики крачеше без особен ентузиазъм към параклиса. Бидейки човек на действието, той не обичаше особено молитвите и богослуженията, тъй като ги считаше за чиста загуба на време, а и не беше убеден, че и самият Господ-Бог ги цени кой знае колко. Но беше длъжен да дава пример на поданиците си, като им сочи пътя към спасението. Пък и добрите му отношения с Папата, който го беше короновал за император на Запада, го задължаваха да проявява поне външно благочестие.

Когато доближи входа на параклиса, видя стоящото наблизорусоко и закръглено момиче, което го гледаше с предизвикателна прямота. На мига не пропусна да забележи вече набъбващата зад фасадната невинност на девицата чувственост, търсеца отдушник. Спомни си и това, че вече я бе виждал тъдява.

— Как се казваш, мило дете? — попита императорът на Запада и някои негови околности.

— Амалберга — отвърна тя с розовеещи бузи.

— Хубаво име — одобрително каза Карл Велики и протегна завоевателната си ръка към пазвата на притежателката на въпросното хубаво име. Но не успя да пхне длан вътре, тъй като Амалберга внезапно падна на колене пред него, изричайки умолително:

— Имам едно прошение към вас, монсеньор!

— Говори! — отзова се Големия Карл с прегракващ глас, тъй като новата позиция на момата му предложи зашеметителен изглед към здравите ѝ и щръкнали нагоре цицки.

— Става дума за братчето ми Каролус Берюдберг.

И тя със слова кратки, но ясни му изложи просбата си.

Без да отделя ни за миг поглед от полуразголените ѝ млади съкровенисти, Императорът машинално изрече:

— Една добра бележка трябва да се заслужи по един или друг начин. И ако твоят брат не е способен да я завоюва, то ти можеш да направиш това вместо него. Ела с мен!

Той се огледа. На драго сърце би отвел момето в палата си, но там това можеше да предизвика ревността на официалната му съпруга, както и на наложниците му. Пустият в момента параклис бе доста подходящо място за уталожване на плътските му страсти. Но когато поведе Амалберга натам, тя като съвестна християнка му напомни, че идеята не е добра, тъй като рискували да изпаднат едновременно в грехопаденията прелюбодеяние и блудство, а това не трябвало да става пред прекия взор на Господа-Бога.

Въпреки че никога не беше успял да вникне в смисъла на въпросните грехове, великият мъж бе принуден да се съгласи с Амалберга и я отведе в близкия гъсталак, където стана в известен смисъл първопроходец, лишавайки от тази възможност калфата Ебендерберг, който обаче малко по-късно стана все пак второпроходец.

И от този ден насетне малкият Каролус Берюдберг като по чудо стана пълен отличник.

По записките на монаха-книжник
брат Дупенберг

[1] По десетобалната система. (Бел. пресъзд.) ↑

ЛЕКЦИЯ ЧЕТВЪРТА

НОРМАНИТЕ, КАПЕТИНГИТЕ, ФИЛИП АВГУСТ, ЛУИ СВЕТИ, КРЪСТОНОСНИТЕ ПОХОДИ

— След смъртта на Карл Велики, докато империята му се разпадала, довтасали норманите. „Нормани“ означава хора от Севера; те пристигнали от Скандинавия с корабите си, които наричали „дракари“, бягайки от студените земи и търсейки по-топли и плодородни такива. Та тези нормани нахлули във Франция и обсадили Париж. След известна патаклама и сума неразбирателства крал Шарл Простодушния намерил изход от положението, като оженил дъщеря си за предводителя на нашествениците Ролон и му дал като зестра територията, която по-късно била наречена Нормандия. После, след неколцина не особено забележителни крале идваме до Филип Август.

— И какво толкова е направил този Август? — попита скептично Берю.

— Много неща, след като са го нарекли Завоевателя.

— И какво толкова е завоювал? — все със същия снизходителен тон продължи да пита любознателният ми другар.

— Отвоювал от англичаните провинциите, които те ни били чопнали след поредица от подли удари: Турен, Поату, Мен, Анжу, Нормандия...

— Какво? — изрева внезапно Берю и скочи на крака. — Вече ми идва много! Да имам германска и скандинавска кръв — как да е, изтраях го, но и английска — това не го понасям! Аз — една трета бифтекаджия! Дори и да е една четвърт — не, не и не! Тони, откарай ме веднага към най-близката болница! Искам клизма, промиване на организма с божоле и генерална трансфузия на кръвта!

— Успокой се, моля ти се! Толкова години си карал така, ще изтраеш още малко. После, ако държиш толкова, ще уредим този въпрос. И тъй, продължавам: Филип Август бил един от най-големите монарси на Средновековието. Иначе на външен вид бил нисичък, мургавичък и отгоре на всичко едноок, тъй като загубил едното си око вследствие на заболяване.

— И гърбав да е бил, за мен няма значение, след като е натирил мръсните бриташи! — продължи да се гневи Берю.

— Времето на Филип Август е забележително в много отношения — подех аз — и най-вече заради това, че тогава се състояла първата голяма национална победа в битката при Бувин, където френската армия сразила обединените сили на германци и англичани.

— Bravo! А на другия фронт как е бил скъпият Август? — не изневери на себе си Дембо.

— Доста по-скромнен, въпреки че се е женил три пъти.

— Е, и това е нещо... — малко разочаровано отрони ученикът ми.

— Например има данни, според които се оказал неспособен да уважи втората си жена Изамбур Датска още през първата им брачна нощ.

— Може би от възмущение? — плахо предположи Берю като добър познавач на триумфите и паденията на креватното дело.

— Не. Става дума за нещо по-сериозно: изначален и пълен блокаж.

— Мамка му! За един крал от такъв калибър трябва да е доста притеснително да кара по джанти върху дюшека! — възкликна съпричастно Берю. — И какво е направил след това? Взел ли е виагра?

— Не. Изпратил дамата в манастир.

— Правилно е постъпил. Една кралица трябва да си остане кралица. Не е могъл да я остави да буйства с коафьора, гвардейците, лакеите, конярите, без да се смятат разни приходящи елементи. Пък и да се надяваме, че в манастира се е уредила някак си, макар и по-скромничко. Например с градинаря.

Хуманистът си е хуманист. Продължавам:

— И така стигаме до един много кротък период от историята на Франция — този на Луи IX, познат като Луи Свети.

— Нали в Щатите има един град, който се казва Сейнт Луис? Откъде-накъде американците кръщават градовете си с имената на светците ни? Французите американизират ли градовете си?

— И още как, Берю. И навиците си също. Ядат хамбургери в снекове и други заведения за бързо хранене, пият кока-кола или по едно аперитивче на крак, гледат тъпи американски филми, слушат по

радиото и телевизията още по-тъпи американски музикални хитчета, все по-често говорят за бизнес и пари, все по-малко четат книги...

— Чакай, чакай — прекъсна ме Берю. — Ако зацепвам добре онова, което казваш, то и аз съм отчасти в американския капан. Но само отчасти, защото ти знаеш, че отсядам само в кръчмета за бавно и продължително хранене и пиене и слушам предимно наши си шансони. А що се отнася до разговорите за бизнес и пари, в това отношение ние с тебе сме застраховани от тази опасност, защото сме си на твърда държавна заплата, която що-годе ни стига. А за четенето на книги — виждаш, че съм се замислил по въпроса. Трябва да се съпротивляваме я!

— Успокой се, Дембо. Не говоря непременно за теб и мен, а само правя тъжно обобщение. Но нека продължим. Луи IX бил само на единайсет години, когато умрял баща му. Регентството до пълнолетието му поела майка му — Бланш Кастилска.

— Испанка?

— Да, и то жена на място. В началото сеньорите си въобразили, че ще могат да своеволничат, но тя им показала желязна ръка в кадифена ръкавица, и то с изпружен среден пръст. И докато управлявала умело Франция, се занимавала и с възпитанието на невръстния Луи. Постепенно го направила благочестиво, силно, справедливо и предпазливо момче. Така че, когато поел управлението на кралството, го направил с вещина още от самото начало.

— Това, изглежда, е като шофирането: едни по принцип го могат по-добре от другите и не се знае защо.

— Той бил обладан от стремеж към справедливост. Преданието ни го описва как раздава правосъдие, седнал под един дъб.

— Ха, ха, ха! — избухна изведнъж в смях Берю. — Представяш ли си в днешно време как някой съд седи под дъб на сред полето: съдия, съдебни заседатели, прокурор, адвокати, обвиняем и публика. И всички с кошнички храна и по някоя бутилка вино... Че то ще си бъде едромащабен пикник!

Въпреки че така описаната от него картина ме развесели, подкарах нататък с неизменния си сериозен тон:

— Луи Свети не се ограничавал с решаването на крамолите само между поданиците си, а също и на онези между чуждестранните суверени, ако и това да му струвало доста нерви и време.

— Достоен човек — призна Берю. — Но, ако разбирам добре, що се отнася до онаквозинката, работата се била окончателно спекла?

— Съвсем не. Луи Свети бил наистина специална порода човек. Той обичал третата и последна жена и с нея работата била съвсем наред.

— Я виж ти! — възкликна с радостно облекчение Берю. — И как се е казвала тя?

— Маргарита Провансалска. Обаче Бланш Кастилска, която била аскетична и пуританска натура, зорко надзиравала и контролирала тези им взаимоотношения, като ги ограничавала до минимум.

— Тая Бланш Кастанети започва хич да не ми харесва. Сигурно е била фригидна като пън и поради това сексуално злобна. То е като при импотентните мъже. Като не могат, само злобят. И как реагирал на това Луи Свети?

— В началото се виждал с жена си скришом и с много озъртане.

— Какво? Та това дори аз не го мога! Има ли в мен някакво напрежение или беспокойство, всуе призовавам Великия змей — не мърда!

— Не само при теб е така, Дембо. Но, изглежда, при тях любовта и взаимното привличане са били твърде силни. Макар че над ложето им винаги тегнела опасността да бъдат изненадани от дъртата скрофа, а вероятно знаеш, че внезапно прекъснатият полов акт е вреден за здравето. Но в края на краищата нашият августейши крал намерил хитър изход от положението.

— Какъв изход? — напрегнато попита Берю. — Надявам се, че я е изпратил в старчески дом, или още по-добре — удушил я е.

— Не. Предприел кръстоносен поход и взел Маргарита със себе си.

— Проклетата дъртофелница трябва да е била бясна от този номер.

— И още как! Но Луи IX си имал добър предлог: християнската вяра и тъй нататък...

— Всъщност — попита Берю — нали кръстоносците бяха едни пичове, дето ходели да полагат хризантеми на гроба на Христос?

— Точно така. И заслужават възхищение, защото пътували до Йерусалим месеци наред и после влизали в него след кръвопролитни битки.

— Хризантемите не са ли били вече поувехнали при пристигането им там?

— И самите кръстоносци — също. Гробът на Господа наш бил в ръцете на неверниците. Докато светите места били под окупацията на арабите, нещата горе-долу се ядвали, защото те позволявали организираните посещения. Но след като там се настанили турците, всичко приключило. Затова и от 1095 година започнали кръстоносните походи.

— А защо още в началото не пренесли Божия гроб в „Пер-Лашез“, та да не се разкарват толкова надалеч?

— Не са се сетили, приятелю. Или пък, ако са се сетили, то са предпочели да си запазят някакъв мотив, в случай че ги обземе желанието да се ометат оттук и да отидат на някоя екскурзия.

— То пък една екскурзия! Да пътуваш толкова време и след това да се млатиш с турци и араби!

— Както ти казах, при първите кръстоносни походи положението се ядвало. Дори голяма част от кръстоносците си харесали местни мургавелки, изпоженили се за тях и си останали да живеят там постоянно. Немалко от тях и позабогатели. Наред с някои недоразумения тук-там, всичко вървяло къде към мирно съвместно съжителство, къде направо към интеграция, казано на съвременен език. Но нещата били осрани първо от новопристигащите кръстоносци, после от турците.

— Защо от новопристигащите кръстоносци?

— Ами защото те били обзети от фикс-идеята, че е върло богоугодно да изтребват всичко, що се моли с гъза нагоре и носи тюрбан, чалма или нещо от този род. Поради това причинявали бъркотии, които с течение на времето се увеличили, и то не в тяхна полза.

— А имало ли е кръстоносци, дето да водят жените си със себе си? — продължаваше Берю с невинаги неуместните си въпроси.

— Много рядко, Демби. Поради рисковете на дългото пътуване, болестите и някои други обстоятелства. Спомням си например за един небезизвестен рицар, който завел жена си в светите места, където тя, изглежда поради горещия климат, започнала да се държи доста неблагоприятно. Първата ѝ работа на място била да направи пълен стриптийз пред развеселените рицари, след това да прельсти вуйчо си

и след серия подобни деяния да паркира не при кой да е, а при предводителя на сарацините Саладин.

— Ей на туй се вика шафрантия! — възкликна Берю, но трудно бе да се определи дали с възхищение или с възмущение. — Ами онези, дето оставяли жените си тука, не са ли се страхували, че и те ще се разгонят? Ако и по нашите краища да е по-хладничко, знаеш, че такива случаи не са рядкост.

— Забравяш за пояса на целомъдрието, Демби. Тогава той бил масово прилаган. Рицарите го заключвали със специална ключалка и отнасяли ключа със себе си.

— Железните прашки, които рицарите слагали на дамите си, преди да отпердашат към светите места? Чувал съм за това. Ех, ако можех и аз да сложа такива на моята Берта! Лупам я и сутрин, и вечер, че понякога и нощем и все върти очи насам-натам... А когато съответния рицар го свитвали тюрбанлиите, какво ставало тогава?

— Историята мълчи и по този въпрос, както по много други.

— Ясно какво е ставало. Да свършиш живота си с ръждясал капан за вълци вместо с гащи, не е върхът на сладоледа. И кога светията Луи решил да се върне във Франция?

— Чак когато научил, че майка му ритнала камбаната.

— Хитро! И какво натворил, като се върнал?

— Основал публичните домове.^[1]

— Ех, че свестен човек! — възкликна със затрогнат тон Берю. — Напълно разбирам защо са го направили светец! И после?

— После предприел още един кръстоносен поход — осмия поред. Но той приключил зле за него, защото умрял в Тунис.

— От какво?

— От чума. Но, Берю, накрая не мога да не спомена, че това било и времето на трубадурите, които начеват истинската френска култура.

— Какво правели те?

— Пищели изискани стихове. Най-вече за любовта. По памет мога да ти изрецитирам нещо:

Ни песента на птиците пъстри

*в отмалата на този майски ден,
нито розите бели дори
утеха са най-малка за мен;
сърцето ме тъй силно боли,
духът ми е също сломен,
защото далече, далече си ти...^[2]*

— Ха! — възкликна Берю. — Че то и сега има трубадури! И то по-добри от едновременните. Често пишат по стените на кенефите. Веднъж, докато пикаех, прочетох нещичко, което така ми хареса, че поостанах бая време вътре, за да го науча наизуст, въпреки че през цялото време отвън някакъв серсем ми играеше по нервите, като тропаше и крещеше, че бил имал диария. Слушай сега:

*О, Лулу, жестока душегубка,
позволи на моя зъзнец смок
да се стопли в твоята хралупка...*

Тук реших, че е наложително своевременно да прекъсна изпадналия в поетичен транс Берю, който при това рецитираше прав, с единия крак изнесен напред, с патетично изпъната десница и вперен в неznайни далнини блеснал поглед. Нещо ми подсказваше, че научената от него поема е доста дълга.

— Дембо, много е хубаво това, което рецитираш, но нека го продължиш друг път. Напомням ти, че е глупаво от наша страна да удължаваме драговолно работното си време. Освен това утре имам да ти разказвам още по-интересни неща...

[1] Което си е самата истина. (Бел. авт.) ↑

[2] Жофроа Рюдел. (Бел. пресъзд.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ДЕЖУРСТВОТО НА ЛАКЕЯ БЕРЮЙЕ

В един вестибюл на замъка „Понтоаз“, обитаван от Луи IX, жена му и височайшата му майка, лакеят Берюйе и конярят Пинюшон се бяха вгълбили в игра на зарове, когато изведнъж Берюйе прошепна тревожно:

— Кралят идва! Изчезвай!

И Пинюшон тутакси напусна помещението през една малка и почти незабележима вратичка в стената. Тъкмо в този момент се появи кралят. Беше облечен в тъмна роба и беше обул пантофи, а на главата му се мъдреше домашната му корона. Вместо скиптър държеше една клонка, която беше откършил от дъба по време на заседанието на Гражданския съд под него. Сега сегиз-тогиз се почесваше с нея с напрегнато изражение на лицето.

— О, Берюйе! — възкликна той и лицето му се разведри. — Радвам се, че виждам точно теб.

Светейшият крал харесваше този едър момък с бодър вид и широка усмивка.

Берюйе направи нисък поклон и зачака заповедите му.

Луи имаше притеснен вид и прочисти гърлото си, преди колебливо да каже:

— Виж какво, момчето ми, бих искал да имам един поверителен разговор с Нейно величество кралицата на Франция, но кралицата-майка не бива да узнае за това.

Берюйе беше в течение на зловредния контрол, упражняван от Бланш Кастилска върху интимните отношения между краля и жена му. Тъй че веднага се отзова по адекватен начин:

— Сир, ще бъда всечуващо ухо, всевиждащо око и предупредителна ръка!

Суверенът му подаде една кесия, пълна със златни монети. Той не само че не беше скъперник, но и беше щедър при проявите на вяроност спрямо него. След това, поуспокоен, се вмъкна в покоите на съпругата си. Останал сам, лакеят преброи монетите. Подобна мисия

му бе възлагана и друг път и ако плътската страст на краля към кралицата не стихнеше, опазил Бог, то скоро той, Берюйе, щеше да разполага с достатъчна сума, че да напусне службата си и да се върне в родното си село, където да отвори кръчма. Вече беше измислил и името на заведението: „Зад ключалката“. Защото при неговите бдения пред кралските покои неведнъж окото му беше хващало ечемик от плътния допир до ключалката на вратата им.

Лакеят прибра грижливо кесията и се зае с истинска професионална съвестност да изпълнява задължението си на бдителен пазител. Стоейки в полумрака на обширния вестибюл, той продължаваше да прехвърля в главата си своите планове за бъдещето. В кръчмарския занаят в чест на кралица Маргарита и нейната възхитителна чувственост щеше да наблегне най-малкото на лансирането на розето от Прованс.

Кихна, защото в коридора имаше течение. Помисли си, че би било изключително лошо за него, ако кралицата-майка настинеше сериозно в този ветрилник и ритнеше канчето, защото това щеше да пресече скритите му доходи. Чисто злато, необлагаемо при това, като се имаха предвид дискретните и деликатни обстоятелства, при които се сдобиваше с него.

Коридорът продължаваше да пустее. Берюйе се прозя и за да се поразнообрази, се насочи към дверите на кралските покои, та за кой ли пореден път да долепи око до ключалката им. Далеч не всеки имаше възможността да наблюдава кралско съвкупление. Ако момъкът знаеше, че по-късно във времето Луи щеше да бъде обявен за светец, задоволството му щеше да бъде още по-голямо. Защото да гледаш как крал се чифтосва е нещо, но да гледаш как светец го прави, си е още по-нещо.

Спектакълът, който се отрази в ретината му, както винаги си струваше. Маргарита си я биваше. Задницата ѝ се въртеше по-бързо и от сабята на безнадеждно обкръжен сарацин. С най-искрено възхищение Берюйе беше принуден да признае в себе си, че и най-пламенната мома от онези, с които имаше подобно вземане-даване, не можеше да се мери и на малкото ѝ пръстче. Несъмнено Маргарита Провансалска си беше кралица и в ложето! Ако злостната кралица-майка видеше това несравнимо зрелище, несъмнено щеше да получи най-малкото апоплексия.

Берюйе с мъка отлепи око от ключалката, решавайки да се върне към възложената му обязаност. И се оказа, че го е направил овреме. Тъкмо стигна до края на коридора и видя в полуздрача да се очертава остроъгълният силует на Бланш Кастилска.

Тогава верният слуга се втурна към вратата на покоите и почука по нея по уговорения начин. Отвътре се чуха възклицания на разочарование, последвани от захлопването на тайната вратичка в стената.

Кралицата-майка влезе с подозрителен поглед и попита отривисто:

— Кралят тук ли е?

Слагайки коляно на пода и скланяйки глава, Берюйе заяви с робък глас, че въобще не е виждал краля и че кралица Маргарита е сама в покоите си.

И като доказателство за твърдението си той полуотвори вратата и Бланш хвърли вътре един поглед с метални отблясъци. Но под светлика на тлеещата камина видя само снаха си, която по всички признаци спеше кротко.

— Аз отивам в кабинета на краля — заяви Бланш. — Кажете на кралицата да дойде и тя там, защото имаме много въпроси за решаване.

И се отдалечи, придружена от шумоленето на фустите около сухото ѝ тяло.

Изпълнителният лакей влезе и се приближи до ложето, в което кралицата лежеше полугола и все още в трансивно състояние. Тя протегна ръце към него с думите:

— Бързо довърши ме! Потуши пожара в мен!

— Мадам кралице моя! — изломоти клетият лакей, зачервен като рак, и се надвеси над нея със свито сърце. Кралицата го погледна с премежен и блуждаещ поглед, по който беше трудно да се разбере дали си дава сметка, че този мъж не е Луи. Но така или иначе го обгърна с ръце, добавяйки пламенно:

— Бързо!

И Берюйе се срина в кралския одър, като последните му мисли бяха: „В края на краищата животът е кратък, а и малцина в него сме светци!“

По хрониките на Жоанвил

ЛЕКЦИЯ ПЕТА

ФИЛИП ХУБАВИ, ТАМПЛИЕРИТЕ, КУЛАТА НЕЛ, СТОГОДИШНАТА ВОЙНА

— Хайде сега давай нататък! — подкани ме нетърпеливо на следващата утрин Дебелия, след като отпи от шишето калвадос, което бе донесъл, въпреки изричната забрана да се пие в работно време. Но нали аз бях шефът, а на него му бе добре известно, че имам известни уклони към алкохоллиберализъм и сексуалдемокрация.

— След Луи Свети най-добре е да прескочим неговия син Филип III и да минем направо на Филип IV, наречен Хубави, защото бил рус, с приятни хармонични черти на лицето и атлетично телосложение. Той разширил територията на Франция и затвърдил кралската власт. Само че за всичко това му трябвали пари, много пари. И в тази връзка се твърди, че за свои нужди емитирал голямо количество такива без покритие, тоест фалшиви.

— И това ли е твоят велик крал? — възропта ученикът ми.

— В политиката, Берю, не средствата са от значение, а резултатите. Нали в края на краищата успял да укрепи държавата? След това свикал Генералните щати, с което искал да си осигури подкрепата на нацията в конфликта му с папата по повод на това, че духовенството отказвало да плаща данъци.

— Тоест обявил нещо като референдум?

— Да.

— И изходът от това допитване в негова полза ли бил?

— И отгатък. Когато един държавен глава пита за нещо нацията, Берю, това означава, че е сигурен, че тя ще отговори с „да“, иначе не поема този риск.

— А когато държавната власт е сигурна, че народът е на противоположно мнение?

— Тогава тя прави всичко възможно да няма референдум. Дори има държавни глави и правителства, които по принцип не допускат референдуми, защото добре знаят, че народът е по принцип несъгласен с тях по всичко.

— А това не води ли в края на краищата към бунт и нарушения на обществения ред, с което гламавите управници ни създават главоболия и на нас, пазителите на реда?

— Така е. Или най-малкото възникват социалнополитически усложнения... Но нека не се отклоняваме и да минем нататък. Следващото нещо, което хубавецът Филип направил, е да погне Ордена на тамплиерите. Те били монаси-воини ради и во Христа.

— А, да, спомням си, че това веднъж го гледах с едно око по телевизията. Той май ги поизпекъл малко?

— Не малко, а съвсем, лека им пепел. Но някои успели да избягат все пак.

— Същото направили и с техния биг-бос, дето му забравих името обаче.

— Жак дьо Моле.

— И защо постъпил тъй с клетите хорица?

Защото ги обвинил в практикуването на антихристиянски ритуали: обръщането на светото разпятие с главата надолу, плюенето върху него, четенето на молитвите отзад напред, преклонението пред идола Бафомет и тъй нататък...

— Кой е този Бафомет?

— Едно от олицетворенията на Луцифер.

— Боже опази! — прекръсти се тутакси Берю, с което показва, че някъде дълбоко в него дремят основни християнски добродетели и неприязън към злото.

— Освен това те били обвинени в мъжеложство, което си е също смъртен грях.

— В какво? — тревожно попита Берю, видимо обезпокоен дали и той не е допускал този неведом за него грях.

— Иначе казано, в хомосексуализъм или педерастлък.

Берю облекчено въздъхна и се замисли. След малко каза:

— Ами то, когато човек се е отдал на безбрачие, че и ходи с роба, често пъти без гащи отдолу, та непрекъснато му се проветрява и освежава зарзаватът, и дотам може да се стигне...

— Но, приятелю, невъзможно е да се говори или пише за времето на Филип Хубави, без да се спомене кулата Нел. Тя се намирала срещу Лувъра, от другата страна на Сена. Там ставали доста интересни оргийки. На кралица Жана Наварска й било доста тъпо в

двореца. Кралят отделял повече време на кралство то, отколкото на нея. И затова тя нерядко отивала нощем във въпросната кула, за да се позабавлява със студенти.

Имала е богат избор. Латинският квартал е на две крачки оттам — отбеляза Берю, после добави: — То е винаги така с жените на твърде заетите и богати мъже. Докато последните тичат и се бършат за кариера или пари, кучките им се дупят на разни еблъовци в

сянка. — В тези му думи пролича нелишено от класова неприязън злостно задоволство от двойствената и противоречива съдба на тузарите. — Предполагам, че по някое време хубавецът Филип я е хванал на калъп.

— Къде ти! Кралицата не била вчерашна. След като изконсумирвала младоците, нареждала на доверени хора да ги напъхат в чувал и да ги хвърлят в Сена.

— Че те да не са били кибритени клечки, та да бъдат употребявани само еднократно?

— — В името на предпазливостта, драги приятелю. Тя просто премахвала потенциалните ефективни свидетели.

— И Филип никога нищо не загреял?

— Най-вероятно е така. Но двацетина години по-късно при аналогични обстоятелства нещата не се развили така благополучно. Филип имал трима синове и една дъщеря. С дъщерята нямало проблеми: омъжил я за краля на Англия. А синовете му се оженили за три братовчедки: Бланш, Жана и Маргарита Бургундски.

— На тия исторически Маргаритки, за които ми разправяш, били те от Прованс или от Бургундия, май на всичките огън им е хвърчал от задниците. Гаче са имали дюзи вместо...^[1]

— Не само на Маргарита. И трите млади кучки използвали същата кула по предназначение и били всички рекорди по безпросветен разврат. Обаче тяхната етърва, кралицата на Англия, надушила всичко и ги изпортила на краля.

— И какво им направили?

— Обръснали им главите и ги хвърлили в тъмница.

— Хич не е весело. Само като си помисля какво са представлявали занданите по ония времена, и тръпки ме побиват: без телевизор, без баня, без утринна преса...

— Но най-много го отнесли любовниците им.

— На тях пък какво им сторили? — с ескалираща напрегнатост пак попита Берю.

Направих малка драматична пауза, за да усиля трагедийния характер на онова, което щях да съобщя, и накрая го съобщих:

— Отрязали им инструментариума на техните престъпления.

— Ай, ай, ай! — със състрадателна физиономия възкликна Берю. — Колко ли самотни са се почувствали пичовете, след като минали бръсначите!

— И това е само ордъовърът, ако мога така да се изразя — продължих аз.

— Хубав ордъовър, няма що!

— След това ги одрали живи, после ги разчекнали и накрая ги обезглавили!

— И казваш, че етърва им направила доноса?

— Да, от женска завист. В нейна защита бих могъл да кажа само, че била омъжена за хомосексуалист и вероятно не е могла да понесе мисълта, че други са го ударили на такава веселба.

— Ами защо не е отскачала до кулата и тя, вместо да злосторничи? Още повече, че щом мъжът ѝ бил обратен, е разполагала със смекчаващи вината обстоятелства, нали? Но Хубавеца е попрекалил. Аз протестирам! Не може човек да се отнесе така с невинни ебачи-деца на природата! Още повече, че са били прелъстени и употребени от онези сексуални харпии! А съпрузите им какво казали за всичко това?

— Траяли ли си. Инициативата била изцяло на баща им. След смъртта на последния всеки от тях царувал, но за кратко време.

— Защо за кратко време? Да не би в Лувъра да е имало епидемия от едра шарка?

— Имало е епидемия от арсеник. По ония време на било модно арсеникът да се дава на този или онзи както днес аспирифт. Така че те умрели млади, без да оставят след себе си наследници от мъжки пол. А тогавашният закон забранявал на трона да се възкачват жени.

— Четох някъде нещо по тоя повод — гордо изпъчи гръд Дебелия. — Този закон се казвал салидически.

— Салически!

— Е, нека не издребняваме — махна с ръка любознателният ми приятел и подчинен.

— И тъй като жени нямали право на трона, към него предявил претенции Едуард III — синът на етървата-доносничка Изабела. Все пак той бил внук на Филип Хубави, тоест негов единствен мъжки потомък.

— Но нали ти каза, че мъжът на подлата Изабела бил педал?

— Щом е имал наследник, значи е карал и на платна, и на пара. Тъй или иначе по този повод започнала война между Англия и Франция, защото междуременно за крал бил помазан племенникът на Филип Хубави — Филип дьо Валоа. И знаеш ли колко време траяла тази война?

— Не.

— Цял век!

Впечатлен, Берю поклати глава и каза замислено:

— Досуц като Стогодишната война.

— Та именно това е Стогодишната война, Дебелий!

Той бе съкрушен.

— Я виж ти! Търпеливи са били тогава хората! Днес въртим, сучем, все гледаме да попретупаме войните по-бързичко, ако ще да е с доста съпътстващи щети...

[1] Тук цензурата си е моя. Иначе Берю употреби точната дума, за която драги читател(к)и, се досещате. Прибягнах до този кураторски акт, за да не възмутя членовете на Френската академия, в чиито ръце ще попадне настоящият принос към историческата наука, за който се надявам все пак да получа някаква награда от същата тази академия. (Бел. авт.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ПРЕСТРАННИЯТ ВКУС НА БРЪСНАРЯ БЕРЮДАН

Луи Х (наречен Сприхавия) прокара суховата длан по прясно избръснатите си страни, като разглеждаше своето неугледно лице в огледалото, държано от бръснаря му Берюдан. Правейки това, меланхолично си помисли, че подобна физиономия някак си не приляга на един крал на Франция. Да си син на монарх, назован Хубавия, и да имаш подобна конска мутра, това си беше ирония на съдбата.

— Да ви направя ли педикюр, сир? — попита дебелият Берюдан.

Сприхавия завъртя глава в знак на отрицание. Това засега беше излишно. Тогава Берюдан заразтрива обилно лицето му с лосион.

В шатъра надникна Филип дьо Валоа, братовчед на краля, и подхвърли с иронични нотки в гласа си:

— Ако съдя по вида ви, братовчеде, не сте май много въодушевен от предстоящото сватбено празненство.

Луи Х беше слаба натура и поради това изпитваше постоянната нужда да се доверява на някого, дори това да е човек (какъвто бе случаят с Филип), който по-скоро щеше да злорадства пред неблагоприятията му. Вместо отговор той посочи портрета, окачен на един от поддържащите шатъра колове. Портретът беше великолепен като изпълнение и изобразяваше едно разкошно русокосо момиче с небесносини очи, чиито хармонични черти можеха да развълнуват всеки със своето изящество. Това всъщност беше портретът на Клеманс Унгарска, за която кралят предстоеше да се ожени след броени часове, без никога да са се виждали преди.

— Опасявам се всячески от предстоящата среща, Филип — призна си Сприхавия.

— И защо така, братовчеде?

Сприхавия посочи унилото си и жълтеникаво лице, отразено в огледалото.

— Тя е тъй красива, а аз съм тъй грозен!

Валоа избухна в смях.

— Хайде, хайде, Луи! Не сте чак толкова грозен! Пък и в края на краищата сте крал. А един крал никога не може да бъде грозен!

До известна степен успокоен, Луи се надигна, за да посъзерцава по-отблизо портретното изображение на годеницата си. Тя пристигаше от Неапол за сватбеното празненство, което трябваше да се състои в Сен Лие в Шампан.

Този нов брачен съюз плашеше Сприхавия не само поради причината, която беше изтъкнал, но и защото имаше гузна съвест. Бидейки злополучен съпруг на фриволната Маргарита Бургундска, той бе станал и вдовец, като беше наредил тя да бъде удушена в тъмницата ѝ. Не че угризенията му бяха кой знае какви — в края на краищата мръсницата си беше получила заслуженото. Но Сприхавия носеше в себе си страх от Божието правосъдие, както и се чувстваше неспокоен от проклятието, което Великият магистър на тамплиерите беше произнесъл от кладата спрямо целия им род.

Валоа, който междувременно също се бе приближил до портрета, кимна в знак на възхищение и възкликна, придружавайки това с въздишка, изразяваща немалко завист:

— Господи, колко е красива!

— И май на живо е още по-хубава — подхвърли кралят, поласкан от забележката на братовчед си. — Нали, Берюдан? — обърна се за подкрепа към бръснаря си.

— Това е самото слънце, превърнато в жена — отзова се бръснарят.

Валоа огледа въпросния индивид, сподобен с подпухнали клепахи и месести бърни.

— Значи ти си я виждал, приятелю?

— Имах честта да бъда изпратен в Неапол от месир краля, още преди официалните му представители, натоварени с това, да поискат ръката на мадам Унгарска — обясни бръснарят.

Валоа погледна изненадано към братовчед си. Да изпрати бръснаря си в подобна мисия беше една от поредните странни хрумвания, така присъщи на клетия Луи.

— Имам голямо доверие в преценките на Берюдан — обясни леко смутено Луи Х. — Преди да поискам ръката на Клеманс, държах да се уверя, че е с най-малкото приятен външен вид. Берюдан ме увери в това. А този портрет, който получих впоследствие, затвърди това

сведение. Опиши я пак, Берюдан!

След като грижливо изтри острието на бръснача, с който си служеше да обръсва четирите косъма, кълнящи по хлътналите страни на суверена, Берюдан с екстатично-замечтано изражение заяви:

— Мадам Унгарска е цялата грация и младост. Очите ѝ са с цвета на лятното небе, кожата ѝ е като от най-фино розово кадифе.

Гърлото на Валоа се сви. Той завиждаше на този си от всяка гледна точка жалък сам по себе си братовчед, който получаваше свише два безценни дара: трона на Франция и една прекрасна принцеса, която щеше да заеме място до него.

Валоа излезе навън, за да погледне слънчевия си ръчен часовник, и каза:

— Май е време, щастливи ми братовчедо, да се качим на конете и да отидем да посрещнем това осмо чудо на света!

Времето беше свъсено, но сърцето на краля бе озарено от вътрешна светлина. Разговорът с братовчед му бе разсеял тайните му тревоги и той дръзновено оглави ескорта си. По техния път жителите на Сен Лие, захласнати от кавалкадата, хвърляха цветя под копитата на конете и приветстваха краля.

След няколко километра умерен галоп те забелязаха в далечината каляската на принцесата. И сърцето на бившия съпруг на немирната Маргарита Бургундска заби учестено. Той пришпори коня си към насрещния кортеж.

Каляската на Клеманс Бургундска спря, от нея слезе граф Дьо Бувил, който съпровождаше от Неапол бъдещата кралица, и обяви церемониално:

— Сир, представям ви Мадам Унгарска!

Луи X се приближи, надникна през прозорчето на каляката и тутакси почувства как въодушевляването му повяхва като салата под неочаквано паднала слана. Момичето, което седеше вътре, беше възедро, тлъстовато и без всякаква следа от чар. Очите му бяха наистина сини, но изпъкнали и неизразителни като на риба. Отгоре на всичко имаше редки коси и подчертано глуповата усмивка.

„Това не е възможно! Сигурно сънувам кошмар!“ — помисли си кралят.

От своя страна, гледайки болнаво и хилаво създание срещу си, Клеманс Унгарска си мислеше: „Кралят на Франция никак не е

хенгеле^[1]. Ако ми направи йортодум^[2], те ще бъдат шменгеле^[3].“

— Бъдете добре дошла... — едва смогна да изрече кралят с угаснал глас.

И идвайки малко на себе си, ѝ представи близките от обкръжението си.

Филип дьо Валоа издебна удобен момент, за да прошепне в ухото му със сардоничен тон:

— На ваше място, братовчеде, щях да сменя бръснаря си.

След церемонията кралят се оттегли в покоите си, за да пригответи нощния си тоалет. Сега му предстоеше друго празненство, което го изпълваше с не по-малка тревога от първото. Хлад го сковаваше от горе до долу, но повече долу, отколкото горе. Непроницаемият израз на лицето и стиснатите му устни направиха впечатление на Берюдан, който се беше заел да го приведе в подходящ вид, като го мажеше с парфюмирани унгвенти и сресваше косите му. Тъй че смутено изпелтечи:

— Сир, вие като че ли сте разочарован!

— Аха, така ли мислиш? — отвърна със зла усмивка Сприхавия.

— Човек би казал, с всичките ми извинения към Ваше Величество, че вие не сте никак проникнат от онова дълбоко щастие, което обикновено преизпълва сърцето на един младоженец.

Тогаво кралят избухна. Сочейки портрета на Клеманс с треперещ от ярост пръст, той изрева:

— Откъде ти хрумна, че между кралицата и този портрет има нещо общо? Между двете лежи разстояние колкото между ангел и крава! А отгоре на всичко ти ме увери, че тя на живо била още по-хубава, отколкото на портрета!

— Но това си е самата истина, сир — отвърна обърканият Берюдан. — Без да искам да възразявам на Ваше Величество, но аз я намирам за твърде изкусителна!

— Ох, защо ли не можеш да заемеш моето място! — изстена Луи Х.

С известно закъснение, уви, Сприхавия си припомни старата истина, че хората са твърде разнородни във вкусовете си. Едно момиче, което е грозотия в очите на един крал, може да се стори богиня на бръснаря му.

И сега в спаружената си душица Луи Х се питаше как би могъл да си отмъсти на Берюдан. Да го подложи на смърт, щеше да е банално. Да го подложи на мъчения — дребнаво. Човекът на духа трябва да умее да прибягва до духовити отмъщения.

Изведнъж лицето му се проясни.

— След като намираш мадам Унгарска за най-красивата измежду красивите — каза той (със сприхав тон), — назови ми онази жена в този замък, която според теб е втората по красота след нея.

Берюдан отвърна без колебание:

— О, сир, това е несъмнено перачката Гиймета. Тя е над седемдесетгодишна, няма ни един зъб в устата си, брадата и носа ѝ почти се допират по неповторимо очарователен начин, а погледът на кривогледите ѝ очи излъчва такава страст, че краката ми се подкосяват, колчем го срещна. Освен това лицето ѝ е осеяно с възхитителни брадавици, а отгоре на всичко и накуцва с несравнима грация.

— Аха, така ли? Сега ще видим как ще се почувстваш! — саркастично изрече кралят, който явно още не беше разбрал, че бръснарят му е персона с крайно извратен вкус. После звънна на прислугата си и нареди да доведат перачката Гиймета.

Мигове по-късно перачката стоеше пред тях по нощница, все още затоплена от леглото, от което току-що я бяха измъкнали. Сивата ѝ коса падаше разпиляна по лицето ѝ на вещица, а нозете ѝ приличаха на корените на стара лоза, дала отдавна последната си реколта от грозде.

Луи Х я огледа със злорадо задоволство. Зрелището, което тя представляваше, надхвърляше всичките му очаквания.

— Драги ми Берюдан — обърна се той към бръснаря. — Един добър бръснар трябва да върви, доколкото е възможно, в унисон с господаря си. Така, докато аз опознавам кралицата, ти ще уважиш присъстващата тук Гиймета.

— Но, сир, бих ли могъл да си го позволя?

— Ще си го позволиш, и още как! — отсече ехидно кралят. — Искам да я обладаеш. Моите слуги ще останат с вас като свидетели. И ако не успееш да го направиш, още призори ще увиснеш на бесилото в Монфокон, където така или иначе в последния си миг ще дадеш доказателство за мъжествеността си.^[4]

И Сприхавия си тръгна, оставяйки зад себе си бръснаря, Гиймета, която почти кудкудякаше от радост при тази неочаквано

паднала върху ѝ посред нощ манна небесна, както и импровизираната комисия от слуги.

Когато шампанските петли закукуригаха, за да известят новия ден, кралят стана от ложето си, където бе изживял някои прекрасни мигове благодарение на новата си кралица, компенсирала по този начин до голяма степен неугледната си външност. Той се насочи право към стаята, където Берюдан и Гиймета бяха прекарвали нощта, и веднага попита:

— Е, как мина всичко?

Докато бръснарят запази мълчание, гледайки скромно надолу, най-възрастният от прислугата обяви:

— Сир, вашият бръснар не само че уважи Гиймета, но и го направи на три пъти и ако не почетвърти, то е само защото самата дама му се примоли да спре!

Сприхавия огледа учудено двамата участници, чиито деяния бяха обект на горния отчет, после се разсмя.

В този момент Берюдан вдигна глава.

— Сир, имам едно скромно прошение към вас.

— Кажете какво е то, пък ще преценя...

— Бих искал благословията ви да се оженя за Гиймета. Накрая си дадох сметка, че наистина в това отношение моят вкус се различава от този на другите хора!

Ръкопис, намерен от анонимен алкохолик
в избите „Мое и Шандон“ в Шампан

[1] Хубав (унг.). (Бел. авт.) ↑

[2] Деца (унг.). (Бел. авт.) ↑

[3] Безобразни (унг.). (Бел. авт.) ↑

[4] Намек за *erectia ultima*, която се явява в момента на обесването. (Бел. пресъзд.) ↑

ЛЕКЦИЯ ШЕСТА

ЖАНА Д'АРК: НЕЙНИТЕ ГЛАСОВЕ, НЕЙНИЯТ ЖИВОТ, НЕЙНОТО ДЕЛО, НЕЙНАТА СМЪРТ

— Я да видим сега какво знаеш за Жана д'Арк — поставих аз ребром въпроса на толкова внезапно и неочаквано зажаднелия за знания Берю.

— Знам туй-онуй. Гледах един филм за нея.

— Тогава резюмирай ми го.

— Ами тя пасяла овце в Дом Периньон, като в същото време предяла и плетяла дантелки. После един помощник-ангел ѝ пошушнал да тръгне да спасява Франция. Тя го послушала и след това, за да ѝ отмъстят, мръсните англичани я запалили досущ бонз. И чак когато тя се превърнала в дървени въглища, си казали: „Сега си еба майката! Май сгафихме и изгорихме светица!“

— Ти по възхитителен начин обобщи житието на една от най-забележителните жени в историята — бях принуден да призная. — Наистина, Берю, твоето чувство за сбитост и лаконичност би внесло смут и в душата на който и да е американски издател на адаптирани класически произведения. Но преди да разгледаме по-детайлно „аферата Жана д'Арк“, би трябвало да я ситуираме в историческия контекст, тоест да видим в какво състояние е била Франция към момента, когато Жана чула небесните гласове. Тогава страната била твърде изтощена от Стогодишната война, която протичала с много превратности. Ту англичаните завладявали почти цялата територия, ту французите ги отблъсквали оттатък Па дьо Кале. Тук трябва да отдадем дължимото на Шарл V и неговата дясна ръка Дю Гесклен. Те посветили живота си на преследването на англичаните. И тяхното взаимодействие стигнало дотам, че дори умрели в една и съща година. Но при смъртта им Франция вече била възвърнала силата си. Много скоро обаче възстановеният красив пейзаж бил осран от синчето на Шарл V.

— Защо така?

— Ами защото по едно време се чалдисал или може би изначално си е бил такъв, но това се проявило просто с известно закъснение. Такива случаи се дължат вероятно на прекалените кръвосмешения в династиите и сред аристокрацията. Те неизбежно от време на време произвеждат шлага.

— Така си е! — отсече Берю. — И при животните мелезите са по-здрави. Затова и напоследък доста принцове и принцеси от монархиите проумяха тази опасност и започнаха да се заглеждат и по индивиди с проста червена кръв. И така, след като сложили на този пореден Шарл усмирителна риза, какво станало по-нататък?

— Тогавя пък жена му Изабо Баварска дерайлирала по свой начин. Тя била първокласна мръсница, която най-безпардонно се съешавала с куп хора, като се започне от девера ѝ. Много скоро кралският двор заприличал на бардак, в който всички се състезавали по порочност. Безпътната Изабо не се спирала пред нищо: сводничила на придворните си дами, убивала всеки неудобен за нея, лишила от наследство сина си. Накрая като капак на всичко продала Франция на англичаните...

На това място Берюрие ме прекъсна, изразявайки своето морално и патриотично възмущение чрез поредица от изрази, които аз не бих могъл да приведа в настоящия труд, предвид неговата висока научна и литературна стойност.

— Накратко казано — продължих аз, — при смъртта на Шарл VI Чалнатият крал на Англия бил обявен и за крал на Франция наред с дофина, който също имал немалко привърженици.

— И таз добра! Значи ли това, че по този начин Франция се сдобила с двамина крале? — попита Берю.

— Точно така. И съм съгласен с теб, че за случая двама са множко. Като следствие страната ни се разделила на два клана: арманяци и бургунди.

— Ако вдавам добре, доста французи са стояли зад кандидатурата на английския крал.

— Такива са фактите, Дембо.

— Възмутително! На този дофин не трябва да му е било леко...

— Той бил доста плаха личност. А и имал съмнения относно произхода си.

— Как така?

— Когато имаш за майка сексуална хала като Изабо Баварска, подобни съмнения не са неуместни. Тъй че той бил доста неуверен в себе си човек и не е чудно това, че дори половинката корона на главата му го смазвала с тежестта си. Но съдбата си знаела работата. Една жена погубила френското кралство, на друга предстояло да го спаси. Това била Орлеанската дева.

Като израз на своята готовност да съпреживее по-пълно предстоящия ключов момент от изложението ми, Берю изтегна краката си, при което ставите му гръмко изпукаха, после събу обувките си, при което пък огромните палци на краката му щръкнаха от неизменните дупки на преносените му чорапи. Стаята се изпълни с пролетарско ухание. Тъй като всичко това не ми бе непознато, то не ми попречи да продължа:

— Жана д'Арк се появява в един период на безредие и мизерия. Страната била разпокъсана, съсипана, ограбена и вървяла на самотек, така че налице били всички условия за появата в нея на герой или героиня. Тя имала нужда от спасител. По смутно и трудно време е достатъчно някой да се появи в точния момент с вика „разбирам ви!“, за да пожъне пълен успех. А ако и каже, че чува гласове, то и тези на избирателите са му още повече в кърпа вързани.

— А защо властниците най-редовно допускат такова положение, че да се появи такъв герой, който впоследствие да им стъжни живота?

— И аз съм си задавал този въпрос, Шишо. Засега не съм намерил отговора му.

— То онзи, който има не само власт, но и акъл в главата си, ако иска въобще да остане с нея, би следвало да знае, па макар и заради собствения си интерес, че трябва да размахва не само тояга, но и морков и че трябва да предлага не само зрелища, но и хляб — изрече Берю една от свойствените си обобщителни сентенции, сякаш извиращи от недрата на натрупания в народната памет опит.

— Както и да е, именно в подобна обстановка по силата на историческата необходимост се пръква момата Жана. Онези погранични части на Шампан и Лорен, където живеела тя, се намирили под властта на краля на Франция. Родителите ѝ били свободни земеделци, а не крепостни селяни, каквато е натрапената за тях представа. Бидейки достопочтени люде, те страдали от общата

ситуация в кралството и буквално изригвали към небето молитви за избавление.

— И през главите им хич и не минавала мисълта, че именно дъщеря им ще свърши тая работа. Така си е. Човек никога не може да бъде сигурен, че у дома му не расте някой герой или светец.

— Това си е съдба, отредена свише, Демби. Жана била впечатлително и чувствително момиче. Тя ежедневно слушала как родителите ѝ се вайкали по повод бедите, стоварили се върху Франция. Това довело дотам, че един ден, както си плетяла край овчиците, чула небесни гласове. Църквата твърди — и ние нямаме никакви основания да не ѝ вярваме, — че това били гласовете на свети Михаил, на света Катерина и на света Маргарита.

— Отбрана компания — призна Берю с известно страхопочитание.

— Въпросната компания посъветвала Жана да отиде и да освободи Орлеан от обсадата, на която бил обект, и след това да отведе дофина в Реймс, за да бъде помазан там за крал. Жана споделила с мама и татко за така неочаквано възложената ѝ мисия, но те, ако и да били дълбоко вярващи хора, проявили известен скептицизъм спрямо нейното твърдение. В края на краищата, въпреки тяхната съпротива, тя отишла при сеньор Дьо Бодрикур^[1], за да изложи и пред него спуснатата ѝ свише отговорна задача. Естествено, от начало той я взел за откачалка, но тя проявила толкова убедително красноречие, че накрая ѝ дал едно препоръчително писмо, плюс неколцина въоръжени мъже за ескорт, и я изпратил при дофина в Шинон. Още преди тя да пристигне там, дофинът бил вече уведомен за идването ѝ, като и той, и целият му двор предварително се забавлявали, тъй като били убедени, че не е сама в главата си.

— Трябва да се поставим на мястото им — изкоментира Берю. — На нас сега ни е лесно, като знаем, че си е чиста проба светица, но те са били в правото си да изпитат някои съмнения по въпроса...

— Дори ѝ устроили една клопка: преди тя да влезе, дофинът поставил на трона един от приближените си, а самият той се смесил с тълпата куртизани. Да, но станало още едно чудо: тя без колебание се насочила право към него.

— Дали не е била виждала снимката му някъде?

— Невъзможно. Тогава фотографията още не съществувала.

— Тогава шапка ѝ свалям. Като всяка истинска светица тя си е била ясновидка. Това накарало ли дофина да я вземе на сериозно?

— Да. Още повече, че тя го уверила, че е истинският престолонаследник по кръв на френския крал, нещо, в което той се съмнявал поради някои гореописани обстоятелства. Тъй че всичко това го накарало да постави под командването ѝ една армия, с която тя отишла в Орлеан и го освободила. След това, все така следвайки плана, начертан ѝ от гласовете, завела дофина в Реймс, за да бъде помазан там за крал. С което изпреварил краля на Англия, който още не бил минал през тази процедура.

— А ебливата му майка тогава била ли е още жива?

— Да, но представлявала вече дебела лелка, която гледала с лошо око на Жана и на нейните подвизи... След помазването си Шарл VII загубил интерес към войната, а и към Жана д'Арк. При това положение тя е можела спокойно да се върне при плетките и овцете си. Но не би. Вече набрала инерция, отишла да се опита да освободи Париж, където била ранена. След като се възстановила, заминала да се сражава в Компьен, но там нещата взели лош обрат. Бургундците я хванали и я продали на англичаните.

— Какво? Ужас! — викна Берю. — А аз толкова съм се черпил по кръчмите с бургундци, без да зная на какво са всъщност способни! Наистина човек цял живот се учи! Следващия път, като попадна на бургундец, верицата му ще разплача!

— Такава е горчивата историческа истина, Берю. След това спретнали на Жана един нагласен съдебен процес с обвинението, че е вещица, и я изгорили на клада.

Очите на Берю се навлажниха. Той извади от джоба си една кърпичка, носеща белезите на дълготрайна употреба, развълнувано се изсекна и след кратко мълчание попита:

Едно нещо не ми е ясно, Сана. Защо светците, които я насадили на тия пачи яйца, не задействали някоя едра градушка в момента, когато палачът е палнал съчките на кладата ѝ?

— Вероятно защото тя е трябвало да извърви пътя именно до този край на земния си жребий, та да приеме възвишения образ, останал в историческата ни памет. Много хора, Берю, са по-нужни на родината си мъртви, отколкото живи. Докато се сражавала, Жана била поставяна под съмнение и подигравана; били оспорвани и мисията ѝ, и

самата тя. Но след като се превърнала в пепел, станала емблема и Франция надигнала глава. Тя увековечила името си благодарение на това, че умряла, и то по този начин. Ако беше останала жива и бе изхвърлила от Франция всички англичани, вероятно след това щеше да се е омъжила, щеше да е народила няколко дечица, преди да се превърне като Изабо Баварска в дебела тетка с тройна гуша и варикозни крака. Тоест щеше да напусне епопеята през кухненската врата. А на достопочтените домакини-майки, Берю, не им издигат статуи и паметници. Било е необходимо Жана да остане в спомена на хората с пряпорец, а не с биберон в ръка. Тя спасила Франция, не толкова воювайки, колкото горейки...

— А крал Шарл Еди-кой-си какво казал за всичко, което станало?

— Той бил един лекомислен либертин. Девите го интересували дотолкова, колкото да ги дефлорира, и евентуално малко след това. Той прекарвал страстни дни в компанията на своята фаворитка на име Аньес Сорел.

— Коя е тя?

— Дъщеря му.

[1] За да не бъде заподозрян в непристойна игра на думи, следва да отбележа, че точно това е името на въпросния благородник. (Бел. пресъзд.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ДЯВОЛИИТЕ НА НЕПРОКОПСАНИКА БЕРЮРОА

Г-жа д'Арк замислено затвори вратника на кошарата и се загледа подир отдалечаващата се своя щерка. Подкарала послушното стадо пред себе си, тя с лека стъпка го насочваше към пасбищата. С хурка под мишницата си, изглеждаше точно това, което си и бе: една мила и хрисима момичка.

— Видиш ми се угрижена, жено — каза г-н д'Арк, който се зададе, тикайки една количка.

— Това дете ме тревожи — отвърна тя.

Главата на семейство д'Арк пусна дръжките на количката.

— Мислиш, че е нещо нефелава? Наистина напоследък ми се вижда бледичка.

— По-точно здравето на главата ѝ. Чини ми се, че от известно време ѝ мърда чивията.

— И защо ти се чини тъй?

— Ами казва, че докато наглежда овцете, чувала гласове.

— Във всеки случай напоследък хич не си дава зор да пази овцете. Вчера още едно агне го хвана липсата. Ако нещата продължават така, ще трябва да помислим дали да продължаваме да я пращаме да ги пасе.

Г-н д'Арк плю в мазолестите си длани и наново хвана дръжките на количката, готвейки се да продължи работата си, но жена му го спря.

— И знаеш ли какво ѝ хортували тези гласове?

Какво да ѝ хортуват, след като ги няма? Те са само в куфелницата ѝ. Ясно е, че изкуква. — Ще трябва да ѝ даваме да пие отвара от кукуряк.

— Жана твърди, че това са гласовете на свети Михаил, на света Маргарита и на света Катерина. Те ѝ нареждали да спаси Франция и да отведе месир дофина в Реймс, за да бъде помазан! Видиш ли, мъжо, докъде са стигнали нещата? Наш'та Жанетка, дете не може да почисти

торта от обора или кошарата, да тръгнела на война срещу ингилизките душмани!

Г-н д'Арк избухна в чистосърдечен смях пред подобна твърде забавна перспектива. Но веднага след това лицето му възвърна сериозния си вид и той заяви:

— Ще трябва да видя по-отблизо за какво иде реч. Ако светците хортуват на дъщеря ми, дължен съм да проверя що по-точно ѝ каканижат. Баща съм ѝ все пак!

И оставяйки и количката, и жена си, се запъти към пасбището, като се прокрадваше край храстите.

Ергенеещият се пройдоха Амедей Берюроа беше шестнайсетгодишен глумливец с лукав поглед и необуздан стремеж към вършене на проклетии. Родителите му бяха непоправими пияници (така или иначе никой не се бе и опитвал да ги поправи) и Амедей от мъничък си се бе отгледал сам, добивайки трайни навици в паладжосването и просията. И понеже през последните гладни години възможностите във втората дейност бяха станали повече от ограничени, той беше наблегнал на първата. Често го виждаха в компанията на моми, напуснали правия път, за да го ударят през просото, да се прокрадва край фермите, дебнейки ровещите тук-там кокоски. Ако и неведнъж да бе отнесъл сериозни удари било с тояги, било с вили, все пак беше успял да извие врата на множество кокоски, а и не един петел от селото бе погинал от ръката му с наченката на едно последно и жално изкукуруигване, замряло тутакси в гърлото му.

И тази сутрин, скрит зад един глогов храст в компанията на две безпътнички, Фантина и Ланлерка, въпросният хаймана чакаше пристигането на благочестивата и благонравна Жана д'Арк и най-вече това на стадото ѝ. Самата Жана не го интересуваеше, защото той ненавиждаше девиците, но затова пък имаше изявена слабост към крехкото агнешко, изпечено на импровизиран огън сред природата.

— Задава се! — прошепна той.

Двете разпътни моми с него се снишиха към земята и замряха. Г-ца Д'Арк навлезе в пасбището и докато овчиците заприпкаха из свежата трева, тя приседна и започна кротко да преде.

— Да действаме! — прошепна пак Берюроа и направи знак на Ланлерка — дългнеста безнравственица с чорлава коса и парцалива рокля.

Тя разпери длани край устата си и начена да зове с томителен и жален глас:

— Жана...Жана...

Младата овчарка трепна, побледня и се разтрепери. Дишането ѝ се учести, погледът ѝ се съсредоточи и самата тя падна на колене.

— Ние сме Божии пратеници... — с все така плачевен глас изрече Ланлерка.

Жана се прекръсти.

— Името ми е света Катерина — продължи малката никаквица. — Жана, ти трябва да спасиш Франция...

Чувствайки, че ще прихне да се смее, тя направи знак на Фантина — рижа проклетийка с луничаво лице — да поеме щафетата. Последната на свой ред занарежда:

— Иди да освободиш от обсада Орлеан, Жана! Аз, света Маргарита, ти го заповядвам от името на Господа-Бога! Изгони безчестните и небогоугодни английски врази и върни Франция на нашия преблаг сир дофина Шарл...

Бъдещата светица стисна челюсти. Видът ѝ излъчваше пълно отчуждение от околния свят.

Берюроа посочи на двете момичета едно агънце, което се мотаеше на няколко метра от тях. Двете дяволици го разбраха и запълзяха към него, а момчето продължи операцията:

— Ало, ало! — извести то с тръбен глас. — Тук е архангел Михаил.

Жана д'Арк сбра длани, затвори очи и склони надолу хубавата си руса главица.

— Трябва да спасиш Франция, Жана. Освободи Орлеан и после отведи дофина в Реймс, за да бъде помазан и коронясай там...

Докато той изричаше този призив към девицата, двете му другарки заловиха агнето, чието блеене на уплах дори и не достигна до ушите на споходената от божествено осенение Жана.

И тогава този магически театър бе прекъснат от Д'Арк-баща, който със сопа в ръка се спусна върху апашите, които панически се разпръснаха кой накъдето види.

След като ги гони известно време, размахвайки сопата, бащата на Жана, задъхан, се върна при нея. Тя все още беше на колене в състояние на унес.

— Малка идиотка! Ще приключиш ли най-после с това театро?

Девицата — бъдеща Дева — излезе от вцепенението си стреснато като медиум от транс и погледна с празен поглед причинителя на земното си съществуване.

— Татко, светците пак дойдоха да ми говорят!

— Стига си дрънкала глупости, клетнице! Не разбираш ли, че си се чалнала и че гълъби пърхат в камбанарията ти! Следващия път ще въздам почитта си към твоите светци, като забия вила в задниците им!

Но младото момиче не удостои с никакво внимание сквернословията и ругатните на баща си. Сините очи на девойката излъчваха мрачна решителност.

— Трябва да отида да освободя Орлеан, татко. Това ми бе наредено и от свети Михаил, и от света Маргарита, и от света Катерина! Подир туй ще трябва да заведе многообичния ни дофин в Реймс, за да бъде помазан там!

— Боже мой, тя твърдо е повярвала на всичко това! — изстена Жак д'Арк. — Тези пройдохи са те повредили! Та нали голтаците Берюроа, Фантина и Ланлерка те баламосваха, а да отмъкнат поредното агне! Нали аз с очите си и с ушите си видях и чух всичко!

Жана тръсна глава.

— Привидностите са лъжливи, татко. Ще замина за Вокульор при сеньор Бодрикур, за да го поставя в течение на всичко.

— И ще те запрат като еретичка! — изстена Жак д'Арк. — Или ще сметнат, че си чувала не небесни, а демонски гласове, и ще те изкарат вещица!

И клетият баща я върна вкъщи, където я заключи в стаята ѝ. После приседна, изтри потно чело и промълви жално:

— Какво ли сторих на Господ, че ме дари с такава дъщеря? Ако е трябвало въобще да гори някакъв огън в нея, то дори бих предпочел да беше не в главата ѝ, а по-долу!

Откъс от „Жана д'Арк. От люлката до кладата“
от хроникьора виконт Дьо Сен Сеир

ЛЕКЦИЯ СЕДМА

ЛУИ ХІ, ГОЛЕМИТЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ, ГОЛЕМИТЕ ОТКРИТИЯ

На следващия ден се появих в комисариата към обедно време.

Берю ме посрещна с думите:

— Днес закъсна, Сана. Това не ти влиза в навиците.

— Така е, Дембо. Ала понякога наред с неприятните сюрпризи съдбата най-неочаквано ни сервира и приятни такива. Снощи, след като се поделихме, подкарах най-добросъвестно към къщи, но по пътя налетях на една хубава автомобилстка, която беше спукала гума. Бидейки галантен и по природа, и по възпитание, предложих услугите си и чевръсто ѝ смених гумата. След което тя предположи, че щом така умело съм се справил с тази работа, вероятно ми идвали отръки и други неща и ме помоли да подравня английската морава в зимната ѝ градина. На което се почувствах морално длъжен да се отзова...

— Щом е била английска моравата ѝ, по-добре щеше да я беше пооскубал.

— Нека не отиваме до крайности, Дембо. Това си е просто вид морава все пак.

Но Берю не прояви по-нататъшно любопитство към метафорите и иносказанията ми, нито към онова, което се криеше зад тях. От замисления му вид си личеше, че все още беше под впечатлението на моето повествование за драматичната съдба на Жана д'Арк.

— Сега, понеже поизгубихме малко време, давай газ, Тони — разказвай какво е станало по-нататък.

— Докъде всъщност бяхме стигнали?

— Жана д'Арк е изпечена, а Шарл Еди-кой-си и неговата дъщеря се отдават на безобразия...

— Аха, благодаря ти. Та значи Шарл VII, нерешителен и слаб крал, завършва властването си по съответния начин — в ситен тръс. Тогава на трона се качва неговият син Луи ХІ.

— Тронът много нависоко ли е бил? — пита ученикът Берю.

— Защо?

— Защото ми прави впечатление, че всички крале постоянно се качват и слизат от него.

— Това е фигуративно казано. Всъщност той се е намирал на нещо като невисок естраден подиум с няколко стъпала. Но нека продължа: за да предваря твоя въпрос, който предусещам, веднага ще кажа, че Луи XI имал подчертана склонност към любовни авантюри, но затова пък никак не бил сантиментален. Интересувало го само онова, което е конкретно свързано с леглото. Иначе времето на неговото царуване...

— Искаш да кажеш кралуване.

— Добре, нека бъде кралуване. Не е прието, но не е и неправилно... Та времето на неговото кралуване е белязано главно от борбата му с Бургундския дук Шарл Дръзкия. Двамата си погаждали какви ли не мръсни номера. Това си е била истинска комедия дел арте — размяната на подли удари била непрестанна. Дръзкия, както говори и самият му прякор, представлявал пълната противоположност на Луи XI — бил припрян, глупав и импулсивен. Докато кралят бил хитър като лисица и подготвял машинациите си обмислено и грижливо. В началото в ситуацията превес имал Шарл Дръзкия, но накрая все пак се наложил Луи XI: Дръзкия бил изигран и убит в Нанси. Кралят прибарал владенията му. Франция разширила територията си, феодализмът агонизирал и наближил края на Средновековието.

Берюрие облекчено въздъхна и доволно потри длани, както човек прави, когато чуе добри новини.

— По време на управлението на Луи XI — продължих аз — светът се пораздвижил. Франсоа Вийон снесъл баладите си, което съвпаднало с изобретяването на печатната машина и печатарството от Гутенберг.

— А преди това как печатали? — разтревожи се Дебелия.

— На ръка, драги.

— Завалиите! Сигурно майката им се е разгонвала и е имало епидемия от тендовагинит!

— Разбираемо е, че изобретението на Гутенберг било от изключително значение. Благодарение на него образованието обхванало широк периметър от населението. Дотогава книгите били скъпи и е имало средно по една във всяко село... Но животът непрекъснато търси равновесието. Когато се случи нещо хубаво,

заедно с това се случва и нещо лошо. Така и тогава: заедно с печатарството се появява и барутът, което променя коренно начините за водене на война.

— Ха, ха, ха! Мога да си представя физиономиите на първите изостанали от модата, когато срещу им се е изправила армия с огнестрелни оръжия. Как ли са се почувствали, когато разбрали, че единственото, което им остава, е да си заврат отзад стреличките, копията и швейцарските алебарди! Да не говорим за онзи, който пръв през бронята си е инкасирал в задника си изстрел от аркебуза!

— Тъй че логично е, че след това нововъведение железните ризници и замъците практически вече загубили своето значение и роля. Но освен изобретенията, станали и някои открития. С появата на компаса мореплавателите били завладени от скитнически дух. Най-известният от тях се казвал Христофор Колумб. Преди него хората си мислели, че Земята е плоска и че около нея има бездънна бездна. Колумб обаче, убеден, че е кръгла, бил готов да се хване на бас с всеки, че ако от испанския бряг тръгне право на запад, ще стигне до Индия. В края на краищата това и направил, но вместо да стигне до Индия, открил Америка. Само дето бил убеден, че това е именно Индия. Затуй и нарекъл местните червенокожи индианци.

— Така веднъж и аз влязох в „Галери Лафайет“ да си купя слип, но вместо това излязох оттам с нова шапка. Но си давах сметка обаче, че това е шапка, а не слип — изкоментира Берю с чувство на известно превъзходство над Колумб. — Не е бил много умен тоз човек. Все пак, като е видял американците, би трябвало веднага да е разбрал, че те нямат нищо общо с индийските факири...

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ПОДВИГЪТ НА АЛЕН БОМБЕРЮБАР (НАРЕЧЕН САМОТНИЯ ГРЕБЕЦ) И НЯКОИ ПОСЛЕДСТВИЯ

Бомберюбар погледна нагоре и се намръщи. Обикновено един мореплавател се тревожи от навъсено небе. Но сегашният случай не бе такъв. Именно ясното време бе причина за недоволството на Бомберюбар. Нито капка вода не бе паднала от една седмица насам! Гърлото му се бе така разсъхнало, че за да отдели езика си от небцето, трябваше да си помогне с пръст. Сегиз-тогиз спираше да гребе, за да охлади в морската вода разкъравените си длани. От доста време не можеше дори да плюе в тях поради липса на слюнка.

Ален Бомберюбар оброни глава. Не бе валяло отдавна, а и нямаше признаци, че това ще се случи скоро. Блуждаещият му поглед се плъзна по хрисимите вълнички по повърхността на морската шир. От колко ли време гребеше така из Атлантика? Седмици? Може би месеци? Беше загубил чувство за течението на времето. Струваше му се, че е корабкруширал още през първите дни на живота си и оттогава е наблюдавал неуморно над греблата, отивайки незнайно къде. Горчиво съжеляваше за това, че компасът все още не беше достатъчно разпространен. Така и не се бе научил да разпознава Полярната звезда сред светилата, обсипващи небесния свод. Хиляди пъти другите моряци се бяха опитвали да го научат да прави това. Напразно му сочеха Зорницата, сгушена в съзвездието си, но още щом отклонеше поглед от нея, той се оказваше неспособен да я открие пак.

И сега гребеше в неведение дали отива на изток, на запад, на север или на юг, или пък обикаля в кръг. Проклето корабкрушение! Как съжеляваше, че не бе потънал заедно с другарите си! Тези мръсници сигурно сега седяха край добрия Господ-Бог и сладко-сладко си пийваха винце! А той самият върти ли, върти греблата, изпускайки ведно с това стонове на родилка. В момента, когато корабът „Упование Господне“ (как ли пък не!) се бе блъснал в един риф край брега на Камаре, Ален Бомберюбар бе зает със запушването на процепите на спасителната лодка с напоени със смола кълчища. Злощастният кораб

се бе разцепил на мига и бе потънал. Бомберюбар бе имал време колкото да среже въжетата, с които лодката бе привързана към кораба, и секунди по-късно се бе озовал самотен в тази орехова черупка наред развълнуваното море. Благодарение на една въдица, намираща се в лодката, той бе успял да лови достатъчно риба, за да се храни, а с помощта на дъждовете бе избегнал обезводняването на организма си. За нещастие от около седем-осем дни тези блага бяха секнали. Единствено от време на време поглъщаше с погнуса водораслите и планктона, плаващи по повърхността на водата.

Дланите му кървяха все повече, а и гърбът го болеше все по-осезателно. Клетникът пусна греблата, придружавайки това с гръмка ругатня. И енергията, и надеждата му вече бяха изчерпани. Предостатъчно се бе борил. Сега щеше да се повери в ръцете и волята Господни.

Пенливите вълнички тутакси заподхвърляха насам-натам оставената на самотек лодка. Бомберюбар се отпусна на дъното ѝ, молейки се за скорошна и лека смърт. Часове наред стоя така в полусъзнателно състояние, мислейки си за жена си, която бе оставил в Камаре без едно су. Как ли щеше да се справи тя с положението?

По едно време отвори замрежените си очи и не можа да повярва на онова, което видя: над главата му се поклащаше палмова клонка. Известно време остана неподвижен, вцепенен от изненада, и осмисляйки ситуацията, стигна до неизбежния извод, че вече не се намира в открито море. Тогава се надигна и се огледа, при което благодарствен химн занемира в устата му.

— Благодаря ти, Боже всемогъщи и милостиви! — успя да извика той хрипливо, като в същото време съжали, че не може да каже това на латински, та да стигне то по-бързо до получателя. Но в състоянието на крайно изтощение, в което се намираше, си беше истинско чудо, че все още знае и френски.

Лодката се оказа изхвърлена на брегова ивица, застлана със златист пясък на фона на гъсти кокосови палми. В този пейзаж нямаше нищо бретонско и първото предположение на Бомберюбар бе, че вероятно се е озовал някъде към Испания. Стъпи на пясъка и за първи път от толкова време закрачи.

Изведнъж, тъкмо когато вдървените му от обездвижването крака бяха започнали да се възстановяват, цяла сюррия от мъже с

медночервена кожа и смолисти коси се зададе тичешком. Лицата и гърдите им бяха нашарени с боя, а очите им пламтяха.

Бомберюбар се изплаши, но когато новодошлите се спряха на няколко метра от него, дойде малко на себе си. „Не са испанци“ — помисли си. Нито физическата им морфология, нито одеждите им бяха иберийски. Самотният гребец никога не бе виждал толкова необичайни индивиди. Той им се усмихна, но туземците запазиха непроницаемите изображения на лицата си, а единият от тях, най-боядисаният и най-възрастният от всички, му заговори на някакъв диалект, който Бомберюбар никога не бе чувал. „Май съм слязъл по-надолу от Испания — си каза той. — Трябва да се намирам на африканския бряг.“ По едно време му се стори, че червенокожият го пита дали се казва Хоуг,^[1] защото завършваше всяка своя словесна тирада с тази дума. Корабокрушенецът, обзет от желанието да установи по-смислен контакт, ги заговори на френски, после на английски и испански, доколкото ги знаеше. Но вместо отговор главатарят изляя някаква заповед и престранните господа се нахвърлиха върху Бомберюбар, завлякоха го до един забит в земята стълб и го свързаха на него.

Последвалата церемония беше истински кошмар. Здравно прикрепен към стълба, клетият бретонец гледаше с ужасени очи сатанинския танц, който се завихри в кръг около му. След няколко часа главатарят вдигна ръка и изрече нещо с гърлен глас. Страховитият танец внезапно секна и към мъченика се приближи някакъв специалист, държащ в ръката си едно наглед добре наточено острие.

Бомберюбар разбра, че последният му час е ударил. По всичко личеше, че червенокожият се готви да го заколи. Но пряко очакванията му последният опря острието не в гърлото, а в челото му.

— Скалпари! Скалпари! — закрепця множеството от воини.

Острието се заби в кожата на челото на Бомберюбар и описа кръг около черепа му. Бомберюбар започна да вика в знак на справедлив протест, но варваринът невъзмутимо продължи експертната си работа. Лицето на клетия мореплавател се покри със студена пот и той насмалко да повърне планктона, заседнал в стомаха му. Душата му сякаш се възвиси към пречистата Дева Мария, а устните му завопиха:

— Моля ти се, мадам Мария! Щом като веднъж ме измъкна от лайняна ситуация, направи го пак в името и на твоя Син, който също навремето е бил мъченик, какъвто съм аз сега!

И Дева Мария чу и този му пореден апел. От редиците на червенокожите се разнесоха крясъци и те наченаха да се бутат един о друг, сочейки към океана, където се бяха появили три внушителни в своето великолепие кораби. Бомберюбар видя, че на тях се ветрее испанското знаме. Пресветата Дева несъмнено го бе чула и за да го спаси, му изпращаше кораби, притежание на Изабела Католическа, което само по себе си беше знаменателно.

По-нататъшните събития се развиха бързо. Подгонени от слезлите от корабите бели хора, туземците избягаха в джунглата, оставяйки зад себе си труповете на неколцина от своите, засегнати от аркебузните изстрели.

Моряците се приближиха към вързания Бомберюбар и закрещяха:

— Capitan, capitan! Aquí hay ya un hombre blanco!^[2]

Тогава се появи един мъж във великолепни дрехи от сатен и кадифе. Придружавайки думите си с изобилие от жестове по италиански маниер, той заговори Бомберюбар първо на италиански, после на испански и най-сетне на френски.

— Кой сте вие? — попита го Бомберюбар.

— Името ми е Кристобал Колон — отвърна капитанът. — Италианец съм, но съм на служба при Нейно Величество Изабела Католическа. Бях натоварен със задачата да докажа, че Земята е кръгла, което и направих в настоящия именно час.

— Как така? — изрази учудването си Бомберюбар.

Капитан Колумб (или Колон, или Коломбо, на който както му харесва) отвърна със снизходителен тон:

— Тръгнах на запад, за да отида в Индия, и ето ме в Индия!

— Мислите ли? — изрази скептицизма си Бомберюбар и се зае да го оборва, обяснявайки му, че нито флората, нито туземните човешки типажи на тази земя имат нещо общо с онези в Индия.

Колумб се позамисли, после вдигна рамене и каза с помирителен тон:

— Нека приемем тогава, че съм открил друг континент, и да хвърлим пръст на това.

— Съжалявам — възрази Бомберюбар, — но не вие открихте този нов континент, месир Колон.

— Че кой тогава, madre de Dios? — изрева гневно капитанът.

— Ами че аз! — непоколебимо отсече Бомберюбар. — И то тръгвайки от бретонския бряг с проста лодка с гребла. Когато човек е извършил подобен подвиг, държи да получи полагаемото му се признание, нали така?

Колумб стисна зъби и изрече с енигматична лаконичност:

— Това тепърва ще се види!

— То вече се видя — парира корабокрушенецът. — И още при пристигането ни в Европа ще бъде регистрирано в ЕФО^[3].

— Пак ли, гребейки с лодка, ще се върнете в Европа? — с подправена невинност попита Колумб, което на мига сринна психически Бомберюбар и той едва смогна да изпелтечи:

— З... защо?

— Ама вие — усмихна се Колумб — да не вземете флотилията ми за пасажерска? Щом като сте открили тази нова земя, то върнете се със собствени способности и средства да занесете тази хубава новина на Бретонския дук!

Бомберюбар сведе глава. Препоръчаният му вариант бе явно невъзможен. А и мисълта за оставането му пак насаме с онези червенокожи кождери не го изпълваше с хубави предчувствия. Така че не можа да направи друго, освен да заяви с дълбока въздишка и още по-дълбоко примирение:

— Сеньор Коломбо, имате право: вие сте този, който откри тази земя.

Колумб избухна в смях и приятелски тупвайки по рамото унилия Бомберюбар, каза, вече със снижен глас:

— Освен това като свидетел ще потвърдите, че съм открил не нова земя, а че съм стигнал именно до Индия, тъй като такава бе първоначалната идея и това и се очаква от мен... Иначе може отново да увисне въпросът за кръглостта на Земята. Разбрахте ли ме, приятелю?

— Разбрах — отвърна припряно Бомберюбар.

При енергичното потупване по рамото му от страна на Колумб скалпът му се бе отделил от главата и бе тупнал на земята.

— Вдигнете перуката си! — напомни му Колумб, отдалечавайки се със самодоволна походка.

Предсмъртно доверение на месир Бомберюбар,

търговец на риба в Камаре,
направено от последния на смъртния му одър пред синовете му

[1] На някои индиански наречия думата е със значение „аз казах“ или „казах, каквото имаше да казвам“. (Бел. пресъзд.) ↑

[2] Капитане, капитане! Тук вече има един бял човек! (Исп.) (Бел. пресъзд.) ↑

[3] Европейска федерация по откритията. (Бел. авт.) ↑

ВТОРА ЧАСТ
РЕНЕСАНСЪТ

ЛЕКЦИЯ ОСМА

ШАРЛ VIII, ЛУИ XII, ФРАНСОА I

— И след последния макак, Сана, кой се качва на трона?

— Шарл VIII.

— Пак ли Шарл? Няма отърване от тях. Колко Шарловци се изредиха дотук?

— Единайсет.

— Толкова ли си нямаме избор на френски имена, та все са ги кръщавали или Шарл, или Луи? А послеса им слагали номера отзад, за да не ги объркват...

— Този Шарл бил само на тринайсет години, когато умрял татко му Луи XI, затова управлението на страната било временно поето от сестра му Ан дьо Божьо — момиче, което имало акъл в главата. Нейната идея била да присъедини Бретан към кралството.

— Защо? Бретан не си ли е бил френски? — учуди се най-искрено Берю.

— Не. Бил си е бретонски.

— Ха! Сега се сещам, че прабаба ми е била бретонка. То какво излиза дотук? Че всички французи сме чужденци! И при другите държави и народи ли е така?

— Повече или по-малко — да.

— Ами че защо са тогава тия кавги и трепаници за територии и граници, патриотични възвания и развявания на знамена?

— По отношение на този въпрос има два главни лагера: този на глобалистите, от една страна, и този на антиглобалистите-националисти, от друга. Зад глобализма се крият хора с мегаломански икономически и геополитически интереси и цели, които искат да направят от така или иначе исторически оформилите се със свои характеристики нации един синкретично-мултинационален миш-маш без чувство за определено и единно народностно самосъзнание и оттам — без съпротивителни сили, както и да превърнат техните държави във фиктивни формирания без суверенитет.

— И защо искат това?

— За да могат да правят навсякъде каквото си поискат.

— Ами те не знаят ли, че всеки, който е поискал това, в края на краищата си е счупвал главата?

— Знаят го, но пак искат да се пробват.

— Абе от тия проби малко ли хора си отиват мърцина... А антиглобалистите?

— Те знаят какво замислят глобалистите и не са съгласни.

Берю мълча известно време, пуфтейки, което при него обикновено издаваше свръхмерен мисловен процес. След известно време каза:

— Чак сега започват да ми се изясняват някои работици и цялата тази кондика не ми харесва. Въпросите, дето току-що ти зададох, все едно, че не съм ти ги задавал. Следващия път обаче, когато ни извикат да помагаме на жандармерията за разпръсване на антиглобалистка демонстрация, ще се покрива някъде... Това поне съм го изтренирал още по време на военната си служба. И какво станало по-нататък с тази Ан дьо Божоле?

— Както споменах вече, тя имала пипе в главата си. За да анексира Бретан, прибегнала до една проста хитрост: оженила подрастващия си брат за наследничката на бретанското херцогство Ан.

— Какво? И двете ли се казвали Ан?

— Йес, сър. И така, Шарл VIII встъпва в брак с бретонката и сядна на трона. За съжаление все го теглело към свади и вместо да се заеме кротко с инвентаризация и подредба на държавния магазин, тръгва на война с макаронаджиите с цел да превземе Неаполитанското кралство.

— Що за идея! Щом като толкова му е харесвал Наполи, защо просто не е ходел на почивка там като нормален човек? — с присъщата му мъдрост изрази неодобрението си Берюрие. — И какво? Успял ли е да завоюва това кралство?

— В началото — да. Но ако неаполитанските воители били бити, то малко по-късно жените им постигнали блестящ реванш.

— Какво искаш да кажеш? Че те всички били превъплъщения на Жана д'Арк?

— Не. Точно обратното: те разгромили френската армия именно защото не били нито девиици, а още по-малко — светици. Тези кръшни южнячки така всмукали в лоното на плътските удоволствия френските войници, че последните считали окупацията на Неапол за пътуване в

рая. Поне за известно време, докато не прихванали масово всевъзможни венерически болести, включително и най-лошата за времето — сифилис. Тогава спинът още не бил произведен. Тъй че последвала страшна епидемия, която не пощадила дори генералите. Заедно с разкапването на хоботите им се разкапал и духът на френските бойци по цялата военна йерархия.

— А кралят? — попита Берю със затаен дъх.

— Тъй като и той си падал по тънката част, получил съответното подаръче. Ето защо всички тези господа се видели принудени да се откажат от териториалните си завоевания и накрая си рекли: „Go home, дорде е време!“

— Ама че сюрпризче са имали благоверните им женици, когато героите са се завърнали вкъщи — изкикоти се Берю. Кой знае защо, тази масова драма го развесели, вместо да го натъжи. — Горے накичени с медали, долу — никакви фанфари! Дали ли са им поне пенсии на военноинвалиди?

— Съмнявам се, Дембо.

— И каква била в края на краищата цялостната равностметка?

— Никаква. Може да се каже, че тази военна кампания завършила с крах.

— Както по времето на галите? — спомни си Дебелия. — Явно, че във военно отношение с Италия не ни върви. Онези мандолиниери може и да са поплювковци, ама все успяват да се измъкнат някак си. И какво става по-нататък с Шарл VIII?

— Става нещо особено важно за него: той умира.

— От сифилис, едра шарка, трипер и гонорея едновременно?

— Не. Пада и си счупва главата в един от коридорите в Амбоаз.

— Сигурен ли си, че някой не му е извършил трепанацията с помощта на балтия или кюския?

— Известна мистерия витае над този случай, Дембо.

— Чини ми се, прекалено много мистерии от този порядък витаят, та и до ден-днешен.

— Там, където има борба за власт или пари, или и за двете, е така, мислителю мой. И нещо ми подсказва, че така ще бъде и занапред. Както и да е, след Шарл VIII ръка върху кралския жезъл слага неговият шурей Луи Орлеански, който по този начин става Луи XII. Преди това Луи XI насила го бил оженил за дъщеря си Жана —

девойка, която представлявала физическа комбинация между Квазимодо и баба Яга.

— И аз веднъж, като се бях много насвяткал, треснах такава грозотия, че на сутринта, като се събудих и я видях, изведнъж изтрезнях и се ометох още преди да се запознаем. Тази ми постъпка не беше много кавалерска, но затуй пък беше от сърце... — прекъсна ме не особено уместно Берю.

— Луи XII си паднал по младата кралска вдовица и по Бретан, който тя представлявала, поискал развод и след това се оженил за нея. Така Бретанската херцогиня станала два пъти кралица на Франция, което си е постижение. Най-важното, с което Луи XII останал в паметта на френския народ, е това, че намалил съществено данъците, затова и бил наречен „Баща на народа“, което му прозвище останало до ден-днешен в Ларус. Той също нападнал Неапол със същия плачевен резултат като предшественика си. Човек да рече, че девизът на времето бил: „Виж Неапол и умри!“ И кой според теб става крал след това?

— Или Шарл IX, или Луи XIII.

— Не позна. Франсоа I.

— Най-последно някакво разнообразие! Познавах навремето един Франсоа. Беше трезвеник, непушач, вегетарианец и планинар и се бе зарекъл, че по този начин ще стане и дълголетник. Но умря рано, завалията.

— От какво?

— От напрежение. Защото все му се пиеше, пушеше и ядеше — и то не какво да е, а печени пуйки. Накрая не издържа и получи разрыв на сърцето...

— Това е твърде поучителен случай, но нека да продължа: Франсоа бил едновременно и братовчед, и зет на Луи XII, който, тъй като нямал мъжки наследник, знаел, че така или иначе короната ще мине на главата на братовчед му. И за да укрепи позициите на последния, пък и за да участва все пак поколението му в понататъшната щафета на властта, омъжил за него деветгодишната си дъщеричка. И за да предвара бурното ти възмущение по повод педофилия, Берю, съм длъжен да уточня, че по това време самият Франсоа бил само на четиринайсет години.

— Малко раничко са се развивали тогава — отбеляза Дебелия. — То вярно е, че и аз като бях на четиринайсет и работех като помощник-млекар, попляквах шефката, докато мъжът ѝ правеше киселото мляко, но и през ума не ми е минавало да се женя, пък хеле за деветгодишна принцеса!

— Още като станал крал през 1515 година...

— 1515 година ми говори нещо. Не се ли е състояла тогава битката при Марна?

— Не, драги — битката при Маринян.

— Ъф кур! Къде ми е главата! Спомням си дори, че сме я спечелили ние. Само че не знам срещу кого.

— Срещу швейцарците.

— Ха! Че те освен да правят сирене, шоколади и часовници, нима са можели и да воюват?

— Тогава, Дембо, те са били най-добрите стрелци в Европа. Но така или иначе при Франсоа I били бити. След това той тръгнал по стъпките на своите предци и предприел военна кампания в Италия.

— Горките макаронаджии! Сигурно бая им е било писнало от тази наша мания. И този път какво сме донесли оттам?

— Шарл VIII донесъл от Италия куп срамни болести, но Франсоа I донесъл Леонардо да Винчи. От тази разлика произлиза и неговото величие. Най-послед поредната ни италианска кампания прави стойностно завоевание: това на изкуството. Именно тогава Франсоа I, а и не само той, се заразява от вкуса към красотата. Разбира какво са живописата, скулптурата, приложните изкуства. Прихваща тежнението към красивото слово, към художественото вдъхновение и към изискания начин на живот в съответния артистичен амбианс. И започва да прави всичко възможно, за да стимулира развитието на литературата и изкуствата във Франция. Скоро резултатът е налице. Можем, и то със шрифт петит, да запълним цял едроформатен афиш с имената, които се появяват в тези области, за да останат завинаги в историята на нашата страна: Рабле, Клеман Маро, Ронсар, Монтен, Луиз Лабе, Бенвенуто Челини, Пиер Леско... Последният бива натоварен с пълната реконструкция на Лувъра. Възниква тъй нареченият хуманизъм, който се характеризира с реабилитирането на човека във всичките му измерения и с художествено-артистичните и философските ценности на забравения дотогава античен свят... След известно време, уви, тази

светла картина е помрачена от безпощадната религиозна война между католици и протестанти...

— Я кажи, Тони — прекъсна ме на това място Берю, за когото религиозните въпроси винаги са тънели в гъста до непрогледност мъгла, — сега се сетих, чувал съм, че този Франсоа имал какво да изважда от долното си чекмедже.

— И още как! Свидетелствата гъмжат от неговите изяви в това отношение. Той гътвал възник всичко женско, що минавало край него. Твърди се, че отдавал дължимото на фаворитките си по десетина пъти на нощ.

— Какъв човек! — възхити се най-искрено Берю. — Гаче е имал не обикновено кересте, а арматура!

— По принцип през въпросния век — продължих аз — трима изключителни монарси били налице в Европа, а именно: Франсоа I, Хенри VIII и Карл V. Трима владетели от този калибър по едно и също време си е множко, тъй че не е чудно, че те постоянно се ритали по кокалчетата на краката, а при всяка възможност — и по задниците, че и по ташаците.

— И кой от тримата все пак слагал капак на другите двама?

— Несъмнено Карл V. Той с основание се сдобил с титлата император, докато нашият Франсоа никога не станал повече от крал. За империята на Карл V се казвало, че слънцето никога не залязва в нея, тъй като се простирала от Австрия до Южна Америка.

— Мръсен колониалист! — обобщи не без нотка на възмущение Берю.

— Черна завист тресяла Франсоа I заради мощта му. И затова решил да се съюзи с краля на Англия Хенри VIII; сигурно си спомняш — онзи дебелак, дето имал шест жени, преобал папата и непрестанно гложгал големи кокали и поглъщал цели пилета.

— Човек, който знаел да живее — обобщи Берю.

— Та тази идея на Франсоа довела до срещата в Златния шатър, който Франсоа I издигнал, за да впечатли английския крал. Самият шатър бил изтъкан от златни нишки, а вътре били сложени великолепни гоблени, скъпоценни камъни, най-изискани ястия, сервиращи от отбрани суперкрасавици...

— Бих искал да мога да прекарам на такова място поне една седмица — потъна Берю в типичните за фрустрирания парий

размишления. — Откъде-накъде само пет процента от населението ни могат да си позволяват подобни неща? Къде останаха свободата, равенството и братството? Били си спечелили парите честно! Тия да ги разправят на шапката ми! Почти всички са за панделата! И утре ще ни изпратят да потушаваме справедливия народен гняв! Ще го потушавам друг път! Ще си взема отпуск по болест заради хемороидите ми и ще заминем с Бертичка някъде. Пък мошениците нека се оправят сами, ако могат!

— За такива приказки, колкото и справедливи да са те, може да те уволнят от полицията, Дебелий. И след това да те картотекират като антидемократичен елемент и дори потенциален терорист. Нека се върнем към историята все пак...

— Добре де — съгласи се с вече по-спокоен тон Берю. — Оттук виждам как, като влязъл в Златния шатър, на бифтекаджийския крал му се е разплакала майката. Като се има предвид, че Лондонската кула, както гледах в един филм, си е била досущ мрачен зандан, Златният шатър му се е сторил като широкоформатен цветен филм с квадроозвучение.

— Точно така. Той не могъл да прости на своя френски колега за тази демонстрация на лукс. Нашият другар Франсоа I направил огромна грешка от психологически порядък. Той искал с този блясък да заслепи англичанина, без да разбира, че го унижава. След богато угощение и приятелски разговор двамата се разделили и Хенри VIII тутакси изтърчал при хитрията Карл V, за да подпише съюзен договор с него. Последният бил достатъчно мощен и можел да си позволи да се покаже по-скромен.

— Като някои днешни богаташи. Всеки от тях може, без да му мигне окото, да купи мерцедес на домашната си прислужница, но самият той кара съвсем скромна бракмичка и навсякъде разправя, че е толкова закъсал, че ката ден кара на сух хлебец и водица. Веднъж един така го съжалих в кръчмата, че го нахраних и малко пари му дадох отгоре. Чак след това случайно разбрах кой е и какъв е... И какъв бил резултатът от въпросния договор?

— Въпреки че му се дръпнало лайното, Франсоа I не бил от типа хора, които изпадат в паника, когато карбураторът им започне да киха, дал сражение на Карл V и бил разбит от него при Павия.

— Никога не съм чувал за тази Павия.

— Това е, защото във Франция на улиците и кръчмите се дават имена единствено на победните за нас места. За другите се избягва дори да се говори. Но тогава в Павия станало и нещо повече — Карл пленил Франсоа.

— Майка му стара!

— Не кой знае колко стара, защото принципно рейтингът на нашият крал бил толкова висок, че когато го отвели в Мадрид, за да го затворят, бил посрещнат с такива акламации, сякаш бил победител, а не пленник.

— На Карлито сигурно му се стъжнило.

— И още как! А Франсоа най-неочаквано изтеглил и печеливш лотариен билет.

— Успял да избяга ли?

— Сестричката на Карл V, Елеонора, се появила на сцената като *deux ex maspina*, за да се влюби във Франсоа. Той от своя страна ѝ обещал да се ожени за нея, ако го измъкне от капана за плъхове, в който се бил озовал. И тя сторила всичко необходимо в тази насока.

— Но нали вече бил женен?

— Вече не, тъй като на младата му жена ѝ била хрумнала благородната идея да опъне жарттиерите тъкмо преди военната кампания. И сега вече, тъй като станало някак си неудобно да държи затворен бъдещия си зет, Карл V го отпратил обратно в Лувъра не без някои почести.

— Всичко това е върло интересно. Франсоа поне удържал ли на думата си?

— Ами да. Оженил се за Елеонора. Той бил истински джентълмен, и то до такава степен, че след сключването на брака въобще не се интересувал от нея.

— И тя не надала роптателен вой? — изрази изненада Берю. — Впечатлението ми винаги е било, че испанките са с гореща кръв и добре го дават върху матрака.

— Франсоа I отколе си имал нещо като собствен харем. А навикът става втора природа. Който има богат избор на качествен материал в това отношение, ще започне ли изведнъж да клати една и съща женска, и то не кой знае каква хубавица?

— Не — отвърна Берю, без дори да се замисли. — А Карлито знаел ли е, че зет му дори не пъха ръка под дантелите на сестра му?

— Всичко се е знаело. Но, изглежда, се е въздържал да изрази твърде рязко моралното си възмущение и обида.

— И какви ги надробил насетне Франсоа?

— Надробил нещо, което за момента не изглеждало съществено, но впоследствие имало куп последствия. Оженил сина си, бъдещия Анри II, за една роднина на папата... И знаеш ли как се казвала тази невинна мома? Катерина Медичи.

— Катерина Медицинска? Оная, дето с антимицински методи изпратила сума ти народ на оня свят?

— Именно.

Уплашеното възклицание, което изпусна частният ми ученик, ми напомни за пореден път парадоксалния факт, че отровните исторически личности са често пъти по-известни от добротворните такива.

— И на каква възраст умира симпатягата Франсоа?

— На петдесет и две.

— От какво?

— Не е много ясно. Най-вероятно прекалено хубавият му начин на живот го е състарил и изтощил преждевременно. Както виждаш, Дембо, дори и най-приятните неща трябва да бъдат все пак дозирани.

— Че аз ги дозирам! Ти ме знаеш от години, Сана. На едно сядане не изпивам никога повече от четири-пет бутилки червено, като задължително замезвам с дреболийки, а после изклецвам каквото дойде, без да се увличам, и накрая, като се прибера, оказвам уважение и на Бертичка, за да не се почувства като горката Елеонора. Защото моята хич не си поплюва и ако я пренебрегвам, ще вземе да хукне насам-натам и после иди я гони! Хич няма да ми е драго все пак, ако по кръчмите разни познати и непознати започнат да се надпреварват да ме черпят, гледайки ме с роднинска топлота и симпатия!

— Но известно време преди да си замине от този грешен свят, Франсоа бил сполетян от голямо щастие — дошла новината за смъртта на неговия приятел Хенри VIII.

— Който сигурно също пукнал по причина на предозиране.

— Най-вероятно да.

— А с третия серсем какво станало?

— С Карл V? След смъртта на двамата му големи съперници той, естествено, започнал да скучае, и то дотам, че закономерно изпаднал в

депресия. Те определено му липсвали и след като живял десетина години в плен на меланхолията, абдикирал и се оттеглил в манастир.

— Добре е направил — отсече Берю след кратко размишление. — Когато видиш, че вече нямаш ни приятели, ни неприятели, които си струват, че ни ти се яде, ни ти се пие, нито пък смокът ти надига глава при призивите ти, най-добре е да предадеш щафетата и да се замислиш за възвишени неща...

Нямах и идея какво разбира Берю под „възвишени неща“, предвид неговата твърде земна натура и конкретно мислене, но така или иначе поне в момента нямах и желание да си го разяснявам...

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

БИЖУТЕРЪТ-ЦАР Е УБИЕЦ БЕРЮРОН

Месир Берюрон, бижутер в Париж, чийто бутик се намиреше надве крачки от Лувъра, имаше всичко, за да бъде щастлив, и напълно съзнаваше това. Той беше достопочтен и почти честен човек, на невисоко интелектуално ниво, което обстоятелство по принцип значително увеличава шансовете на всекиго да изживее, и то сносно, дните, отредени му от Господа-Бога. Здравето му беше добро и можеше да яде и пие всичко, без риск стомахът му да се възбунтува. Търговията му беше приятна, елегантна и просперираща. Но най-драгоценното нещо, което Берюрон притежаваше, беше жена му: най-красивата жена, която някога съпруг е отвеждал пред олтара или любовник — в хотела. Аделин Берюрон хвърляше във възторг всеки нормален мъж, чийто поглед паднеше върху ѝ. Тя беше възхитителна блондинка с млечнобяла кожа, с възтънка талия, вирнати цицорки и устни с цвят на зряла череша. Гласът ѝ бе бархетнонежен и тих, а начинът ѝ на говорене — изискан, тъй като я бе образовал нейният вуйчо-свещеник и тя бе в състояние да ви каже на латински онова, което други биха се затруднили да ви кажат на френски. Държанието ѝ съответстваше на красотата ѝ. Тя съумяваше да остане добродетелна, без при това да изглежда пуритански скована. Приемаше комплиментите с вежлива благодарност, но и с всичко показваше на ухажорите, че не биха могли да прескочат определена граница. Нейният деликатен чар допринасяше немалко за възхода на бижутерския дюкян на мъжа ѝ Берюрон.

Голям брой благородници идваха в бижутерския им магазин да купуват украшения за фаворитките си, както и за да радват очите си, съзерцавайки Аделин.

Когато приятелите на Берюрон го питаха с известна нотка на завист в гласа какво би си пожелал още, след като има всичко, което един човек може да желае, той отговаряше:

— Бих искал аз да съм главният снабдител на бижута на нашия добър крал Франсоа!

И това му желание не произтичаше от прекалено сребролюбие, а по-скоро от тщеславие. И стана така, че веднъж един от клиентите-благородници на Берюрон чу мерака му и го предаде на краля, като при това уточни, че жената на бижутера е със сигурност една от най-хубавите млади жени в кралството. Последното твърдение преизпълни с любопитство Франсоа I и той реши да провери неговата истинност.

— Предайте на тази дама да дойде и да ми покаже най-хубавите образци от магазина си! — заповяда той.

Когато Берюрон научи, че кралят желае да види бижутерската му колекция, облече най-хубавите си дрехи, събра най-хубавата си стока, сложи я в една торба и се завтече към Лувъра.

Като видя тази червендалеста личност да влиза в преддверието на приемната му, Франсоа I смръщи вежди и едва-едва отвърна на поздрава му. След това с глезени пръсти разрови купчинката от бляскави чудеса, които Берюрон изсипа пред него, и попита сухо:

— Това ли е всичко?

Сърцето на Берюрон се сви и дъхът му секна.

— Сир — смотолеви той, — тези бижута са най-хубавото, което може да ви предложи един бижутер.

— Ако е така — отсече кралят, — ще продължа да се снабдявам от венецианците и флорентинците както досега.

Берюрон беше пред припадък от този провал.

— Нямах ли други образци за показване? — настоя кралят.

— Не и такива, които биха могли да се сравнят с тези тук.

— Бих искал все пак да ги видя — каза Франсоа. — Но нека ги донесе жена ти. Друго си е да ми бъдат поднесени от красиви женски длани.

Сякаш огън изгори гърдите на Берюрон. Репутацията на суверена за някои неща бе всеизвестна. Бижутерът разбра, че последният се интересува повече от жена му, отколкото от стоката му, и след като едва-едва успя да изломоти, че ще се опита да направи нов подбор, си тръгна с черна сянка в душата.

Виждайки го да се връща с наведена глава, Аделин веднага разбра, че съпругът ѝ е претърпял жестоко разочарование. Тъй че го заразпитва и Берюрон ѝ разказа всичко.

След като го изслуша, добронравната Аделин го целуна по бузата и каза:

— Мили ми съпруге, напразни са твоите тревоги. Мислиш ли, че едно мое посещение в Лувъра ще застраши нашите здрави брачни връзки? Имай ми доверие и ме остави да отида там. С държанието си ще съумея да покажа на нашия крал, че съм добродетелна съпруга, както и ще му продам от нашите бижута, защото при това съм и добра търговка.

Възвърнал духовното си равновесие, Берюрон прегърна жена си, придружавайки това с нежни слова на признателност.

Колко красива бе Аделин Берюрон, когато, порозовяла от вълнение, прекрачи прага на вратата на кралската приемна! Сините ѝ одежди подчертаваха прекрасния рус цвят на косата ѝ, като в същото време бяха във вълшебен унисон с небесносините ѝ очи. Сред шумоленето на полите си тя се приближи до седалището на краля, коленичи пред него и зачака. Нееднократно бе виждала суверена при преминаванията му през града, но отдалеч и смътно, защото той винаги се придвижваше заобиколен от куртизаните и гвардията си. Величието на Лувъра, чийто лукс бе водещ в Европа, силно впечатли Аделин.

— Изправете се, хубавице — изрече кралят с доволна усмивка, тъй като красотата на бижутерката надхвърляше очакванията му, — и се приближете още, за да ми покажете тези чудеса на бижутерското изкуство, които, сигурен съм в това, по блясък отстъпват пред този на очите ви и по деликатност — на тази на кожата ви!

„Започна се!“ — каза си развълнувано Аделин.

С властно движение кралят я привлече към себе си и докато едната му длан поемаше скъпоценностите, които тя му подаде, другата мина по прелестната ѝ задница. Този път той се престори, че харесва много бижутата, ако и по качество да отстъпваха на онези, които вече му бе показал мъжът ѝ. Купи ги всичките. За него това бяха дрънкулки, които смяташе по един или друг повод да подарява на антуража си. След това каза:

— Много ще ми е приятно, хубавице, да ви приема тази вечер в кралското си ложе. На стъмване ще изпратя хора, за да ви доведат тук. Така че бъдете готова.

Простотата, с която суверенът изрази едно желание, което редовите хора обикновено изразяват чрез серия заобикалки и тънки намеци, съкруши Аделин.

— Но, сир... — едва успя да отрони тя. — Това е невъзможно!
Кралят се навъси.

— Нима не знаете, госпожо Берюрон, че думата „невъзможно“ е забранена в кралството ми?

— Но съпругът ми... — начена в полушепот през изпръхналите си устни достопочтената съпруга.

— Ако говорите за червендалестия дебелак, който ме посети вчера, не се косете за него. Не си заслужава!

— Но той е обичлив и съответно ревнив съпруг! Никога не би се примирил с това!

— Волята на краля е закон, хубавице! Този никаквец би трябвало да не го забравя, ако не иска утре да затанцува въздушен танц в „Монфокон“^[1]!

По категоричния му тон Аделин разбра, че животът на съпруга ѝ е в ръцете ѝ, или по-точно казано, между краката ѝ. Тъй че не ѝ остана нищо друго, освен да каже на краля, че ще бъде готова в уреченото време, след което си тръгна с разтреперани крака.

— Знаех си — отрони само Берюрон, когато жена му му разказа всичко. Тези две думи изразиха цялото объркване, отчаяние и морално крушение на почтения човек, какъвто беше. После добави: — Знаех си го. Твърде си хубава и това трябваше да се случи...

— Ако искаш, съпруге мили — промълви Аделин, — преди пристигането на ескорта, предназначен да ме отведе в Лувъра, ще замина при майка ми в провинцията. Само че за теб остава заплахата от „Монфокон“...

Берюрон потръпна. Беше ходил много пъти в „Монфокон“ на неделните екзекуции и ролята на обесен никак не го изкушаваше.

— Монфокон, Монфокон... — въздъхна унило клетникът.

Това си беше израз на примирение, който Аделин разбра, и отиде да си приготви вана с благовонни билки.

Берюрон от своя страна остана часове наред в състояние на пълно вцепенение, самообвинявайки се за суетата си, която го бе поставила пред ужасната алтернатива да умре или да стане рогоносец. Постепенно сърцето му се изпълни със студена омраза. Ако можеше да доближи суверена, щеше да го заколи без миг колебание.

Не можеше да издържа повече. Извика на жена си, че ще излезе за известно време, и изскочи на улицата. Вървеше бързо. Не го делеше

много път от жилището на госпожа Пинюшет, вдовицата на негов приятел, починал неотдавна от болест, прихваната по време на италианската кампания, в която бе участвал. Берюрон завари госпожата седнала в кресло до прозореца. Това, което я разяждаше, съвсем не беше само вдовството ѝ, а и коктейлът от едра шарка плюс сифилис, завещан ѝ от покойния ѝ съпруг. Тя нямаше и четирийсет години, а изглеждаше на двойно повече. Като видя Берюрон, не скри изненадата си. От доста време живееше самотно. По принцип, когато не са хубави, вдовиците не привличат приятелите на покойните си съпрузи. А това е още по-валидно, когато отгоре на всичко са и болни от болести, които ги правят по-ефикасни и от най-безобразното плашило в причиняването на смут у всичко живо, което ги види.

— Месир Берю! — възкликна тя непосредствено и спонтанно. — Каква изненада!

Берюрон я огледа с ужасени очи, питайки се дали би смогнал да осъществи своя замисъл. Но омразата, която го движеше, щеше да му даде сили за това. Тъй че се приближи до вдовицата с възможно най-галантна усмивка и с думите:

— Госпожо Пинюшет, вие сигурно ще сметнете, че това, което ще ви кажа, е неуместно и дори срамно, но аз съм длъжен да го направя.

Заинтригувана, вдовицата го покани да седне срещу нея и зачака.

— Работата е там, драга приятелко, че миналата нощ душата на съпруга ви ми изпрати сън. В този сън той ми каза, че вие креете и линеете, нещо, което го изпълва с мъка. Горкият човек плачеше и нареждаше, че сте още млада и изпълнена с възделение и томление към телесните удоволствия. Словата му бяха тъй скръбни, че и аз се разплаках насън.

Сълзи се стекоха по хлътналите страни на изтерзаната от болести и самота госпожа Пинюшет и ридаейки, тя каза, че оценява високо душевната деликатност и моралните качества на покойния си съпруг и че наистина е тъжно за една жена, ненавършила и четирийсетте, да си ляга сама и да се отдава на нищо повече от любовни блянове.

Берюрон се поизкашля и след кратко колебание постави въпроса ребром.

— Та моят приятел Пинюшет ми възложи мисия, приятелко. Той ме помоли, Господ ми е свидетел, да ви окажа известно плътско

внимание, колкото за да внесе поне малко топлина в изгасналото ви семейно огнище.

Никога преди, с изключение на Жана д'Арк може би, жена не бе била така зашеметена от характера на послание, дошло свише. Тя се изчерви, погледна встрани и тежка въздишка се откърти от гърдите ѝ. Всичко това беше изненада, но приятна изненада. Госпожа Пинюшет винаги бе отчитала, че Берюрон е по вкуса ѝ. Той беше едър, здрав, с влажни очи и още по-влажни и плътни устни. А и социалното му положение бе добро. Има жени, които са склонни да бъдат изкушавани от някои съпътстващи качества на мъжа. Това обяснява защо нерядко на състоятелни кекавци или пейзажи им върви в любовта. Вдовицата Пинюшет винаги бе завиждала на Аделин и заради физическия ѝ блясък, и заради мъжа ѝ и сега мисълта да ѝ сложи рога не ѝ бе неприятна, още повече, че това щеше да бъде морално оправдано поради факта, че е желание на покойния ѝ съпруг. И след като въздъхна още няколко пъти, тя промълви:

— Месир Берюрон, странен е действително сънят, изпратен ви от скъпия ми покойник. Но истина е, че духовната и физическата самота са тежки изпитания за една все още млада жена... Все пак съм длъжна да ви напомня, че съм засегната от някои болести, идващи от известни грехове на съпруга ми, които болести той ми прехвърли приживе...

— Зная — промълви Берюрон.

— И въпреки това сте готов да изпълните мисията, която той ви е възложил насън?

— Готов съм! — с отчаяна решителност заяви Берюрон.

— Мой дълг е все пак да ви опиша начина, по който Пинюшет умря. Она му работа постепенно окапа къс по къс.

Берюрон си пое въздух мъчително. Описаната картина далеч не беше от най-приятните.

— Разбира се — продължи госпожа Пинюшет, — първом опадаха зъбите му. После малко по малко косата му, беше трескав и...

— Стига, спрете! — изпелтечи Берюрон. — Слушал съм предостатъчно за неаполитанските болести. — И вече усмихвайки се при мисълта за пъкления си замисъл, добави: — За мен това няма значение, като се има пред вид, че изпълнявам желание *post mortem* на скъп приятел. И ако вие искате да порадвам сетивата ви, съм ваш!

И той биде неин.

По обратния път към магазина си Берюрон чувстваше лека тревога. Не че се опасяваше от последствията от деянието си; напротив, разчиташе те да се сбъднат в максимална степен. Само че госпожа Пинюшет бе вложила толкова плам в радването на сетивата си, че той сега се чувстваше крайно изтощен. „Дано Господ ми даде сили, та след такъв сеанс да смогна да уважа и моята Аделин“ — помисли си.

Но когато се прибра вкъщи и видя накипрената като кралица своя съпруга, при това напарфюмирана и коафирана по надлежен начин, опасенията му се изпариха. Никога Аделин не му се беше виждала толкова прелъстителна! И той я облада по преубедителен начин. Може и да бе поради опънатите си нерви, но решително бе вдъхновен този ден. Приличаше на древногръцки маратонец, тичащ с Олимпийския огън.

* * *

Франсоа I бе преодолел от новото си завоевание и му отдаде дължимото много ноци подред. Той буквално засипа Аделин с подаръци.

Аделин му направи само един подарък, но затова пък какъв! Той и умря от него на следната година.

Така по галантен начин бе извършено най-деликатното цареубийство в историята на Франция.

Ръкопис, приписван на метр Франсоа Рабле и намерен от един сутеньор в сутерена на руините на бившия публичен дом „Вратите на рая“

[1] Монфокон, мястото за екзекуции в Париж, се е намирал недалеч от сегашните студии на френската държавна телевизия. Още тогава там били представяни някои спектакли. (Бел. авт.) ↑

ЛЕКЦИЯ ДЕВЕТА

АНРИ II, КАТЕРИНА МЕДИЧИ, ФРАНСОА II И АНРИ III

— След смъртта на Франсоа I тронът бива наследен от сина му Анри II. Но в известен смисъл той не е за завиждане. Не е удобно човек да е наследник на Франсоа I. И вместо да се опита да утвърди свой индивидуален стил, Анри II, бидейки праволинеен, не устоява на изкушението да продължи политиката на баща си. В началото прави това успешно. Продължава борбата срещу Карл V, после — срещу сина му Филип II, и побеждава. Чрез договора „Като-Камбрези“ в наше владение окончателно остават три области: Мец, Тул и Вердюн. По силата на същия този договор ние се отказваме от всякакви претенции спрямо Италия.

— Крайно време е било. Иначе имам чувството, че спагетаджиите са щели да ни намразят окончателно и безвъзвратно, та до ден-днешен — справедливо отбеляза гласът народен Берю.

— Освен това френската армия успява да изтласка английската и да си възвърне Кале. През това време една част от Франция възприела протестантството в резултат от реформистката дейност на Калвин и големи родове като Конде станали нейни поборници. Така страната била разделена на два непримирими един спрямо друг лагера. Анри II, ако и да притежавал осанката и елегантността на баща си, бил наследил в слаба степен неговата интелигентност. Често се оставял да го водят за носа. Така например неговата жена Катерина Медичи и най-вече любовницата му Диана дьо Поатие имали голямо влияние върху него. Той се сблизил с Диана още като юноша и се влюбил в нея. Тя била двайсет години по-възрастна от него. Но, което е странно за една епоха, в която жените след трийсет и пет години били считани за старици, на четирийсет Диана ставала, та и оттагък. Възрастта не влияела на красотата ѝ. И тя си останала фаворитката на краля през целия му живот.

— А Катерина Медицинска не роптаела ли? — попита Берю.

— Като жена, произлизаща от финансовите среди на Флоренция и омъжена не за друг, а за краля на Франция, тя преглъщала и чакала

да удари часът ѝ. И той ударил, когато ударил последният час на мъжа ѝ. А ако има нещо живописно в живота на Анри II, това е смъртта му. Той умрял в турнир.

— Какво е това турнир?

— Е, няма начин да не си виждал това по гравюри и илюстрации: двамина рицари, препускащи с насочени копия един срещу друг.

— Аха, сетих се! Нещо като корида без бик.

— Горещо-долу — колебливо се съгласих аз. — Сеньорите от онези времена много си падали по тях. Изключение не правел и Анри II. Той изпотрошил сума ти копия заради хубавите очи на Диана. Защото тогава често пъти един рицар се биел в името на една или друга дама. А последните им махали с кърпички от ложите около арената и понякога им ги подхвърляли.

— Може би в случай, че някой от тях хванел хрема? — предположи Берю.

— Не, хремата не е била задължително условие за това.

— Спомням си, че навремето имах една ловна кучка, която се казваше Диана. Като се разгонеше, сума ти песове се ръфаха около нея. Настъпваше голяма олелия. Та си мислех, че и тогава, при въпросните фурнири... — начена Берю, но тъй като отгатнах горе-долу в какъв дух ще бъде продължението, му се троснах досадено:

— Берю, не ме прекъсвай за щяло и нещяло!

— Как така за щяло и нещяло? Досега да съм казал някаква глупост?

— Повече, отколкото предполагаш... И така, драматичният случай станал при следните обстоятелства: Анри II, който искал да заздрави мира с Испания, предложил ръката на дъщеря си Елизабет на сина на Карл V. През цялата История виждаме, как кралските щерки били нещо като разменни монети. Тяхната девственост и родова принадлежност служели за скрепяване на мирните договорености. След период на взаимноизтрепване настъпвал мигът, когато и на двете страни им се приисквало най-сетне да си поемат дъх, и тогава бракували децата си, та да имат някакъв повод да се прегърнат братски. Затова и Анри Втори засилил дъщеричката си на Филип, също Втори. И за да отбележи събитието, организирал празненство, чийто централен момент бил турнир, а централната фигура в този турнир бил самият крал.

— Оттук виждам как рицарите срещу него се изсипвали от конете още преди да ги е докоснал. Когато като мъничък играех с дядо си на домино, всеки път, като го побеждавах, той ми шибваше една плесница. Накрая започнах умишлено да губя. Това си е човешко, нали така?

— През онези времена, Дембо, чувството за чест у хората било по-развито, отколкото днес. Когато някой сеньор се биел на турнир, той наистина си слагал главата в торбата, независимо от това дали е крал, граф, виконт и т. н. . .

— Тия благородници-броненосци не са имали много акъл в главите си. Ако аз бях на мястото на някого от тях и се биех срещу краля, щях да се оставя да ме просне с някоя средна телесна повреда и после щях да му поискам доживотна инвалидна пенсия. Да го видя как ще ми я откаже, след като той именно ме е осакатил!

— Тогава манталитетът бил друг. Та и в тази си последна битка, за която говоря, Анри II се биел в името на своята скъпа Диана.

— Която все така си била двайсет години по-възрастна от него?

— Все така. Наближавала вече шейсетте, а кралят продължавал да я желае с нестихваща страст.

— Според мене, иначе с цялото ми уважение към мадам Поатие, тя трябва да е прекарвала свободното си време в разглеждане на картинките на една индийска книжка, която веднъж поразлистих. Май се казваше „Кама Путра“.

— „Кама Сутра“, аналфabet безподобен! Продължавам повествованието си: този път Анри II пожелал да се изправи срещу един английски сеньор на име Монгомъри — шеф на шотландската гвардия. Ударът при сблъсъка им бил толкова силен, че копието на

Монгомъри се счупило, като в същото време вдигнало забралото на шлема на краля и се забило в окото на последния. Оставайки седнал на коня си, Анри II изрекъл: „Мъртъв съм!“

— Може би от шока си е помислил, че участва в оперно представление. Защото като ходих два-три пъти на опера, ми направи впечатление, че там, когато някой е пронизан или застрелян, дълго време вие на провала, преди да пукне окончателно. . .

— Тъй като тогава възможностите на хирургията били все още силно ограничени, след десет дни мъчителна агония Анри II починал. Което за Катерина Медичи било като изстрел със стартерен пистолет.

Тази достопочтена вдовица, толкова време унижавана и изтласквана на заден план, взела най-сетне нещата в свои ръце. А като казвам „нещата“, имам предвид преди всичко кралството.

— Нейният час ударил направо с гонг — изкоментира Берю. — И бас държа, че тя стъжнила живота на Диана дьо Поатие.

— И още как! Директно я изгонила от двора. И на Диана не ѝ останало нищо друго, освен да се оттегли в един замък, за да се отдаде на спомени и размисли.

— Ей това не могат да разберат много хора — не се сдържа за пореден път да каже думата си обладателят на мъдростта народна, — че колкото и да се стараят да се дупят във вярната посока, на финала винаги им го нахаква този, който най-малко биха желали, и то по начин, който им е най-малко приятен. Защото самата съдба е повратлива като шафрантия...

— Дембо, отчитам твоите качества на лектор и по екзистенциализъм, и по политика, че и по геополитика, но за пореден път ти напомням, че в случая лекторът съм аз, а ти ме разконцентрираш... И така, Анри II оставил четирима синове: Анри, Франсоа, Шарл и пак Анри. Когато първият Анри умрял твърде преждевременно, Франсоа бил на петнайсет години. Неговите портрети, останали от онова време, ни го представят като бузест хлапак, с очи не по-изразителни от тези на носорог. Обикновено го изобразяват с една доста странна и трудно определима по форма шапка. Най-забележителното при Франсоа II е това, че се оженил за Мария Стюарт. Иначе той се отличавал с доста крехко здраве. Във връзка с това спазването на някои основни традиции, а именно да ходи на лов и да всява чувствени вибрации в корпуса на Мария Стюарт, му дошло твърде много и той умрял с максимум бързина и дискретност, след като кралувал всичко на всичко една година — от 1559-а до 1560-а. Младата Мария Стюарт, която хич не се разбираше с тъща си, се върнала в родната си Шотландия, където и била обезглавена двайсет и пет години по-късно. След това идва ред на Шарл IX, но тъй като е само на десет години, регентка е Катерина. Тя се оказва с подчертана склонност да решава проблемите твърде радикално. За да сложи край на религиозните сблъсъци, нарежда да бъдат избити протестантите.

— Напълно я разбирам жената — изрази одобрението си Берю. — Все пак е трябвало да предприеме нещо, за да въдвори ред и

спокойствие. А за тази цел е трябвало да избие или протестантите, или католиците. На мен лично ми е все едно. Понякога, за да се осигурят ред и спокойствие, които са по-важни от всичко, всякакви мръсни удари са позволени.

— Катерина навила Шарл IX да натисне бутона, задействал събитията от нощта на свети Вартоломей. Когато двамина се наговорят за някое безобразие, то по-малко им тежи, поне на първо време. Шарл IX дал картбланш и клането започнало. Като начало видели сметката на адмирал Колини — един от хугенотските предводители. После и войниците, и парижкият народ били обхванати от кърваво опиянение. Когато тази злокобна нощна фиеста приключила, на сутринта били преброени две хиляди трупа.

— Е, малко са попрекалили според мен. Както американците с Хирошима и Нагасаки. Човек трябва да има чувство за мярка все пак, иначе рискува во веки веков историята да го гледа с лошо око, а и съвестта да го мъчи.

— В този случай именно съвестта убила краля. Той изпаднал в угризения и меланхолия и след като покреял няколко години, заминал при брат си в страната, където короните се превръщат в ореоли. Последните му думи били думи на разкаяние за стореното. Но до последния си миг много обичал майка си, въпреки че тя била тази, която го забъркала във въпросната история със съмнителен привкус. А Катерина Медичи имала слабост към сина си Анри. Тъй като в началото, имайки предвид хронологичния ред във фамилията, на него не му било отредено да стане крал на Франция, тя извъртяла серия интриги, за да стане крал на Полша, тъй като там тронът бил вакантен. Нещо като утешение за него. Обаче това не го утешавало особено, защото между другото той бил лудо влюбен в Мария дьо Клев, принцеса на Конде, и сърцето му се късало от мъка, когато се наложило да отиде да царува над поляците. Но явно бил роден под щастлива звезда, тъй като малко време след като бил седнал на трона в Краков, ето че пристигнал един куриер на скъпата му майчица, за да му донесе вестта, че брат му Чарли е умрял, при което той, Анри, автоматично ставал крал на Франция. Това тъжно съобщение буквално го накарало да вопие от радост и той затанцувал сред огледалата на двореца си, припявайки весело: „Брат ми е гушнал букета, брат ми е гушнал букета!“ Поляците много се стресирали, тъй като това

означавало, че отново осиротявали откъм монарх, и Анри бил принуден да се измъкне от Полша тайно, иначе рискувал да се озове прикован с вериги към полския трон. Тъй че се завърнал във Франция в галоп. Майчицата му го чакала в Бургоен — малък градец, отколе известен с производството на вкусни кифлички, както и с това, че там съм се родил самият аз. Последвали прочувствени излияния, сълзи, фанфари, благодарствен молебен и фойерверки. Всичко започвало добре, докато Анри III, който се готвел да се срещне с възлюбената си Мария дьо Клев, не научил, че последната най-внезапно се гътнала в разцвета на годините си по време на раждане. Това така го сринало, че околните се уплашили да не се чалдиса. Мама Медичи също увесила нос. Но затова пък по-младият му брат, дукът на Алансон, запотривал трепетно длани. Горкичкият, при наличието на толкова братя, хронологично наредени преди него, бил започнал да се чувства като прегладнял музикант в ресторант, който с тревога вижда как изисканата публика омиа шведската маса барабар с фъстъците на нея. И ето че сега провидението започвало да му се усмихва. Дори бил готов да му даде едно рамо: малко арсеник в чашката на братчето-крал щял да му понавреди, но не повече, отколкото било нужно. При това този подход към ближния бил мода, въведена от самата им майка. А междувременно Анри пуснал на воля латентния си дотогава хомосексуализъм. Вместо да управлява държавата, започнал да бродира покривчици. Майка му, като видяла това, започнала да бълва змии и гущери и го принудила да се ожени.

— За капитана на кралската гвардия ли? — опита се да се пошегува Дебелия.

— Съвсем не. Оженил се за красивата Луиз дьо Водемон, но и тя не успяла да го върне в правия път. Буквално на следващия ден след сватбата си Анри се потопил в най-мерзостен мъжеложки разгул с цял сонм обратни пезевенки. Из двора, кокетно кършейки стан, започнали да щъкат начервосани и нагиздени с обици мъжеподобни създания. Накратко, човек можел с пълно право да си зададе въпроса дали Франция си имала крал или кралица. Дори немалко придворни с нормална ориентация били принудени да обърнат резбата, за да бъдат в крак с повелите на времето.

— Представям си как — каза Берю с най-искрено състрадателен тон — през нощите на ясна луна хубавите дукеси и графини са креели,

разчитайки само на пръстчетата си. А ако успеели все пак да привлекат вниманието на някой блуден придворен, са го инкасирали само ректално.

— Катерина Медичи вече бълвала не какви да е змии и гущери, а направо питони и варани. Още повече, че умрял и най-младият ѝ син, а Анри III нямал наследници.

— Чакай, чакай! — ревна Мастодонта. — Искаш да кажеш, че и дукът на Алансон ритнал камбаната?

— Си, синьоре!

— Абе цялата тази фамилия като че е била направена от порцелан! Човек да рече, че бащицата Анри II е имал гипсов прашец в яйцата си. Или пък, че Катерина е била домъкнала някакъв свръхнеаполитански вирус! Като турим чертата, излиза, че само педалът Анри III се е радвал на някакво здраве! Ама и той едва ли е бил способен да остави наследник. Не е можел да го направи с мустакат гвардеец. Жена трябва за тая работа! А през това време Луиза как се справяла със ситуацията? И тя ли го ударила през просото, или потънала в примирение?

— Потънала в примирение.

Не е била права — въздъхна Берю. — Имала е пълното морално право да се отдаде и тя на аморални деяния. И какви ги извършил понататък крал Дьо Педал?

— Докато той палувал из палата си, Франция била раздирана от войната между католици и протестанти. Първите били оглавявани от дук Дьо Гиз, вторите — от краля на Навара. Навсякъде отекувало дрънчене на железа; не оставало време за почистване на шпагите от кръв, да не говорим за ръжда. Въпреки че бил католик, Анри III предпочитал Анри Наварски пред Анри дьо Гиз. Кралят на Навара бил симпатичен и при това лоялен. Докато дук Дьо Гиз лелеел мечтата да сложи короната на главата си. Трябва да кажем, че донякъде бил оправдан в това си възжеление. Когато имаш за държавен управник човек, който се чифтосва с господата от обкръжението си, желанието да го гътнеш от власт идва от само себе си. Това си е така, въпреки че днес някои организации биха обявили подобна реакция за сексуална дискриминация. Но Анри III надушил комплота и взел своевременни мерки, като уредил убийството на Дьо Гиз в Блоа. Този драматичен случай си е истинска съкровищница за историците и филмовите

режисьори и сценаристи! Нека си представим величавостта на мизансцена: помещение с куп въоръжени до зъби мъже, дебнещи зад завесите, сетне дукът, пронизан многократно с шпаги, и накрая — кралят, който се появява, за да произнесе историческите слова: „И все пак той беше голяма работа!“ Но при цялата еуфория около това знаменателно политическо убийство често се забравя един допълнителен детайл: второто убийство още на следващия ден — това на кардинал Дьо Гиз, брат на дука. В крайна сметка се оказва, че когато Анри III прекратявал за малко содомистичните си занимания, за да поразчисти политическата арена, проявявал завидна решителност и замах на истински монарх.

— Каквото и да ми говориш, Сана — с категоричен тон заяви Берю, — упражняването на властта никак не се връзва с упражненията в малки музикални форми. Чудя се как народът въобще е търпял този гей, ако трябва да го кажа на модерен език.

— Напротив. Гневът народен започнал да бушува и нещата вървели към масов бунт, особено в Париж. И тъкмо когато Анри III се чувствал най-объркан пред тази перспектива, Анри Наварски му предложил да се обединят, за да омиротворят кралството. И двамата девери влезли във временно примирие и повели войските си към столицата. Но докато се намирал в Сен Клу, Анри III приел някой си Жак Клеман — монах, който държал препоръчително писмо в едната си ръка и кинжал под ръкава на другата. И докато кралят четял писмото, Жак Клеман нахакал кинжала право в корема му. Би следвало да уточним, че въпросният Клеман бил малко умствено поизостанал. Привържениците на вече покойния Дьо Гиз така го били обработили психически, та чак му внушили, че благодарение на някои унгвенти, с които измазали тялото му, той бил станал невидим. Анри III останал прав и извикал: „Той ме уби!“

Тук Берю се разкиска:

— Също като баща си! Онзи поема цяла дръжка от метла в зъркела си и извиква, че е мъртъв, а синът му с нахакано в карангията си острие обявява, че са го убили. Явно хората по онова време са имали слабост към патоса, пич! Обичали са да заминават с краката напред красиво, изпивайки последната си ария с всички лигатури. Впечатлението ми дотук е, че това си е било истинска лавина от погребения. Конете на погребалните коли сигурно въобще не били

разпрягани. И какво? И Анриетка ли псовисала на свой ред от това цезарово сечение, което ѝ извършил Божият служител?

— На другия ден, след като посочва Анри Наварски за свой приемник. Това е и краят на кралския род Валоа.

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

КАК БЕ ИЗНЕНАДАН ВЕСТОНОСЕЦЪТ БЕРЮГИЗ

Една прислужничка буквално връхлетя в покоите на кралицата-майка. Последната, която тъкмо разпечатваше под пара държавната поща, преди да я предаде на новия крал Анри, вдигна глава, смръщи вежди и я скастри:

— Ma che, figlia mia, не можеш ли да го раздаваш по-спокойно?

— Мадам — смотолеви прислужничката, — станало е голямо нещастие!

Катерина свали очилата си със завидно спокойствие. След установяването си във френския двор я бяха сполетявали толкова нещастия, че вече бе обръгнала. И какво ли друго ѝ оставаше, след като мъжът ѝ й беше слагал рога с една дърта курветина пред очите на целия свят, а после бе загинал трагично при турнир, след като синовете ѝ се гътваха един след друг досущ плочки от домино и след като в момент на слабост самата тя бе предизвикала клането в нощта на свети Вартоломей?

— Parlate! — подкани тя прислужничката да изплюе камъчето.

— В Лион^[1] пристигна куриер от монсеньор принца Дьо Конде...

— Уно куриере? — повтори машинално Катерина Медичи.

— Си, уно курваре — се опита да изимитира италиански прислужничката, правейки обаче типичен lapsus linguae, и подаде на старата жена един надлежно запечатан плик.

Кралицата-майка погледна плика, за да се увери, че восьчните му печати не са счупени, и попита:

— Че как знаете, че става дума за уно гранде малоре?

— Защото самият куриер ми каза това. Принцеса Дьо Конде е починала при раждане на трийсети октомври.

Кралицата потръпна, но не заради смъртта на Мария дьо Клев, а заради сина си, който я обожаваше и щеше да изпадне в дълбок траур в момента, когато страната ликуваше по повод завръщането му.

Тя строши печатите и прочете посланието. В него се съдържаше тъжната вест, формулирана лаконично, но достатъчно изразително. Флорентинката въздъхна и с отривисто движение на ръката отпрати прислужничката. Останала сама, се запита как да съобщи за станалото на скъпия си син. Накрая с плика в ръка тръгна към покоите му с решението да импровизира на място.

Анри III играеше на „Не се сърди, човече“ с една от придворните дами. Когато майка му влезе, той ѝ се усмихна и попита:

— Какво има, скъпа майко?

— Пощата, сине — отвърна кратко Катерина, като остави съдбовния плик върху една мебел в съвсем истински стил „Ренесанс“. После се оттегли на пръсти, за да не присъства на мъката на клетото момче.

Малко по късно стражите пред вратата на стаята на краля чува в нея приглушен вик, последван от звук от строполяване на тяло. Те се втурнаха вътре и завариха Анри проснат на пода със скръстени на гърдите длани, сгърчените пръсти на едната, от които стискаше нерадното писмо.

* * *

Клетият Анри III стенеше жаловито в своето легло с балдахинени завеси, по които удряше от време на време, когато скръбта отстъпваше място на яростта. Понякога човек, попаднал под ударите на съдбата, се бунтува срещу нея.

— Успокой се, сине — нареждаше Катерина, подсушавайки сълзите му с копринена кърпичка. — Успокой се, *per il nome delle Madonna sanctissima*. Един крал трябва да бъде силен и да понася нещастieto с вдигната глава!

— И как да я държа вдигната тази глава, натежала от сивото олово на отчаянието? Ах, проклет да бъде този ужасен Конде, задето забремени обичната ми!

— Тя си му беше съпруга — възрази майка му, която по принцип обичаше да се обляга на логиката.

Но Анри продължаваше да сипе проклетия по адрес на принц Дьо Конде, като същевременно се заклеваше да откъсне оръжието на

престъплението му със собствените си ръце. И тъй като словоизверженията му ставаха все по-непристойни, Катерина Медичи се видя принудена да го смъмри:

— Мислете каквото си искате за Конде, сир, но поне го казвайте по подобаващ за един крал начин.

Тези думи поуспокоиха малко Анри III.

— Кой би могъл да ми каже как клетницата е предала Богу красивата си душа? Този ужасен лист ми известява смъртта ѝ без никаква подробност... Това е непоносимо!

— Сещам се — прекъсна го флорентинката, — че куриерът, който донесе плика, би трябвало да поназнайва нещо повече. Вероятно още не си е тръгнал обратно.

И след тези си думи тя нареди на лакеите да доведат куриера на принца. След малко той стоеше пред тях с подпухнали от сън очи.

— Името ти? — попита го рязко Анри III, макар и през сълзи.

— Берюгиз, сир — отвърна куриерът, който, гледайки това хубаво, но възбледо от скръбта лице, си каза, че това е един доста съсирен сир.

Анри III се загледа в него с повишено внимание. Берюгиз бе атлетичен и строен млад мъж с правилни черти на лицето, върху което умората бе оставила своя отпечатък, придавайки му някак си романтичен вид. Оглеждайки меките му и същевременно мъжествени черти, кралят започна да изпитва някакво странно вълнение, чиято причина не бе способен да определи.

— Майко — обърна се той към Катерина, — този човек ми напомня за някого, но не мога да си дам сметка за кого точно...

— Факт е — призна кралицата-майка, — че и на мен физиономията му ми говори нещо. — Предполагам, че си бил на служба при принцесата, момчето ми? — обърна се тя към куриера.

— Да, Мадам. Бях неотклонно с нея. А преди тя да се омъжи за монсеньор принц Дьо Конде, бях на служба при високопочитаемия ѝ баща...

И докато произнасяше тези думи, една сълза набъбна изпод клепача му, за да се търкулне по страните му, още покрити с прах от друмищата, по които бе препускал. Простичко, но достатъчно експресивно той разказа за младите години на Мария и за това как се е разхождала, потънала в мечтания, в пространния парк на замъка... Все

така пестеливо, но с голям емоционален заряд, успя да опише как тя покъртително е въздишала по дука на Анжу, когато той заминал за далечната и студена Полша, и каква радост е изпитала при вестта за неговото завръщане.

— Ах, ангел небесен! — възкликаваше през това време Анри. — Ах, обичливо и нежно създание!

И сълзите му станаха толкова обилни, че суровата му майка, отегчена от този лакримален порой, напусна помещението, за да не го гледа.

От своя страна Берюгиз, развълнуван, си мислеше за това, че само един велик крал е способен така горестно да оплаква смъртта на любимата си, защото това издава доброта и чувствителност.

Изведнъж Анри спря да хлипа и застина с трагичен поглед, после изрече с глас на изпаднал в транс медиум:

— Знам!

Както приляга на почтителен поданик и слуга, Берюгиз се въздържа да попита своя суверен какво толкова знае. Често пъти думите на големите владетели са покрити с тайнствено було, зад което на простосмъртния не е отредено да надзърне.

Треперейки целият, Анри III добави в полушепот:

— На нея! Прилича на нея!

В своето простодушие и чистота Берюгиз не разбра, че става дума за него самия.

— Майка ти е служила при родителите на Мария, нали?

— Да, сир. В качеството на перачка.

Кралят бе поразен от осенението си: куриерът приличаше като брат на непрежалимата му изгора. Никакво съмнение нямаше, че това бе извънбрачен син на Дьо Клев-баща, който винаги бе бил склонен към коцкарлък.

И от бездната на отчаянието, на дъното на която се намираще, на Анри му се стори, че вижда пред себе си самата Мария от плът и кръв. И се хвърли връз клетия Берюгиз, и стягайки го в силна прегръдка, го заобсипва със страстни целувки, като занарежда задъхано:

— Ах, душа сродна и премила, ето че пак те намерих!

Въпреки голямото си смущение и объркване, Берюгиз, бидейки покорен и смирен раб, не се осмели да отблъсне порива на монарха. Тъй че не направи и най-малък опит за съпротива, остави се да бъде

замъкнат до балдахиненото легло и ако това, което последва, не му бе съвсем приятно, утеши се с мисълта, че далеч не всеки е имал привилегията да бъде наричан „Моя скъпа гугутчице!“ от краля на Франция. Но онова, което най-много го изненада, бе, че по време на съкровения им уединение суверенът го наричаше „Мария“. Затова в края на малката церемония се счете длъжен да внесе едно желателно уточнение:

— Името ми, сир, не е Мария, а Селестен.

Анри III отхвърли възражението:

— Това няма значение. Важното е, че макар и за кратки мигове, за мен ти бе Мария! — Той се замисли. Току-що бе открил път към едно непознато му досега щастие. Този вид щастие уталожваше мъката му и му отваряше перспектива към определени бъднини. С усмивка добави: — Запретявам ти да се връщаш в двора на проклетия Конде, цветенце мое. Отсега насетне оставаш с мен.

— Това ме преизпълва с радост, сир — отвърна с наведена глава клетият Берюгиз.

Кралят го отпрати, потупвайки го ласкаво по задника:

— А сега си свободен... поне за известно време.

— Както заповядате, Ваше Величество — промълви Берюгиз и се оттегли, инстинктивно вървейки заднишком.

Из историческите анали на граф Де Джемини —
Отишъл във Франция като член на свитата на Катерина Медичи,
сетне преминал в тази на Анри III

[1] Там временно се били установили Катерина Медичи и Анри III след завръщането на последния от Полша. (Бел. авт.) ↑

ЛЕКЦИЯ ДЕСЕТА

АНРИ IV

— Сега сложи колана си, о, ученико мой — казах аз на Безподобния на поредната утрин от образователния ни цикъл, — защото започвам да разказвам за Анри III Наварски, който поема кралската щафета под името Анри IV. Началото е мъчително, защото, нека

напомня, Анри IV е протестант. А дотогава Франция не била имала крал протестант, пък и народът не искал и да чуе за подобно нещо. Тъй като родът Гиз бил елиминиран по гореупоменатия начин, то начело на протестантската Лига застанал Майен.

На това място Берюрие ми направи знак да спра, съсредоточи се, откъсна един стърчащ от носа му косъм, обърса с длан избилата при това под ресницата на едното му око сълза и сетне кимна да продължа. Което и направих:

— Историята гледа със симпатия на Анри IV. Всички говорят или пишат за него с малко или повече топлота. Той бил непринуден и пряк, а и ходел в доста занемарен вид, като в добавка лъхтял на чесън. Всичко това му придавало някак си човешко и земно излъчване.

— Вярно ли е, че яздел бял кон?

— Точно така.

— Не е трябвало да го прави — отсича категорично приятелят ми.

— И защо мислиш така?

— Ами замисли се и ти: ако е ходел мърляв, то един кон, изначално минал през „Персил“, го е правел да изглежда още по-мърляв.

Не можех да не се съглася с логичния заряд на тази забележка, след което подех:

— Сблъсъците между хугеноти и католици продължили цели две години. Католиците били по-многобройни, но на страната на хугенотите бил Анри IV, което им вдигало духа. А при война духът е най-важен, ако не смятаме парите. Той нямал мангизи, но затова пък

бил сърцат. „Следвайте опашката на белия ми кон — обичал да казва на привържениците си, — и ще вървите винаги по пътя на честта.“

— Явно белият цвят си му бил мания — изкиска се Берю. — В живота си съм виждал хора с всякакви мании. Така например познавах един, който имаше манията, че е постоянно застрашен от гонококи плюс стрептококи и стафилококи. Той ходеше винаги с микроскоп в джоба си и час по час се затваряше някъде, за да погледне под него шланга си. При това, като се почерпеше, често канеше със себе си и някой свидетел или свидетелка, които заради душевното му спокойствие допълнително да го уверят, че по най-ценния му атрибут не е плъпнало нищо. Веднъж обаче в кръчмата „При Максим“, ти я знаеш, на две преки от Министерството на културата...

— Дотук, Дембо — отрязах го аз, предчувствайки, че ще се впусне в някоя от колкото просташките, толкова и безкрайни истории, които беше колекционирал в наситения си житейски път. — И така, религиозната война продължавала с доста зигзагообразен ход, като ту надделявали католиците, ту протестантите. Анри IV победил при Иври и Арк, но тези му победи били по-скоро кухи. Той не бил достатъчно силен, за да се възползва от тях, и продължавал да се суети пред портите на Париж, без да може да превземе града. Тогава англичаните предложили да му дадат едно рамо, в замяна на което поискали Кале, който град бил неизменна причина за безсънието им, но той с възмущение отхвърлил тази оферта. Казано накратко, ако и хугенот, Анри IV бил патриот. Взаимоизтрепване може, но отстъпване на национална територия — не. След двегодишен период на бъркотия той намигнал на парижани, казвайки им по този начин „Разбрах какво искате“, след което сменил религията си. Неговите хора останали втрещени от този му ход, но в Париж избухнала всенародна радост, защото той така или иначе се радвал на народната любов. Има хора, които са си родени да бъдат звезди и е достатъчно да се появят някъде, за да пръснат обаяние; други, дори да рецитират публично Ронсар или Расин с втъкнати в гъза си паунови пера, ще предизвикат само безразличие. Наварецът спадал определено към първата категория. И за разлика от някои свои предшественици въобще не бил педал.

— При това — отбеляза Берю, — доколкото знам, по онова време не е имало масмедии, които да го напомпат. Никакви интервюта, изборни дебати и тям подобни. Каквото е свършил, си го е свършил

сам. Директна връзка между производител и потребител. Сигурно се е качвал на някое малко възвишение с връзка чесън вместо микрофон и е казал с широка усмивка: „Народе, хвани се за... бялата ми опашка и няма да сбъркаш!“ И народът, естествено, изпадал в делириум от смях и радост.

И Берю се разкикоти. И аз се разкикотих. После продължих:

— Той заявил на своите пообъркани хугенотски другари, че Париж си заслужава вероизповедателния чейндж, и отишъл да се покръсти в „Сен Дьони“. Последвала грандиозна фиеста, в която с еднакъв ентузиазъм участвали и паписти, и калвинисти, обединени от бурната емоция на побратимяването. Така или иначе вече им било втръснало да се взаимонанизват с шпаги и рапири. Мнозина си давали сметка, че на Анри принадлежността към едно или друго вероизповедание му била *trans penis suum*^[1] и че целта му били ключовете на Париж. Но какво от това в края на краищата, след като формалният ред на нещата бил спазен? Папа Климент VIII, на когото хугенотите неведнъж били вдигали кръвното, доста подскачал, преди да издаде булата за удостоверяването автентичността на покръстването. Но накрая всичко си дошло по местата. Испанците, които дотогава помагали на Лигата, останали като посрани. На кабалъеросите не им останало нищо друго, освен да приберат шпагите си в ножниците им. Ако не били направили това, французите в своята еуфория били напълно способни да извикат единогласно: „Nach Madrid!“

След като бил помазан за крал, Анри IV се захванал за работа. Току-що бил минал четирийсетте и бил вече що-годе уравновесен човек. Запретнал ръкави и се заел да разчиства бойното поле така, като се разчиства купонен терен, осеян с фасове, празни бутилки, презервативи и тук-таме някоя кокетно запокитена дамска превръзка. Най-последно многострадалният френски народ, пред чийто втрещен поглед се било изнизало такова дефиле от твърде своеобразни кралски особи, случвал на крал. Крал, който в своята приземеност не се смятал непременно за богоизбран, комуто е позволено всичко, а крал, упражняващ властта си за добруването на мнозинството от поданиците си.

На това място бях принуден да спра вдъхновената си панегирика, защото Мастодонта внезапно изрева:

— Ей това е човек! А не като сегашните властници, дето ги интересува единствено добруването на малцинството! А после ние да вадим от огъня кестените, които те са турили там! Прав си, Тони, когато ми каза, че човек трябва да познава миналото, за да разбира настоящето. Аз усещам, че все повече го разбирам! Карай нататък, говори ми за този арабия!

— Движен от гореупоменатия благороден порив, той осигурил на французите както външен, така и вътрешен мир. Министрите му не били никакви напompани титулувани фигури от аристокрацията, а редови, но умни хора. С тяхна помощ той задвижил отново различните производства, заздравил финансите, организирил търговията. На този пореден Анри хич и не му хрумнало да играе на домино или да бродира, а развил отглеждането на копринени буби, тоест бубарството. И сложил край на религиозните страсти, като обнародвал Нантския едикт. С една дума, поставил си за цел да осигури благоденствие и на страната, и на хората ѝ. И в значителна степен го постигнал.

— Всичко това е адски яко, но все пак и той е бил човек със своите малки човешки слабости, нали? — каза с несвойствена деликатност Берю.

— Разбирам, че ми намекваш, Дембини, да не забравя да кажа и по нещо за сантиментално-сексуалния му живот.

— По-скоро за сексуално-сантименталния му такъв — внесе незначителна корекция Берю в качеството си на прекалено земен тип.

— И в това отношение няма да бъдеш никак разочарован. Той е бил длъжен да следва традицията на нашите крале, които, нека не подбираме думите, по правило били свръхебливи. Но спазването на тази традиция едва ли му е коствало особени душевни борби, защото и на него това му идвало отвътре. Един ден, говорейки за ракетата си въздух-земя, той казал на приближените си крилатата фраза: „До четирийсетгодишна възраст мислех, че е кост.“ Това изявление може да звучи нескромно, но имайки предвид искреността, която била присъща на автора му, заключението се налага от само себе си. А и трофейната му колекция достатъчно убедително засвидетелства истинността на въпросното му откровение. Този неумит, лъхащ на чесън и пръжки мъжага, който при това изначално си смърдял на пръч, нахвърлял толкова кокошки в тенджерата си, че би било невъзможно да се преброят, още повече, че не всичко се и знае. На много моми отнел

най-скъпото, но като истински благородник, след като ги лишавал от добродетелта им, се загрижвал за честта им и ги омъжвал за един или друг свой приятел.

Но нека се спрем на официалната страна от този аспект на живота му. Още на младини, докато пребивавал като крал на Навара във френския кралски двор при братовчед си Шарл IX, последният го оженил за сестра си Маргарита дьо Валоа, която не би било неуместно, ако бяха нарекли и Маргарита Еблата. Не че във френския двор госпожичките със свободно поведение били кът, но никоя не била с чак толкова шавлив задник като кралица Марго. Едноименничката ѝ от кулата Нел не можела да се мери и на малкия ѝ пръст. Между бедрата на Марго горял пожар, за който през целия ѝ живот не се намерил пожарогасител, ако и тя да изпробвала зашеметяващ брой такива. Сексуалният ѝ апетит бил такъв, че не подминала и братята си. Това може и да шокира мнозина, но пък дава по-ясна представа за размаха на нейния темперамент. Съкровено то ѝ място представлявало размазваща куроизстисквачка. Тази палавница опънала фамилията си, приятелите си, прислугата, случайните минувачи, гвардията и дори и съпруга си. Много хора, включително и потърпевшите ѝ братя и майка ѝ, били скандализирани от извънмерния ѝ разгул. Както обикновено казват и сравнително либерално настроените в това отношение хора: то бива, бива, но чак пък толкоз! Един-единствен човек не се трогвал от лудориите ѝ — нейният съпруг. Анри Наварски бил със силно развито чувство за справедливост. След като самият той бил сложил рога на такова неизброимо число съпрузи, разбирал, че няма моралното право да протестира в статуквото си на рогоносец. Дори аз лично имам чувството, че изпитвал възхищение от необуздаността на Маргаритка. Че смятал, че се е оженил за достойна за него партньорка. Двамата, взети заедно, представлявали съкрушителен таран, в близост с който не е имало шанс някой да остане девствен. За известно време всичко вървяло добре. Но един ден Анри III, който вече бил наследил трона от брат си Чарли, направил скандал по повод прекалената разхайтеност на Марго и я изгонил от двора. И тя била принудена да изнесе в изгнание опустошителното си плътоядно цвете. Но подобно наказание не я накърнило особено. На това дете на природата му било достатъчно да има всяка нощ един-двама мъже в леглото си. То, горкото, не искало повече от живота.

Докато жена му вилнеела в провинцията, Анри се впуснал в лудешка любов с Габриела д'Естре. А когато наварецът се качил на престола на Франция, последната била обладана от една-единствена мисъл: да стане кралица официално, а не само виртуално. За това, разбира се, трябвало да се постигне анулирането на брака на Анри IV с Маргарита. Папата едва ли щял да откаже това на един бивш покръстен протестант.

Само че съветникът и приятел на краля — Сюли, започнал да хвърля къчове срещу тази идея. Не гледал с добро око на подобен брак, който по негово мнение щял да бъде като бомба със закъснител в бъдеще, когато дойдел моментът за наследяване на трона. Хубавата Изабела вече имала дечица от Анри, които не можели да се водят за престолонаследници, но които един ден можели да отровят живота на онези, които щели да се родят при един официален брак, влизайки в кралското родословие. А Сюли, който бил мъдър и улегнал мъж, мислел повече за циците на Мариана^[2], отколкото за каквито и да било други цици. Анри се озъртал и несъмнено щял да пренебрегне мнението на министъра си, ако Габи не се била споминала внезапно, отровена не от гъби, а от един лимон. А за курветина, решила на всяка цена да се омъжи за краля на Франция, отровен можел да се окаже всеки плод. Скръбта на Анри IV била неописуема, но траяла само броени дни. След което монархът се заутешавал с друга кикиморка на име Анриета д'Ентраг. И се започнал нов роман. Сюли веднага разбрал, че с този чейндж Франция не печелела нищо и че възниквал все същият проблем. А той все пак не можел да бъде разрешен по същия начин. Тогава той убедил краля да се ожени за Мария Медичи с довода, че с това ще се подсили държавният трезор, защото по онова време нямало по-богати от флорентинците. Държавническите съображения надделели у навареца и той последвал съвета на Сюли. Папата с удоволствие анулирал брака му с Маргарита и така Мария се възкачила на престола като кралица на Франция. Инициалите на имената им съвпадали, тъй че не станало дори нужда да се сменят инсигниите, вплетени или избродирани тук-там. Но Анриета д'Ентраг не се примирявала с това положение и атмосферата в Лувъра се нажежила. За да поуспокои двете дами, Анри им направил едновременно по едно дете. Но това още повече изтегнало отношенията помежду им. И когато започнели да скубят твърде шумно

косите си една на друга, той потърсвал спокойствие при трета. С една дума, наред с останалите си качества бил много уравновесен мъж.

И това можело да продължи още дълго време за благото както на жените околоръст, така и на целокупния френски народ. Но не било писано така. Един ден, докато се придвижвал с каляската си по улица „Ла Феронри“, някакъв си Равайак се спуснал върху му и го пронизал с три удара с кинжал в непосредствена близост до сърцето, при което бликнал фонтан от кръв.

— И той също ли произнесъл тогава исторически думи? Нещо от рода на: „Ако умирам, то е за Франция!“ — попита Берю.

— Произнесъл е — потвърдих аз. — И това, което е казал, му подхожда. Не изревал „Мъртъв съм!“ като Анри II, нито пък „Мръсникът ме уби!“ като Анри III, а просто изрекъл тихо: „Нищо работа!“, и веднага умрял. Последните му думи съответствали на тона на целия му живот: те били успокояващи, оптимистични, без нотка на истерия или упрек. Няма съмнение, че ако е бил оживял, е щял да прости на нападателя си.

Берю поклати глава.

— И защо този Равайак е направил това?

— Никога не се разбрало. Издържал последвалите при разпита мъчения, без да отроне и дума, и умрял с тайната си. Твърди се, че е бил нает от някоя от милите женички на краля, дори от самата кралица.

Съществува и хипотезата, че това е било последствие от остатъците от религиозната вражда... Но мистерията си остава до ден-днешен.

Както винаги и сега Берю извлече уместно заключение от лекцията:

— Не са били късметлии тези високопоставени адаши. Името Анри ги е превърнало дори направо в кутсузлии. Не им се е отразило здравословно. И ако ми кажеш, Тони, че някой нататък е бил наречен така, просто няма да ти повярвам.

— Улучи направо в десетката, Дембо. Анри IV бил последният крал на Франция, носещ това фатално име.

[1] Непреводим латински израз. (Бел. пресъзд.) ↑

[2] Т.е. на Франция. (Бел. пресъзд.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО ГНЕВЪТ НА БЕРЮРИАК

След като внимателно оглежда известно време съседа си по маса, когото виждаше за пръв път, пияндурникът — постоянен посетител на кръчмата, махна на кръчмаря да му донесе още една оканица вино и попита:

— Ти, байно, май не си тъдявашен?

— Не — призна Берюриак. — Не съм тъдявашен. Той беше червендалест мъжага с рижа брада и тежък поглед, който обикновено говори, че носителят му или мисли много, или не мисли въобще.

— И откъде си? — продължи да го подпитва пиячът.

— От Ангулем — неохотно отвърна Берюриак.

Другият възкликна радостно:

— Я глей ти! Че аз съм от Тувр, а той е на един хвърлей място!

— Наистина — съгласи се Берюриак. — Не е далече от Ангулем.

— Не може да не полеем това, земляко! — с ликуващ тон каза пияндурникът и авторитетно напълни чашата на сътрапезника си. — Веднага забелязах, че си от нашия край. Подказа ми го нещо в лицето, в очите, знам ли, ама си рекох: „Тоя трябва да е само нашенец.“

— Май така излиза — каза с мрачна въздишка Берюриак.

— И как се казваш, акране?

— Селестен. Селестен Берюриак.

Аз пък съм Франсоа. Нека пийнем сега за здравето на краля на Франция и Навара!

Огромният юмрук на Берюриак се стовари на масата, обръщайки калаените чаши върху нея.

— Предпочитам да пия за здравето на всички парижки уруспии, на всички поразници и обесници, за това на лихварите, за шпаньолците и даже за ингилизите, но не и за здравето на този чапкънин!

Той млъкна, дишайки тежко. Франсоа сбърчи чело.

— Ти май, земляко, хич биля недолюбваш нашия Анри. Не може да се каже, че го къташ в сърцето си...

— Как да го кътам в сърцето си, като щерка ми го къта в утробата си! — ревна Берюриак.

След като известно време осмисля неговите думи, събеседникът му разбра и изломоти със съчувствен тон:

— Искаш да кажеш, че нашият прескъп сир Анри е благоволил да уважи дъщеря ти...

— Да му сера на уважението! — почти изплака Берюриак. — Можехме да минем и без него. Гвоздеят да му отсърхне дано!

И с пестеливи думи заразказва историята си:

— Аз съм соколар. Отглеждам и обучавам ловни соколи. Живея сам с щерка си, понеже клетата ми жена се спомина при раждане. Малката ми момичка е целият ми живот! На петнайсет години е. Хубава и лъчезарна като слънцето. А и хрисима и послушна при това.

Преди има-няма шест месеца този мискинин Навареца ловуваше недалече от Понтоаз, в гората, дето живея и работя с птиците си. Сигурно Лукавия е водил коча ниеден. По едно време той взел, че ожаднял, и видял отдалече къщата ни сред дърветата. И тогази именно изпроводи люде, та да поискат от мене делва вино. Защо ли трябваше да пускам моята мънинка Изабел да му поднесе виното самата тя! Но на детето не му се изпускаше възможността да види краля отблизо. Ама ето че той, като я видял, я харесал. А ловът бил сгорещил кръвта на този пъклен пръч и желания плътски го обсебили.

— А, това при него си е така — рече Франсоа. — Той си пада по оная работа повече, отколкото всичките ни досегашни крале. И насилил момето ти, предполагам?

— Да — потвърди мрачно Берюриак, затулвайки с длан лицето си. — И я направи трудна. Тогава поисках среща с него, та да се обясним со кротце, со благо как би могъл да пооправи белята. Издръжка ли, що ли, крал е все пак — можеше да измисли нещо. Но той дори не пожела да ме приеме, камо ли да ме изслуша, а неговите стражи ме изхвърлиха по стълбите надолу, като ми рекоха при туй, че ако се появя пак, щели да ме изхвърлят през прозореца, и то без да го отварят!

Берюриак се разрида, при което в мощната му гръд сякаш се развилня буря. Франсоа му каза с едновременно съчувствен и помирителен тон:

— Разбирам гнева ти, земляко. Но по-добре ли щеше да бъде, ако дъщеря ти беше изнасилена от някой голтак и развейпрах? Да си имаш копеле, подписано от краля на Франция, си е все пак чест.

Берюриаак тутакси го сграбчи за яката.

— Лесно ти е май да говориш, щом като не твоята дъщеря е издула корема! Такова кротко и пречисто ангелче като моето да бъде омърсено от един неумит нерез! Ах, ако можех да се докопам до този безчестник...

— Анри IV не е безчестник — дръпна се Франсоа. — Никога Франция не е имала по-добър владетел! Е, знае се, че си пада по тънката част, но това му е единственият кусур. Трябва да му го прощаваме заради това, че много харно води държавните дела!

И доволен от защитното си слово, той понечи да надигне за пореден път чашата си, ала на мига я изпусна, тъй като вече съвсем побеснелият Берюриаак му нанесе силен юмручен удар.

Двамата земляци щяха да се хванат гуша за гуша, когато отвън отекна чаткане на множество копита. След това се чуха викове „Ура!“ и „Да живей!“ . Франсоа отпусна юмрука си.

— Какво става? — подвикна той на кръчмаря, който, застанал на вратата, гледаше навън.

— Кралят! — отвърна възторжено кръчмарят. — За пръв път се случва преблагият сир Анри да минава по улица „Ла Феронри“!

— Хвала! — изока се още по-възторжено Франсоа. — Най-сетне ще мога да приветствам бащицата наш!

И като избута кръчмаря от вратата, той буквално излетя на улицата с цел да заеме място в първата редица на зяпачите. Каляската се движеше бавно, придружена от малък ескорт и теглена от четири коня, носещи кралските хералдически знаци. Тъй като беше месец май и времето бе хубаво, завесите на возилото бяха дръпнати, което позволяваше на крал Анри да маха с ръка в отговор на приветствията на народа си.

— Да живей кралят! — завопи Франсоа. — Господ да го пази и дълъг живот да му даде!

Той се чувстваше опиянен от щастие, че може да зърне толкова отблизо обичния суверен, който се усмихваше в прошарената си брада.

— Да пребъде кралят! — извика отново Франсоа.

Каляската тъкмо го подминаваше, когато той бе изблъскай от някакъв здравеняк, който се затича подир кортежа.

Всичко се разви като в кошмарен сън. Франсоа разпозна своя сътрапезник — колоса Берюриак. Виждайки ножа в дясната му ръка, разбра какво става и закрепва отчаяно:

— Сакън! Не! Не това!

И се втурна след Берюриак, но последният бе взел значителен аванс и се намираще вече току до каляската. Дори вече поставяше крак върху стъпалото ѝ и вдигаше десница. Първоначално никой друг освен Франсоа не разбра намерението му. Всички — и кралят, и благородниците от свитата му, и публиката, и охранниците — го взеха просто за малко по-възторжен от останалите поданик.

Касапският нож проблесна на няколко пъти нагоре-надолу. На Франсоа му се стори, че се забива и в собствената му плът, а не само в тази на скъпия му крал Анри. Той се хвърли върху Берюриак, успя да го отдели от каляката и се опита да го повали на земята. Но онзи, бидейки по-силен от него, с мощен лакътен удар го отхвърли от себе си, след което побягна и се шмугна в тълпата още преди някой да е разбрал за станалата драма. Вцепенен, Франсоа остана на място с поглед, невярващо прикован в дръжката на забития в гърдите на краля нож.

После отекна силен вик — този на сир Монбазон, седя щ до краля:

— Вие сте ранен, Ваше Величество!

— Нищо работа! — пророни кралят, избълва цял гейзер кръв и оброни глава.^[1]

Франсоа въобще не разбра онова, което последва. Един бюлюк народ наскоча върху му, като го блъскаше и удряше. Ако и да викаше и да се заклеваше през сълзи, че не той е наръгал прескъпия му крал, набързо го свързаха и го отведоха.

— Не го убивайте веднага! — чу се властен глас. — Да не допускаме пак грешката, която бе сторена с Жак Клеман!

Завлякоха го до хотел „Гонди“, след като по пътя бе обсипвай с дъжд от камъни и ритници. Вече вътре, едни сериозни и спокойни господа го попитаха за подбудите за деянието му.

— Не съм аз! — изстена клетникът. — Напротив, аз се хвърлих да възпра човека с ножа! Има свидетели, които могат да потвърдят

това!

И наистина се намериха двамина свидетели, които потвърдиха думите му. Озовали се в непосредствена близост, те бяха видели всичко. След серия бурни разисквания затруднените полицейски следователи решиха да се посъветват с господин Сюли. А през това време Франсоа лежеше в една налазена от плъхове тъмница, проклинайки злощастното стечение на обстоятелствата да се запие с кралеубиец минути преди последният да извърши пъкленото си дело.

Междувременно Сюли даде нарежданията си. Така и така, гласяха те, тъй като, от една страна, от соколаря не била останала и следа и въобще не било сигурно дали някога ще го намерят, а от друга, би било немислимо да се окаже, че няма ненаказан за едно толкова невъобразимо за седемнадесети век и преужасно по своята дързост деяние, то най-съобразно щяло да бъде дискретното ликвидиране на двамината свидетели и обявяването на затворника за безспорен извършител на въпросното чудовищно престъпление.

И по този начин безличният иначе пияндурник Франсоа Равайак бе екзекутиран и влезе в историята.

Из най-тайните архиви на парижката полиция, до които, използвайки служебното си положение на комисар, авторът на настоящата книга успя все пак да се добере

[1] Този случай великолепно потвърждава мъдростта на галоримската поговорка „Penis caput perdit“. За да предотвратим евентуално заблуждение от страна на някои читатели, които биха могли да си я преведат погрешно като „пенисът загуби презерватива“ или „презервативът загуби пениса“, сме длъжни да напомним, че тя е всъщност на транс-алпийски латински, в който падежната система вече линеела, и че правилният превод е: „Кур глава погубва.“ (Бел. пресъзд.)

↑

ЛЕКЦИЯ ЕДИНАДЕСЕТА

ЛУИ XIII, НЕГОВАТА ЖЕНА, НЕГОВИЯТ КАРДИНАЛ

— Сана — призна си по едно време Берю, — ти така живо ми разказваш историята, че тя стана за мен нещо като опиум. Тази сутрин, докато си пиех кафето, си мислех за всичко, за което ме светна досега: и за Луи Светеца, и за Бланш с кастанетите, и за Карл Велики, и за Кловис, и за Анри IV.. И както си мислех, ги почувствах като че са около мен съвсем живи.

Иди разбери как и защо. Като че ли са ми приятели, с които имам среща, за да се почерпим весело...

Любопитно е как понякога неуките хора намират красиви изрази. Изглежда, че когато заговори сърцето, то се изразява по-убедително от ума. Ето защо образованите оратори понякога карат аудиторията си да спи, а умствено недодялани особи я завладяват.

— И трябва да призная, Сана — продължи Берю, — че ако и да си понякога прекалено глумлив и жлъчен, в дъното си готин тип с душевна широта, която те прави готов да заделиш за един приятел било от парите си, било от времето си или от знанията си!

— Дембо, няма нужда да ме ласкаеш толкова. Щом съм ти обещал, че ще ти разкажа историята на страната ни, значи ще го направя. Не мисли, че ще те зарежа наред път... И така, Анри IV е убит през 1610 година. Наследява го синът му под името Луи XIII, който при убийството на татко си е на девет години. Но това, че вече са поникнали всичките му зъбки, не е достатъчно, за да управлява Франция, и регентството е поето от Мария Медичи.

— Тая Медицинска била ли е толкова проклета като предишната — Катерина?

— Не чак толкова, но била глупава, което означава опасна и за себе си, и за околните. Била довела със себе си цяла сюрня малки акули, сред които и някакъв Кончино Кончини, безскрупулен авантюрист, решил да просперира във френския кралски двор така, както някои се впускат във внос-износа. И трябва да се признае, че

успял в това си начинание: монополизирал най-високите звания, титли и функции — маршал, маркиз, върховен интендант.

— Клецал и баламосвал държавната управителка, предполагам? — подхвърли Дебелия, който на този етап вече бе схванал някои исторически закономерности.

— Точно така! И Мария Медичи го тъпкала с пари. Това било толкова скандално и обезсърчаващо, че Сюли, който си бил блъскал ден и нощ главата, за да поддържа държавния трезор в добро състояние, си подал оставката.

— Цялата тази далавера сигурно е започнала да се отразява зле и на данъкоплатците. Когато по горните етажи този и онзи започнат да се облажват, населението чувства това първом с гъза си и после изцяло...

— Точно така — потвърдих аз. — Населението хич не било доволно от това положение на нещата и било обхванато от носталгия по времето на Анри IV. Кончини — продължих аз — приел званието маршал Д'Анкр, по името на пикардийското имение, което му дала Мария Медичи.

Тази флорентинска лисица трябва добре да е обработвал и тялом, и духом вдовичката на Анри IV. Целият съм на нокти да не би да ми съобщиш, че накрая му харизала и самия трезор.

— Спокойно, след малко ще бъдеш удовлетворен. В края на краищата той си получил заслуженото. Историята, Дембо, понякога е морална като приказка на Шарл Перо.

— Или като басня на Лафонтен — добави Берю и ме погледна гордо.

Аз изръкоплясках в духа на класическото педагогическо поощрение.

— Кончини се вихрел из Лувъра, без да обръща особено внимание на малкия Луи XIII, освен за да изрази пренебрежението си към него. Последният кротичко си растял. Оженили го рано-рано за Анна Австрийска, дъщеря на испанския крал, с цел да се сложи край на крамолите с Испания, която си оставала все така могъща. Но един хубав ден през 1617 година Луи, който не можел да търпи това унижително подчинено положение, като почувствал, че крилцата му са позаякнали, организирай заедно с приятеля си Дьо Люин убийството на Кончини. Когато една сутрин последният както обикновено отишъл в Лувъра заедно с отворковците от свитата си, един благородник го

хванал за ръката с думите: „Арестувам ви в името на краля!“ — „Кой, мене?“ — попитал маршал Д'Анкр, но едва произнесъл тези думи, и отекнали пистолетни изстрели. Той дал фира на мига, тарикатите от свитата му се разбягали кой накъдето види, а коридорите се изпълнили с придворни, които възторжено крещели: „Да живее кралят!“

И оттук нататък Луи XIII завзел властта напълно. Научавайки за убийството на многообичния си, регентката веднага забравила за всичките вълнуващи моменти, прекарани с него, заявила, че кралят е постъпил правилно, и побързала да се омете към Блоа, защото хич не била сигурна дали на синчето ѝ няма да му хрумне да я свитне и нея.

Междувременно новината се разнесла из Париж и народът, който не можел да понася и кралицата-майка, и жиголото ѝ, бил обхванат от неистова радост, която се изразила с песни и танци из улиците. И тъй като още не можели да повярват на ушите си, решили да се уверят с очите си. С тази цел се втурнали към гробището, където току-що били погребани пресни-пресни останките на Кончини. Изровили ги. Няколко грешка — той бил! Тогава повлекли трупа по улицата. Гаврили се с него, разкъсали го, изяли го! Да, да, не подскачай, Берю! Много добре чу: намерили се свръхекзалтирани люде, които изпекли сърцето на Кончини и го изяли пред ентузиазиранията тълпа. С една дума, поувлекли се малко в израза на ненавистта си, колкото и обоснована да била тя.

— Хм, защо да са се поувлекли? Като се замисля — каза наистина замислено Берю, — когато от всички посоки започнат да ме награвчат какви ли не сметки и данъци за плащане, често и на мене ми идват такива желаниа спрямо министър-председателя и финансовия министър най-малкото. Само че пред сърцето аз предпочитам каранцията. Нали знаеш, че си падам по дреболийките? Били съдържали холестерол, холестерин и не знам какво си още! Хайде де! Цял живот ги ям, а имам само холехуй, демек куродървица...

— Какво говориш, Берю? Ти, представител на реда, си готов да си свариш шкембе-чорба с вътрешностите на министър-председателя и финансовия министър? — възкликнах с престорено скандализиран тон.

— Аз съм умерен случай, Тони. Като чувам какво се говори по кръчмите, има и екстремисти, които, ако им падне, ще посегнат и на

други министри като едното нищо. И ще ги измъчват отгоре на туй, преди да ги разфасоват!

— За пореден път ти казвам — нищо не си ми доверил, нищо не съм чул. И дръж ушите си широко отворени, защото продължавам сказанието си... След гореописаните от мен събития кралят натоварил с по-голямата част от управлението на страната своя приятел Дьо Люин. Последният се справял със задачата горе-долу, тъй като по натура бил по-скоро боец, а не дипломат или финансист. Луи като крал също бил средна работа. Не можел да се сравнява нито с баща си Анри IV, а по-късно и със сина си Луи XIV. Иначе имал присъствие, умен бил и чувствителен. Полагал усилия да укрепи авторитета си, но пък страдал от срашен комплекс: бил импотентен. Представяш ли си в какво положение се оказала Анна Австрийска? Още преди да пресече Пиренеите, за да си легне с краля на Франция, тя знаела за репутацията на нашите крале и томително си мислела, че ще прекара живота си с вирнати крака. From the beginning to the end. Пък и като видяла нашия Луи XIII, още повече се изпълнила с надежди в това отношение, защото той имал хубава външност. Но като паднала нощта, какво станало? Нейно Величество си легнала самичка. Наложило се мама Медичи да домъкне насила навелото глава свое синче до спалнята на Анетка.

— И какво станало? На белот ли си играли?

— Сведенията са противоречиви. Но иначе, Дембо, на теб ли да ти обяснявам? Който си може, може; който не може, не може. Затова досега връз истинските ебачи като мене и тебе винаги са се сурвали колкото щеш путаранки. От разстояние ни надушваха. Да, но напоследък, като се появи тази лайняна „Виагра“, какво стана? И най-безнадеждният кекавец по природа, като я вземе, се справя не по-зле от нас. Ние, натуралните ебачи, загубихме предимството си, дадено ни от природата, обезцениха се и медалите, и отличията ни, защото кучките започнаха да консумират и фалшивите виагракурове, че и по-лошо — вибраторите. И целият ни живот стана такъв. Във всичко използваме фалшификати: вместо риеци кокошки ядем бройлери, вместо колбаси от месо ядем такива от соя и дявол знае още какво, вместо естествено отгледани зеленчуци и плодове — някакви гуми, тъпкани най-малкото с нитрати, прием не ракия, а спирт с есенция, вместо да дишаме въздух, дишаме нещо, за което не смея и да мисля, пробутват ни вече и

всякакви генни модификации, дърветата и тревите все повече намаляват и отстъпват място на бетона; но още по-зле са младоците — вместо да използват всяка възможност да излизат из все по-накърненото лоно на многострадалната природа, се реят във виртуалното пространство на компютрите си: не стига че това виртуално вече ни обкръжава отвсякъде като в разказ на Борхес...

— Кой Борхес? — прекъсна слововдъхновението ми Берю. — Един, дето играеше в „Реал-Мадрид“ ли? Или не, май беше в един аржентински отбор..

— О, *sancta ignorantia!* Това няма значение, нека не се отклоняваме от нашата тема... Всички данни говорят за това, че в продължение на двацет и две години Анри XIII не се и докоснал до жена си. Но след този дълъг сексуален запек изневиделица се родил дофин. И то не какъв да е, а Луи XIV! А това означава, че накрая кралят направил върховно усилие, само и само за да има престолонаследник.

— Тия ги разправяй на баба ми. Сигурно е помолил за тази услуга близък приятел.

— Не мога да възразя енергично срещу твоята хипотеза, Берю.

— Това, което се питам, е как кралица Анетка се е оправяла през всички тези години. Фригидна ли е била?

— Никак даже. Имало е известно раздвижване в тази насока. Първо херцогът на Бъкингам, който бил влюбен в нея, сетне неколцина други достопочтени благородници.

— А кралят нямал ли е някакви скрити пороци? — прояви Берю свойственото си нездраво любопитство.

— Мисля, че не. Бил е благочестив, вгълбен в себе си и непорочен. Имал две последователни фаворитки, но отношенията му с тях били платонически. Първата била мадмоазел Дьо Отфор, на която посвещавал стихове. Втората — мадмоазел Дьо Лафайет.

— Собственичката на „Галери Лафайет“?

— Не, прабаба й. Но животът в антуража на Луи XIII бил толкова тягостен, че по едно време тя предпочела да се оттегли в манастир с надеждата, че там ще намери все пак някакво разнообразие. След нея Луи си имал един фаворит — Сен Марс.

— Аха, знаех си аз, че все нещо е имало! — радостно потри потни длани Дембо.

— Ще трябва да те разочаровам, приятелю. Липсват всякакви свидетелства да са встъпвали в плътски отношения. Просто силна мъжка симпатия.

— Ти пък винаги говориш, като че си прекарал пъхнат под леглата на всички крале, до нощните им гърнета.

— Досега достатъчно говорихме за импотентната страна на монарха, нека сега поговорим за потентната му такава.

— Абе, когат' на един монарх масурът му е клюмнал, каква ти потентна страна можеш да очакваш от него?

— Не се заблуждавай, Берю. Има и изключения. Луи XIII проявил и силни страни наистина не без помощта на един забележителен човек: кардинал Дьо Ришельо, нареждащ се сред неколцината най-изявени министър-председатели в историята на Франция. Не случайно в аплодисментометъра „Ларус“ на него са отредени цели дващест и пет реда, докато на Луи XIII — дващест и един. Тоест четири реда в полза на Ришельо. А по принцип цифрите говорят; с тях няма шега. Този великолепен подарък бил направен от Мария Медичи към края на нейния период на немилост. Тя го вкарала в Лувъра, по-късно той се обърнал срещу ѝ и тя прекарала остатъка от живота си в усилия да го бутне от пиедестала, на който го била сложила. Но така и не успяла да направи това благодарение на мъдростта на краля. А отношенията между краля и кардинала били доста странни. Двамата не се обичали, а в същото време никой от тях нямал по-сигурен приятел от другия. Кралят имал доверие в интелигентността и прозорливостта на Ришельо. Ришельо пък се борел за интересите на краля. В течение на успешната си кариера той следвал програма, състояща се от три главни точки: да неутрализира окончателно протестантите като политическа партия, да обезсили местните владетели и да отнеме от мощта на австрийския династичен род. И успял в тези си нелеки начинания. И въпреки всичко цялата страна била срещу него начело с двете кралици. Но с подкрепата на краля той преодолял всички трудности и се измъкнал от всички заговори срещу му. Имал своя полиция и усърдни агенти и удрял бързо и силно. Не се поколебал да обезглави Сен Марс, който бил влязъл в комплот с Испания с цел отстраняването и изгонването му. Бастилията била претъпкана с хора от всички съсловия, тъй като Негово преосвещенство не се взирал в детайлите — тоягата му се стоварвала

върху главите както на редови поданици, така и на благородници, в случай че не вървят по правия път. Ришельо основал и Френската академия, където — носят се слухове — въпрос на време е да бъде приет и аз самият.^[1]

— Берю въздъхна.

— Дуетът Луи XIII — Ришельо може и добре да е управлявал Франция, но обстановката едва ли е била забавна. Един крал с омекнало като локум на слънце черясло плюс един кардинал — то си е като фиеста без музика.

— Не се заблуждавай, Дембо. Под пурпурните си кардиналски одежди Ришельо отглеждал доста игрив смок.

Грамадата ме погледна невярващо. Мисълта за кардинал-фустогонец накърняваше представите му за свещенослужителите с висок сан. Да бе монах — добре. Образът на монаха-веселяк, който с бутилка вино в ръка гони булки, е нещо възприето от народа и в крайна сметка уседнало в неговото съзнание. Но подобно поведение от страна на едно високопреосвещенство за Берю бе шокиращо. Обясних му, че по онова време начинът на живот на носителите на висши санове в Църквата е бил твърде различен от днешния. И за да докарам докрай неговото възмущение, добавих:

— Той дори имал вземане-даване с племенницата си. Ако сравним неговия сексуален живот с този на краля, виждаме, че двамата са били много различни. Кралят-хубавеляк отблъсквал попълзновенията на дамите, докато Ришельо ги задирял, но те го сиктирдосвали. В заключение можем да кажем, че Луи XIII се изявил като добър крал, защото оставил до голяма степен Франция да бъде управлявана от Ришельо. А Ришельо бил голям министър, защото знаел къде са интересите на Франция и ги бранел тялом и духом. На стари години той взел като довереник и съветник един възхитър младок на име Мазарини. Когато през 1642 година тръгнал да умира, разяден от язви, той посочил на краля именно въпросния младок като свой наследник. Луи XIII го надживял само с няколко месеца. Бил хванал охтика и след дълга агония ритнал канчето през май 1643 година. Продължителността на тази агония му позволила да приведе нещата си в ред, преди да предаде Богу дух. Той наредил петгодишният тогава дофин да мине през Светото кръщение, а Мазарини да му бъде кръстник, с което заздравил позициите на

последния. После уредил бъдещото регентство. С една дума — държал мебелите да бъдат опазени.

— Ето защо днес при антикварите могат да се намерят толкова много мебели стил „Луи XIII“ — заключи Берю.

[1] Увереността ми в това отношение укрепва, особено след издаването на настоящия капитален принос към историческата наука. Представете си как слизам по стълбите на Академията в одежди и с двувърха шапка на академик и докато минавам пред вдигнатите за почест шпаги на гвардията, мацките ме гледат, мен, който пък толкова много съм им оказвал почитание със своята шпага! (Бел. авт.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ИЗНЕНАДВАЩИТЕ РАЗКРИТИЯ НА МУСКЕТАРЯ БЕРЮНЯН

През една студена декемврийска утрин на 1637 година Анна Австрийска стоеше до един прозорец на Лувъра, загледана навън.

Снежните валма падаха безшумно и се стопяваха в съприкосновение със земята, превръщайки я в лепкава кал, о която се подхлъзваха копитата на конете на преминаващите ездачи. Небето бе мастиленочерно. Все така измъчвана от убийствена скука в ледения дворец, Анна пусна завесата и се доближи до голямата камина, в която пламтящите цепеници се опитваха да отблъснат колкото се може по-надалеч вездесъщия мраз. Но този огън не бе достатъчен, за да сгрее обширното помещение и най-вече сърцето на кралицата, чиито мисли непрекъснато бягаха към родната ѝ слънчева Испания. Вече двадесет години, откакто тя вехнеше бездетна в низ от безотрадни дни между един импотентен и тъжен като смачкано нощно боне съпруг и един кардинал с витиевата мисъл, който още не ѝ бе простил за това, че навремето бе отблъснала домогванията му.

Унилите ѝ мисли бяха прекъснати от влизането на една от придворните ѝ дами, която ѝ извести:

— Мадам, дойде един мускетар, който настоява да говори с вас.

— За какво? — попита изненадано Анна Австрийска.

— Отказва каквото и да е уточнение. Твърди, че е нещо тайно.

Кралицата смръщи вежди. Дали това не бе поредната клопка на Негово Преосвещенство? Един мускетар никога не би могъл да се постави в услуга на кардинала, защото между гвардейците на Ришельо и кралските мускетари тлееше непреодолима вражда, от която понякога изскачаха и искри поради сблъсъците помежду им. Освен ако този не беше фалшив мускетар, изпратен от макиавеличния министър, за да приспи вниманието ѝ и да измъкне някаква компрометираща информация за нея.

— И как се казва мускетарят?

— Сержант Берюнян, Мадам.

Анна Австрийска поклати глава.

— Чувала съм това име, но не познавам човека. Кажете на Ла Порт да дойде веднага.

Броени мигове по-късно верният камериер на кралицата застана пред нея.

— Нейно Величество има нужда от мен?

— Пиер, познавате ли един сержант от мускетарите на име Берюнян?

Пиер Ла Порт беше един от най-ценните помощници на Анна. Неговите функции на камериер на кралицата имаха само теоретичен характер. Всъщност той ѝ беше довереник, съветник, справочник и шпионин.

— Да, Ваше Величество — отвърна Ла Порт на въпроса ѝ. — Познавам го.

— Тогава погледнете в преддверието и вижте дали човекът, който стои там, и Берюнян са едно и също лице.

Ла Порт направи дълбок поклон и излезе. След десетина минути се върна и обяви:

— Човекът, който чака отвън, е самият Берюнян.

— Мислите ли, че мога да имам доверие в него? — попита Анна Австрийска.

— Без съмнение, Ваше Величество.

— Много добре — каза кралицата. — Въведете мускетаря и ни оставете сами.

И Ла Порт въведе мускетаря и ги остави сами.

Анна Австрийска огледа посетителя и отчете, че има хубава външност. Но нека го опишем, макар и с не много думи. Сержант Берюнян беше на тридесет и две години. Не беше едър, но бе добре сложен. Имаше овално лице, прононсиран и леко гърбав нос, добре оформена брадичка, живи очи и издаващи сластолюбие устни. Отличаваше се с гъста окосменост по цялото тяло. Славеше се със страхотния си апетит. След пости беше способен да изяде цяло теле. Бидейки неуморим, можеше да препуска сто левги без отдих, защото на кон се чувстваше като кентавър. Юмрукът му беше като ковашки чук. Ако речеше, изпиваше до шестнадесет литра вино, без дори да получи главоболие. А що се отнасяше да леглото, много потърпевши дами, след като биваха напълно омаломощени, втория път водеха

подкрепление от приятелки, за да поемат част от страховития удар. Неговите юначни изпълнения потискаха психически другарите му. Той оставяше бездиханни цяла дузина самки за една нощ след като уважеше средно по шест пъти всяка от тях.

Преди да напусне дома на предците си в родния Беарн в Гаскония, за да потърси късмета си в Париж, баща му го бе придърпал на разговор на три очи (защото бе едноок) и му бе казал:

— Сине, в днешно време човек си проправя път в двора чрез смелост и вярност. Знаеш да въртиш еднакво добре и шпагата, и вилицата благодарение на желязната си ръка. Страхувай се единствено от Бога и краля. Постави честта си над всичко, както и мъжествеността си във всичко. Знаеш да четеш, да пишеш и да броиш до десет, което е повече от достатъчно. Ти си млад и смел. Младостта ще премине, но това не трябва да става със смелостта! Напротив, последната трябва да никне като растение под грижите на добър градинар. А гаранция за това, че ще си смел, е не само защото си гасконец, а и защото аз съм ти баща. Не бързай да се жениш. А когато името ти засияе, кесията ти се напълни, а шпагата ти започне да кара всички да треперят, върни се в нашия край, за да си вземеш за жена някоя землячка. Тук жените имат способността да бъдат сетивата и на позастиващата вече плът.

След тези си напътствени слова и след като го бе благословил и му бе връчил малко пари, той бе пляснал по задницата коня му дюстабанлия, за да го накара да тръгне.

Такъв беше, накратко казано, човекът, който сега бе свалил шапката си, забърсвайки пода с перото ѝ, в дълбок поклон пред кралицата. Кралицата, която имаше усет за мъжете, оцени повечето от качествата му буквално между две пърхания на миглите си.

— Какво желаете, сержанте? — попита го тя.

— Ако имах дързостта да помоля за разговор насаме с кралицата си — отвърна Берюнян, — то е, защото на карта е поставена и честта ѝ, и сигурността ѝ.

Той говореше ясно, гласът му бе приятен, а в говора му се долавяха нотки на онова беарнско наречие, което бе придавало такъв чар на Анри IV.

Беарн! Той се намираще по пътя към Испания, за която, щом си помислеше Анна, красивите ѝ очи, каращи да бият толкова сърца, се изпълваха със сълзи. Така стана и сега. Кралицата поиска да си

написка лицето с парфюмираната вода от едно легенче върху масичка стил „Луи XIII“, намираща се зад Берюнян.

— Отместете се, за да мога да освежа лицето си — каза му тя.

Разбирайки намерението на кралицата, мускетарят взе легенчето и като сложи коляно на пода, го поднесе на трогнатата от това Анна Австрийска. Посетителят внасяше силно смущение у нея. От него се излъчваше стихийна чувственост, която, добавена към беарнския му акцент, допълваше привлекателността му.

Тя топна една кърпичка във водата и освежи пламналите си страни, след което изрече кратко:

— Говорете!

— О, кралице моя! — въздъхна Берюнян. — О, кралице...

В тези му думи, произнесени на наречието на толкова близкия до Испания Беарн, се прокрадна смътна носталгична нотка. Кралицата потръпна за пореден път.

— Мадам — начена Берюнян, събирайки цялата си смелост, — вярно ли е, че в стремежа си да допринесете лично за оздравяването на държавния трезор, вие сте обявили за продажба диамантената си огърлица? Кажете ми, за Бога, така ли е, или не, кралице моя?

— Вярно е — отвърна Анна. — Утре трябва тържествено да я връча на главния финансов интендант, който ще я обяви за продажба, парите от която ще бъдат предназначени за държавни нужди.

— Не правете това, Ваше Величество! — почти извика мускетарят, ако и през цялото време да се стремеше да говори тихо. — Не правете това, защото ще избухне огромен скандал!

— Боже Господи! — възкликна Анна Австрийска, побледня и машинално сложи длан на гърдите си, като че за да успокои разтуптяното си кралско сърце. — Господи, мускетарю, какво говорите?

Берюнян върна легенчето на мястото му и наложи обратно на главата си украсената си с щраусово перо шапка.

— Мадам, преди десетина години вие бяхте дали тази огърлица на Бъкингамския дук. Негово Преосвещенство разбра за това и подшушна на краля да ви нареди да я носите на дворцовия бал. Нали така беше?

— Така беше! — възкликна кралицата. — И после?

— Тогава вие натоварихте Д'Артанян спешно да замине за Англия, за да я вземе обратно от дука.

— Да, и той великолепно изпълни тази мисия.

Берюнян наведе глава.

— Да, но не, Мадам. От десет години насам този амбициозен човек, който сега има чин лейтенант в славния корпус на мускетарите и който е на път да стане и капитан, хвърля прах в очите на хората. Той е гасконец, колкото аз съм ескимос.

— Какви ми ги разправяте? — изпелтечи клетата Анна.

— Този човек умишлено е променил правописа на името си. То трябва да се изписва не d'Artagnan, а Dartanian, защото всъщност той е арменец.

Възцари се змийски студено мълчание. Сега вцепенената Анна Австрийска приличаше не на жена, произхождаща от испанския кралски двор, а по-скоро на северна принцеса в състояние на хибернация. Бледа и изстинала, тя бе досущ ледена статуя.

— Как е възможно това? — промълви шепнешком тя.

— Възможно е, Ваше Величество. Но има и нещо по-лошо. Този безчестен индивид ви е измамил по най-мерзък начин. Той е успял да направи фалшиво копие на огърлицата и именно това копие ви е предал тогава, а истинската огърлица е продал на един еврейски бижутер в Амстердам. Разбира ли сега Нейно Величество защо този негодник тъй бързо се замогна? Не човек, а дявол!

— Кралят трябва да бъде уведомен за това! — възкликна кралицата, която в този момент почувства непреодолимо желание за протекция.

— Невъзможно, Мадам. Дартанян ви държи в ръцете си. Да уведомите Негово Величество, това означава да признаете, че в даден момент сте се разделили с огърлицата и сте я дала на другото, а именно — на Бъкингамския дук!

— Така е! Наистина е така! — съгласи се кралицата, кършейки ръце. После, допирайки длан до затормозеното си чело, попита: — Но вие как узнахте за това долно деяние, добри ми Берюнян?

— Узнах го едва преди три дни, Ваше Величество, от едно момиче, с което Дартанян бил имал вземане-даване и пред което се бил изпуснал в момент на слабост. Но след това си дал сметка каква опасност може да представлява то за него, знаейки тайната му, и го

хвърлил в Сена. За щастие тъкмо тогава аз минавах по отсрещния бряг и като видях какво бе станало, се хвърлих във водата и успях да измъкна тази клетница. И по този начин проумях всичко. Ваше Величество, ако предадете тази огърлица на главния интендант, ще се разкрие, че диамантите ѝ са фалшиви, и ще свършите най-малкото в тъмница, ако не и на ешафода! А подобна мисъл е нетърпима за мен. Не мога да допусна тъй лъчезарната ви хубост да угасне сред влагата и нечистотиите на карцера! И дойдох, за да ви спася!

— Не виждам как! Невъзможно е! — отрони кралицата през сълзи.

— Няма нищо невъзможно за човек, решен да спаси кралицата си, Ваше Величество! И честта ми, и животът ми ви принадлежат. Дойдох, за да ги подложам на съждение пред олтара на благоговението ми към вас.

— И какво да правим?

— За да ви опазя, ще вляза в ролята на крадец. Ето моя план: ще ми дадете веднага огърлицата. Утре е почивният ми ден, така че ако напусна Лувъра, няма да събудя никакви подозрения. Ще препускам до падането на нощта. И когато сенките ѝ обгърнат земята като черен покров, ще спра някъде сред скалите, ще строша на прах фалшивата огърлица и ще разпиля този прах във водите на някоя река. След което ще скрия себе си и своя публичен позор на някое тайно място, а ако пък гвардейците ме заловят, ще умра позорно на бесилото. Моята единствена молба е да съобщите за кражбата утре. Необходими са ми двайсет и четири часа аванс.

При всяка дума, произнесена от устните на Берюнян, обзетата от надежда кралица кимаше с глава. Но когато той млъкна, тя възрази:

— Не мога да приема подобна жертва от ваша страна. Живота ви — да, но честта ви — никога!

— Не може да има колебание между честта на един мускетар и тази на кралицата, Ваше Величество! — възрази с твърд тон Берюнян.

Това беше толкова точно казано, че Анна Австрийска не можеше да не се съгласи. Но нейното кралско сърце беше едновременно и женско сърце. И носителката му водеше унил живот, пълен при това с опасности и хора, които, в стремежа си да я доведат до погибел, неспирно крояха заговори срещу ѝ.

По страните ѝ се стекоха сълзи и тя изхлипа:

— Скъпи ми благороден и великодушен Берюнян, поради естеството на случая вашата саможертва не би могла да се впише в историята, но ще остане в сърцето ми до последния ден от моя живот.

— Така да бъде! — отвърна скромно Берюнян.

И той падна на колене и целуна роклята на кралицата, която се почувства изпълнена с признателност и замаяна от смесения мирис на кожени дрехи и пот, излъчван от този мъж с обаятелен беарнски акцент. И покълналата в нея неясна тръпка постепенно се превърна в любовно желание. Тя повдигна роклята си, та това благородно същество, впило устни в плата ѝ, да не се налага да се навежда толкова ниско. Но я вдигна толкова високо, че Берюнян, загубил всякаква смиреност, впи откровен взор в разкрилата се пред очите му прелестна гледка, окъпана в дантели.

Онова, което стана сетне, стана бързо, и то на близкото ложе. Когато две достойни създания почувстват неустоймо сетивно привличане, не са в състояние да се борят срещу обгърналия ги стихийен плам. Така и сега Берюнян и кралицата се преплетоха в томителна прегръдка.

Накрая, замаяни, се отделиха един от друг за добро или за зло.

— Господи, какво направих!^[1] — простена кралицата, покривайки с длани лицето си.

— Правихте любов, Мадам! — отвърна почтително Берюнян. — Ах, колко по-леко ще ми бъде да умра сега, както и да понеса накърняването на честта ми и тази на предците ми!

Ала времето продължаваше неспирния си бяг. Те изведнъж си дадоха сметка за това и Анна изтича да донесе ковчезето с компрометиращата огърлица. Сетне я извади отвътре и с изражение на омерзение я тикна в протегнатата ръка на Берюнян.

— А сега тръгвайте, Бел Ами. И вземете този подписан от мен пропуск, с който ще преминете безпрепятствено испанската граница.

Мускетарят с готовност изпълни нареждането ѝ. След като се поклони, замитайки за пореден път пода с щраусовите пера на шапката си, той си тръгна със забързана походка.

* * *

Препускайки през заснеженото поле по калния и неравен друм, Берюнян прехвърляше през главата си преживяното и съответните заключения: „Този глупак баща ми да си навре в дъртия задник смелостта и духовната възвишеност, които ми препоръча. Виж го ти него! Дванайсет години честност какво ми донесоха? Над стотина белези и мизерен сержантски чин! А като си понапънах малко мозъка, се озовах с цяло състояние в ръце, а и изпрасках кралицата на Франция отгоре на всичко! Като освен това компрометирах завинаги мръсника Д'Артанян в очите на същата тази кралица. Тя ще стъжни живота и ще сложи край на кариерата на този службогонец, който толкова ме преследваше за щяло и нещяло.“

Той се поспря, за да отдъхне конят му, през което време се полюбува на великолепната диамантена огърлица, проблясваща под лъчите на слънцето, след което извика радостно:

— Къде е по-удачно човек да си служи с ума си, отколкото със шпагата си!

Беше забравил, че си е послужил и с друго нещо, но се сети за това на пети септември следващата година, когато за всеобща изненада във френския кралски двор се роди престолонаследник. Научавайки новината, Берюнян, който през това време живееше нашироко и весело във Фландрия, преброи месеците с помощта на пръстите си и възбудено възкликна:

— Точно девет!

И тогава почувства простичкото и благородно щастие на сеяча, който ако и да бе оцетил държавния трезор с няколко десетки хиляди екю, в замяна на това бе дарил Франция с Луи XIV!

Из един неиздаван ръкопис
на Александър Дюма

[1] Класически възглас на някои жени, с който изразяват ужаса и покрусата си от това, че неизвестно как и за самите тях току-що са извършили грехопадението блудство, а понякога и прелюбодеяние. (Бел. пресъзд.) ↑

ТРЕТА ЧАСТ
АВАНСЪВРЕМИЕ

ЛЕКЦИЯ ДВАНАДЕСЕТА

ЛУИ ХІV И СЛЪНЧЕВОТО МУ ДЕЛО

— Берю, сега навлизаме в последната част на лекционния ни цикъл. Щом съм поел пред теб това задължение, необходимо е да отида почти докрай, като изключа най-модерното време, което тепърва ще подлежи на исторически оценки. Ако и след това да не рискуваш да станеш магистър по история, то поне ще те предпази да ръсиш прекалено големи глупости по време на някои светски събирания, към които, знам, нямаш голям афинитет, но на които все пак от време на време попадаш.

— Прав си, Тони. Веднъж, като бях в запой, не знам как се озовах на такова събирание у някаква си графиня Скатолович. Там едни млади и пъпчиви очилатковци говореха за история и когато аз се намесих в разговора им, първо се втренчиха в мен някак си изненадано, после почнаха бурно да се смеят. Разсмях се и аз, но по едно време нещо в техния смях не ми хареса и попитах единия дали не би искал да изстискам пъпките по лицето му, защото го загрозяват. Ще те боли, му казах, но ще е за добро. Тогава, представи си, въпросната графиня, една превтасала и префърцунена кикимора, нареди на двамина прислужници в смокинги да ме изведат навън. Докато те току ме побутваха към вратата, си мислех дали да не извадя служебната си карта и да ги арестувам всичките. После щях да измисля някаква причина: например за подривни разговори срещу конституционния ред и демокрацията. Или още по-добре — за антисемитски изявления. Или пък за призови за погром върху хомосексуалистите — нали помниш, че веднъж Шефът ни каза, че отгоре му наредили много зорко да следим да не се нарушават правата на педеругите, защото били много ценни хора... Но, вече на прага, вътрешният ми глас ми прошепна да не го правя...

— За щастие в случая вътрешният ти глас е бил прав. Защото той по принцип дава или много добри, или много лоши съвети. Затова, ако човек го слуша безпрекословно, петдесет процента е рискът да стъпи накриво... А сега се съсредоточи: през 1643 година сериозният, крехък

и целомъдрен Луи XIII, чиито атрибути за възпроизводство му служели единствено за украса, починал. И тъй като имал време да подготви своя круиз към отвъдното, посочил съставен от куп хора Регентски съвет за времето на непълнолетието на Луи XIV. В този съвет отредил на Анна Австрийска правото само на един глас. После, доволен от курвенския номер, която спретнал на жена си, умрял със спокойна душа.

Анна Австрийска била бясна. През целия си живот била унижавана и държана настрана от държавните дела от Луи XIII и Ришельо. И в момента, когато можела да вземе реванш, ето че някаква глупава завещателна повеля отново я изпращала на задна линия. Но този път започнала да хвърля яростни къчове. „Животът е кратък, си казвала тя, и най-после трябва за започна да го живея както си искам. Малко ли ми бяха близо двацет години, прекарани в сянка с един кахърен импотент?“

И тогава преминала към действие. След като прелъстила Мазарини, с негова помощ обезсилила завещанието в Парламента и станала пълновластна регентка. Луи, който един ден трябвало да стане четиринадесети, бил на пет годинки. Пред Анна се откривали хубави дни. В плен на еуфорията, тя тайно се омъжила за съучастника си Мазарини.

Знам какво ще ме попиташ, Берю: как така един кардинал се е оженил? Затова трябва да уточня, че Мазарини бил кардинал, но не и свещеник. Светият престол го изпратил във Франция по-скоро в качеството на дипломат. Вече на място, както вече споменах, Ришельо забелязал качествата му и го вкарал в държавните игри. Мазарини бързо загрял перспективите, които му се открехвали във Франция, и приел френско гражданство. И ето че сега вече бил женен за Анна Австрийска. И двамата щастливо се заели с управлението на кралството. Но скоро тъмен облак притулил хоризонта. Избухнала Фрондата — гражданска война, не особено кървава, но застрашаваща устоите на абсолютната монархия, изградена от Анри IV и Луи XIII. Парламентът и след това принцовете се разбунтували. Регентката, синът ѝ и Мазарини били принудени да напуснат Париж и да се скрият в Сен Жермен. Страната влязла в мръсен период. Различните области били подложени на грабежи, реколтата била опожарена, навсякъде избухнали епидемии. Но Мазарини устоял и бурята започнала да

отминава. Накрая той се наложил и кралската власт била възстановена. След затихването на Фрондата двойката Мазарини — Анна Австрийска продължава властването си спокойно, по пантофи. През това време вече поотрасналият Луи XIV започнал да се усуква около придворните дами. Очертавал се като лекомислен любовчия. Нищо в него не предвещавало, че ще стане един от най-великите ни крале. По едно време се влюбил в една племенница на Мазарини — Мария Майчини. Въпросната девица не била кой знае каква хубавица, но затова пък била чаровница. Именно това станало причина за увлечението на краля по нея. На това девойче му била влязла една муха в главата — а именно да настани дупенцето си на трона. Луи XIV не възразявал. А амбицията му спрямо нея още повече нараствала поради факта, че хитрушата не му бутала, ако мога така да се изразя. На Мазарини му се отваряла неочаквана възможност да създаде своя фамилна династия. Но тъй като се бил посветил на Франция и монархията, възпрепятствал този брак, за което трябва да му свалим шапка — не е лесно да дадеш предимство на дълга си пред интересите си. Не всеки го може.

— Аз мога — обади се Берю. — Веднъж проследих един педофил, който с кесийка бонбонки в ръка обикаляше около едно първоначално училище. Хванах го точно когато черпеше с тях едно момиченце и го уговаряше да отидат да се поразходят малко заедно. Гаднярът се оказа някакъв тузар, който, за да го пусна, ми предложи сума, равна на едногодишната ми заплата. Но се сблъска с чувството ми за дълг. Откарах го в комисариата, където му хвърлих един хубав бой, преди да го предам на следващата инстанция...

— Мога само да се гордея с теб, Берю. Та ти си персонаж на Расин и Корней, взети заедно!

— Не знам кои са тия двамата, но това, което знам, Тони, е, че го бих, без да оставям следи. Иначе, току-виж, някоя международна противоправителствена организация ме обвинила в нарушаване на човешките права на педофилите. Както върви светът, човек вече всичко може да очаква...

— Та значи Мазарини сторил необходимото, за да раздели двете гълъбчета и да ожени Луи. И знаеш ли за кого? За инфантата на Испания, natürlich. Нищо ново под слънцето. Целта си била все една и съща: да натрисат испанските инфанти върху чеповете на френските

крале, та да секнат крамолите между двете страни. Но и при това винаги възниквали някакви търкания, нередко сериозни, било по повод на зестрата на младоженката, било по повод на нейните по-нататъшни права. В случая въпросната испанска инфанта се казвала Мария-Тереза и далеч не приличала на Бриджит Бардо или Клаудия Шифер. Откъм ръст отивала към джудже, а що се отнася до физиономията ѝ, било препоръчително човек със слаби нерви да не я среща нощем. С една дума, била от категорията на онези злощастни женици, които изначално не са застрашени да загубят девствеността си, освен инцидентно от някой твърде пиян и оттам непредпазлив мъж.

Въпреки всичко Луи XIV ѝ отдал дължимото. Но, естествено, не смятал да се ограничава в това отношение. Веднага след сватбата и изконсумирането на брака той се притекъл на помощ на брат си, чиято специална ориентация не вършела работа на жена му Анриета. А отгоре на всичко брат му не само бил обратен, ами и травестит — обичал да се разхожда насам-натам, облечен в дамски дрехи. Виждайки всичко това, Луи XIV проявил инициативност и започнал да се съшава с Анриета за голяма радост на последната. Ето това ѝ е хубавото на голямата фамилия, Берю: във всеки момент някой може да ти се притече на помощ, както и ти — на него. Но в двора започнали да плъзват приказки и назрявал скандал; ядосаният Мазарини наложил вето върху тази спонтанна плътска връзка. Тогава Луи XIV, за да избегне щекотливите разправии, зарязал Анриетка и се посветил на мадмоазел Дьо Ла Валиер, която не била красавица, но затова пък обладала своеобразен чар — накуцвала. Луи XIV я боготворял.

По едно време Мазарини взел, та умрял. Все е трябвало да стане един ден. Случва се на всеки. По този повод, Берю, стискай палци, щото грипът, който ме друса в момента, да е преходно явление и да неперерасне подло в двустранна вирусно-бактериална пневмония с всевъзможни усложнения! Оттук насетне започва истинското властване на Луи XIV. Впрочем самият крал обявява това в една своя декларация пред Парламента. Тя, общо взето, имала следния смисъл: „Дотук въртеше волана другарят Мазарини, но сега го поемаме аз и включвам направо на четвърта!“ И Великото столетие започнало. Кралят-слънце, който до този момент е карал само на мигачи, изведнъж включва дългите. Всъщност истинският седемнадесети век начева от 1661 година със създаването на един многостранен елит.

Оттогава насам никой афиш не е събирал толкова много, и то все значими имена. Истинска концентрация на таланти! В театъра — Молиер, Расин и Корней; в поезията — Лафонтен и Боало; в системата на висшето образование — Босюе и Бурдалу; във философията — Ларошфуко и Лабрюйер; в обществените връзки — мадам Дьо Севинье; във вътрешните работи — Колбер; във военните работи — Лувоа; на ударните — Вобан; в информацията — Сен Симон; декори — Мансар, Льо Брьон и Льо Нотр; диригенти на оркестъра — Люли и Купрен; художествени директори — Льо Нен, Шампен, Пусен, Дьо Ла Тур. И режисьор на всичко това — Луи XIV! Започвало най-дълговременното властване (72 години) в нашата история. Билетите за спектакъла били предварително разпродадени, гишетата — затворени. Това бил апотеозът на монархията! Франция се намирала в апогея на славата си и присъствието ѝ в света било повече от осезателно. Навред по земното кълбо се напъвали да говорят, да мислят, да ядат и да се чифтосват по френски. През 1710 година в театъра в Лима се играела пиесата „Учените жени“! А насред целия този блясък се перчел кралят-слънце, който иначе приличал на кокер-шпаньол с несъръзмерната си напудрена перука, спускаща се чак по раменете му. Но хитрината number one на Луи XIV били церемониалът и етикетът. Той разбрал, че в противовес на старата идиотска максима, гласяща „разделяй и владей“, истина е обратното — „събирай и владей“. И обединил феодалните владетели около августейшата си персона, за да ги заслепи и същевременно да ги държи под око. Обсипвал ги с почести и отличия, като и създал за тях странни постове и служби, например „Надзорник по перуките“, затрупвал ги с коприна и дантели, шашардисвал ги с низ от бляскави балове и ловни излети. Завъртял им главите така, че те се надпреварвали да изпълняват чисто слугински задължения: въпрос на чест било кой ще изпревари да му подаде утринния чай или малко по-късно тоалетна хартия, или пък да му вее над главата с щраусови пера по време на жегата. Превърнал най-простите си ежедневни човешки дейности в ритуали, следени с трепет от всички. През цялата човешка история, Берю, виждаме едно и също: на върха благодарение на глупостта на другите много често се издигат и стоят хора, които им хвърлят прах в очите и чрез какви ли не мистификации ги карат да мислят, че могат и знаят много повече от

тях. А всъщност това е истина само понякога, и то относително, защото никой не е абсолютно незаменим.

— Но сега живеем при демокрация — каза Берю. — Все пак мнозинството от хората определят кои да ги ръководят.

— Имайки предвид, че мнозинството във всяка държава или народ се състои от хора, малко или повече подобни на теб, поне настоящата формула на демокрацията не ме хвърля във възторг.

— Какво искаш да кажеш, Тони? Че не мога да отсявам зърното от плевата ли? Че не вдавам? Че не загревам? Че не съм в час? Че съм тъпак, с една дума?

— Успокой се, Берю, не визирам непременно теб, а обобщавам даден социалнопсихологически типаж, заради който често пъти си пати по-смысленото малцинство... Но така или иначе в епохата, за която говорим, фактически демокрацията е толкова далече, че няма накъде повече, ако и хронологически да приближава. Това е времето на апотеоза на монархията — абсолютизма, когато кралят-слънце се изцепва: „Държавата, това съм аз!“ И той също не се е въздържал да води войни. По негово време сме се млатили като хамали и с испанците, и с Хабсбургите. Но не ми се говори за войни. След тях държавите ту се свиват, ту се разтягат като мехове на акордеони или гайди и остават куп дати и имена на полесражения и договори, с които после измъчват на изпити поколения ученици и студенти, та и ги късат, ако не ги знаят всичките. А дори когато са спечелени, войните струват скъпо на народа. Луи XIV бил построил Версай. Добре, ама на колко хора, включително и деца, през това време са им къркорели червата от глад! И сега същия този Версай трябва да го поддържа, та да могат невежите американски туристи да го прекосяват на бегом, залепвайки дъвките си тук-таме из кралските покои. Впрочем този дворец не е и особено хубав. Величествен — да. Но чак пък хубав — не. Стилът на Луи XIII е къде-къде по-добър в своята пестеливост и хармоничност. Но след него Луи XIV забива в натруфеност, граничеща с простотията. Добре, че не се е сетил да сложи перуки и на мебелите. Ами леглото му? То може да породи кошмари и у собствателя на най-здравия сън, ако реши да поспи в него. А ако палава двойка реши да се изтреска импровизирано под тежкия му балдахин, в даден момент ще се изпълни с чувството, че се намира в долнопробна холивудска филмова продукция в „Ийстмънколор“.

Що се отнася до трескането, след синьорина Майчини, сеньорита Мария-Тереза и Луиз дьо Лавалиер, ето че Луи пощръклял по една маркиза, известна като мадам Монтеспан. Тя му хванала окото, а пък той я хванал за... нали? Преди това извършила всичко необходимо, за да го прелъсти. Била върла отровителка, навлязла много навътре в черната магия с помощта на една отвратна вещица, подвизаваща се под името Лавоазен, и нейния приятел Гибур. Тези добри хорица отслужвали ултрачерни меси и прибъгвали до човешки жертвоприношения — купували бебета от бедните и ги заколвали върху голото тяло на мадам Монтеспан. И тъй като последната фанатично вярвала в магията, била сигурна в резултатите от нея. И бидейки сигурна в това, стигала до тях. Ето какво нещо е силата на вярата, било в Господа, било в Сатаната. Та криминалната маркиза започнала да тъпче Луи с „испанска муха“ и други тайнствени афродизиаци, за да го държи във форма. И той наистина влязъл в такава форма, че ѝ направил седем деца, буквално без да си поеме дъх. И въобще Луи XIV май бил роден по-скоро за заек, отколкото за крал. Нека направим една равносметка на размножителните му подвизи, без да сме сигурни, че тя е изчерпателна: на законната си съпруга направил шест деца, на Лавалиер — четири, на мадам Монтеспан — седем, и общо още шест-седем на различни госпожи и госпожички от дворцовия си антураж, тоест всичко на всичко някъде към двайсет и пет невинни дечица. При това положение не трябва много да се изненадваме, че до ден-днешен зърваме сегиз-тогиз край нас по някоя изненадващо бурбонска физиономия.

На Луи XIV — Казанова трябва все пак да му признаем, че ако и да е имал слабост към женските, не се е оставял да бъде воден от тях за носа, въпреки че последният е бил удобен за хващане поради размера си. Вършил е лудории, но те са били извън кралските му задължения. Слагал разграничителна черта между двете. Въпреки това проклетията Монтеспан успяла да натвори по някоя и друга пакост. Ако се случело някоя малка мръсница да започне да гледа краля твърде подканващо, тя я отравяла, за да внесе яснота в ситуацията. Раздавала отровата по-волно от аспириин. В пристъпи на ревност поотсипвала дори и на краля. Луи XIV явно изначално е имал завидно здраве, щом като, бидейки тъпкан с отрова и възбудителни средства от всякакъв вид, успял да

доживее до седемдесет и седем годишна възраст. Истински френски Разпутин! Но един ден истината излязла наяве...

Лавоазен и кликата ѝ били арестувани. Колегата ми от онова време провел блестящо следствие и разкрил участието на мадам Монтеспан в отравянията и човешките жертвоприношения. Уведомили за това горкия Луи, който направо дал заето. Като се окопитил, се погрижил маркизата да бъде изпратена в именията ѝ. После потулил злокобните обстоятелства около нея. Големите афери често приключват така, нали знаеш, Дембо? И на нас двамата с теб ни се е случвало при някои казуси, с които сме се занимавали, да си дадем сметка, че сме хвърляли усилията си на вятъра. Само дете дълго време след това сме били нащрек да не имплантират в тленните ни тела някое парче олово, може и от упор. Колкото по-високопоставен е престъпникът и колкото по-големи са престъпленията му, толкова по-голям е шансът да се измъкне. Така и в този случай доказателствата за виновността на фаворитката били потулени и всичко утихнало. След това позастаряващият вече кокер-шпаньол се обърнал към религията и през 1683 година се оженил за вдовицата на поета Скарон, която дотогава била гувернантка на децата на Монтеспан. Въпросната вдовица била благочестива и фригидна, тъй че лъчите на краля-слънце бавно гаснели в нейната компания. Нескончаемото му властване приключвало тъжно. Трезорът бил празен, а изгладнелият народ бил все по-настойчиво спохождан от метежни мисли. В едно време, когато на четиридесет години човек бил считан за старец, този крал на седемдесет и седем години изглеждал като фантом. Започвали със суеверен страх да се питат дали не е вечен. Въпреки прозвището му, помръкващото му льчеструене отдавна вече не стопляло никого. За да пораздвижи унилия обществено политически амбианс, от време на време той приемал по някой изтъкнат чужденец, но това не било достатъчно, за да тушира угнетеността на общата атмосфера. Самата жизненост на Луи XIV го била превърнала в едва кретаща мумия от филм на ужасите. Накрая все пак смъртта съжалила и него, и поданиците му и го отнесла на 1-ви септември 1715 година. В морално отношение Френската революция вече започвала, но никой още не знаел това...

— Всичко е ясно, Тони — закоментира Берю, — но не мога да зацепя защо в началото каза, че Луи XIV бил голяма работа, пък после

започна да подмяташ, че не предал чак толкова. А и защо плюеш Версайския дворец? Много си е хубав даже! Най-хубавият в света. Ама докато се строял, някои хора били пукали от глад! А сигурен ли си, че ако не го бяха построили, нямаше да бъде същото? И друго нещо: онези, за които спомена — художници, скулптори, писатели и писателки, — ако са пробили, то е благодарение на Луи XIV. Аз не ги познавам, но има хора, дето ги знаят, най-вече в чужбина. Пък и ти сам подметка, че профилът ми е малко нещо бурбонски. Ами я си представи, че съм негов потомък, пък даже да е посредством някоя кръчмарска сервитьорка! А ако трябва да продължа със сравненията, обърни внимание на приликите помежду ни в онаквезинката — и аз хич не си поплювам в оная работа, и то без никакви ти там „испански мухи“! Функционирам без засечка и денем, и нощем! Но да оставим това настрана. Виждам, че грипът продължава да те друса. Приложи моята рецепта, която е безотказна: сега, като се прибереш, люсни няколко литра горещо червено вино, сварено с черен пипер, изплюскай заедно с това къмто килограм-два свински мръвки с лук и утре сутринта ще се събудиш не само без грип, но и с навирен питон!

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ХИТРИНАТА НА БРАТЯ ЛЬОБЕРЮЛ

Кортежът бавно напредваше по неравния друм, край двете страни на който редици от унили тополи притулваха хоризонта. От Шани насам бе валяло непрестанно и хората, ескортиращи каретата, бяха подгизнали до кости. Колебливите крачки на конете издаваха всеобщата умора.

Предводителят на конвоя Йоахим Льоберюл, набит и здрав подофицер, си мислеше за това, че до столицата остават още сто левги. Ако не щадеше както конете, така и конниците, съществуваше опасност през останалия път да възникнат някои затруднения. И тъй като родното му село отстоеше само на четири левги, той подкани хората си:

— Още малко, юнаци! Вече приближаваме една славна странноприемница, където ще можем да похапнем и да се подслоним през нощта. А там има и винена изба, която ще възвърне цвета на лицата ви!

Тези му слова мобилизираха всички и на свечеряване малкият отряд, състоящ се от шест човека и десет коня, достигна до странноприемницата „Кралско сияние“.

Виждайки в двора да спира карета със спуснати завеси, съпроводена от напети конници, ханджията раздаде набързо серия удари и ритници на готвачите и прислужниците, за да ги накара да се разтичат, и то с усмивки на уста, както подобава на едно добро заведение, после се завтече с дълбока чупка в кръста да посрещне пристигащите. В тези гладни времена търговията вървеше зле. От много дни не бяха се мяркали клиенти и добрият човечец беше решил да стори необходимото, за да се почувстват уютно тези, които сега му изпращеше провидението.

— Две стаи! — нареди му отривисто Льоберюл.

Ханджията се опули изненадано.

— Но, господине...

— Да? — изръмжа въпросително подофицерът.

— Колцина сте всъщност? — плахо попита ханджията.

— Общо седем души — отвърна Лъоберюл. — Едната стая ще споделя със затворника, който ескортирам, а в другата ще се разположат на бивак хората ми!

Лъоберюл хитруваше — в отчета си за разноските щеше да отбележи, че са били седем стаи. И тъй като времетраенето на пътуването се очертаваше да възлезе общо на двадесетина дни със съответните отсядания, то той щеше да закръгли една хубава печалба.

В замяна на това Лъоберюл имаше подчертан вкус към живота и ако караше хората си да се сбутват в една стая, то въобще не се стискаше по отношение на храната и виното. „Обилното пийване и хапване — обичаше да казва той — дават на човека и решителност, и разум.“

— Надявам се, че храната ти е добра, приятелю — каза той на ханджията. — Какво ще ни предложиш за вечеря?

— Какво ще кажете за по един великолепен омлет със сланина и скопени петли на шиш? А имам и сирена, достойни и за най-взискателното небце...

Лъоберюл реши, че менюто е задоволително при условие, че към него се добави и някое прасенце или агънце, след което попита:

— А имаш ли все така от червените „Бон“ и „Шабли“?

— Както винаги, господин офицер. Виждам, че господин офицерът е запознат с местните вина...

— Родом съм от този край, приятелю. Аженор Лъоберюл, по-големият ми брат, би трябвало все още да живее, ако Господ е решил така, в поселището Андуйет.

— А, да — каза ханджията без особено въодушевление.

Лъоберюл забеляза помръкналата му физиономия и попита:

— Познаваш ли го?

— Познавам го.

— Как е той?

— Не е цъфнал и вързал.

— Бъди по-ясен, ако не искаш да изпиша името си с шпагата си върху големия ти тумбак!

Това накара ханджията тутакси да възвърне любезното си държание.

— В наши дни селският живот е труден, господин офицер. Господин брат ви бе сполетян от семейни неприятности. Жена му Берта го напусна и избяга с някакъв приходящ мазник. Оттогава човекът хептен се занемари.

— Ама че работа! — въздъхна Лъоберюл-младши. — Клетият Аженор винаги си е бил слабак, безволев и рогоносец по природа.

Той направи знак на хората си да разседлят конете, после се приближи към каретата и дръпна външното резе, монтирано на вратата ѝ. Любопитен като катерица, ханджията занадничка изотзад.

— Иди се заеми със своята си работа, приятелю! — ревна му Лъоберюл, като втъкна лакът в ребрата му. — В наше време любопитството може да струва скъпо!

Без да чака повторна покана, ханджията припряно побягна към кухнята. Но след като се озова при успокоителната топлина на пламтящите огнища, занадзърта иззад прозореца. В сумрака на спускащата се дъждовна нощ той видя от каретата да слиза някакъв мъж, загърнат в голям плащ с вдигната яка и с ниско наложена на главата широкопола шапка. Не беше възможно да се види лицето му. Ханджията изпроводи една от прислужничките да отведе Лъоберюл и охраняваната от него тайнствена персона до първия етаж.

* * *

— Ще ви стъкмя огън — каза момата, като се приближи до огнището, където голяма суха цепеница чакаше само един пламък, за да лумне, пращейки. Тя се наведе и поднесе към него голямата свещ, която носеше. Лъоберюл се загледа в хубавата ѝ изпъната дирница и протегна развълнувана длан към нея. Имаше чувството, че гали целия си роден край. Ах, колко нежна и заоблена се оказа Бургундия!

Прислужницата счете за свой дълг да изписука доволно.

— Не се отдавайте на неблагоприятности в мое присъствие, моля ви! — обади се затворникът.

Гласът му отекна по странно метален начин. Момичето се обърна изненадано към него, при което изпусна вик на ужас, тъй като се оказа, че мъжът носи желязна маска, обхващаща цялата му глава.

— Не се плаши, гургуличке! — призова Лъоберюл.

Бледнейки, момичето отстъпваше към вратата.

— Този благородник сграда от кожно заболяване, което загрозява лицето му — обясни с досада Льоберюл, защото му бяха наредили максимална дискретност по отношение на затворника. — И той носи тази маска, за да не смущава околните, което е похвално от негова страна.

Но момичето се беше вече изсулило от вратата.

Защо трябваше да я плашите? — тросна се Льоберюл.

Не искам да плаша никого — възрази мъжът с желязната маска. — Свалете ми това метално лице и ще видите, че моето собствено не е такова, че жените да пицят при вида му!

Подофицерът повдигна рамене и отвърна:

— Ако зависеше от мен, нямаше да имам нищо против, монсеньор. Но моята мисия се състои в това да ви отведа до Бастилията за минимум време и с максимум дискретност. Извън това не са ми позволени никакви волни движения.

След тези си думи той превъртя ключа на вратата, сложи го в джоба си и се доближи до камината, където цепеницата вече припукваше весело.

Мъжът с желязната маска свали наметалото и шапката си и се изтегна на леглото, иначе напълно облечен.

* * *

Льоберюл и затворникът вечеряха насаме, както правеха винаги в продължение на последните осем дни. Не си говореха. Бяха наредили на Льоберюл да не се впуска в никакви разговори с човека, който му бе поверен.

След приключването на вечерята, когато стомахът на предводителя на ескорта се напълни с храна, а оттам и сърцето му — с благородство, той се замисли за брат си, който вегетираше само на половин левга оттам. „Ще отскоча да го посетя“ — каза си той.

Това му похвално намерение поставяше обаче един проблем — непосредственото охраняване на затворника. Изричната заповед беше само той да има близък контакт с него и никой друг, така че не можеше да си позволи да го повери на когото и да било от хората си.

Но все пак му хрумна една идея. Звънна на прислужницата и ѝ нареди да му донесе верига и катинар, което тя изпълни тутакси.

— Монсеньор — обърна се тогава Лъоберюл към затворника, — ще помоля да ми простите, но тъй като се налага да отсъствам не задълго, то ще трябва да ви прикрепя с веригата към кревата.

От години затворникът бе свикнал с какво ли не отношение, за да се възбунтува сега открито спрямо тази мярка, затова отвърна с достойнство:

— Направете онова, което считате за необходимо, господине. Вие не сте държавен затворник като мен, тъй че нищо не ви спира да подгоните някоя фуста.

Лъоберюл се въздържа да обори предположението на Желязната маска и го привърза с веригата за месинговата табла на кревата. И след като се увери, че решетката на прозореца е здрава, излезе, заключи вратата и постави на пост пред нея един от хората си.

* * *

Аженор Лъоберюл напразно се мъчеше да заспи. Увит в едно прокъсано чердже до камината, в която припламваше агонизиращ огън, той се бе свил на кравай от болките в празния си стомах. Този ден бе ял варена коприва. Въпросното ястие, което би зарадвало примерно някоя патица, не му бе свършило кой знае каква работа. Самият той би предпочел самата патица.

Тропот на конски копита го накара да подскочи. Идването на конник в тази отдалечена от всякакви главни пътища малка махала, и то в такъв късен час, си беше направо черна магия. Клетникът се запита дали това не бе смъртта, която, смилила се над него, идваше да го отведе. Все пак озадачен, въпреки тази необичайна надежда, той се надигна. Конят спря пред колибата му, след което удар от здрав юмрук разтърси вратата ѝ.

— Кк-ой е? — заекна Аженор Лъоберюл.

Вместо отговор при следващия удар резето отхвъркна и в рамката се очерта едър силует. Аженор тикна едва мъждукащата борина в огнището, за да я разпали, после я вдигна нависоко, за да види лицето на натрапника. Отне му известно време, за да си спомни

чие е червендалестото и охранено лице, което изплува под светлината, но накрая го разпозна и възкликна:

— Йоахим, братко!

Двамата мъже се прегърнаха, като Аженор се разплака от вълнение. Сълзите му станаха още по-обилни, когато офицерът извади изпод наметалото си едно варено пиле и голям комат хляб. С разтреперан глас Аженор възкликна:

— Самата Света Майка Богородица те изпраща тъкмо когато псовисвам от глад и краката ми вече не ме държат!

И като заръфа пилето, той се зае да описва плачевното си положение:

— Ако съм все още жив, то е по някакво чудо. Нямам вече нищо — ни земя, ни пари, ни смелост, нито жена. Клетата избяга, за което не мога да я укоря, защото не можеше все пак да се храни само с любовта ми.

Йоахим избърса една избила изпод клепача му сълза. Брат му го попита не без известна нотка на завист, па макар и бяла:

— А с теб какво става? Като те гледам, май нещата ти вървят добре.

— Жандармерийски подофицер съм — отвърна Лъоберюл-младши. — Работата ми е добра. Не мога да се оплача.

— А какво правиш към нашия край? В отпуск ли си?

— Не, пътувам със специална мисия.

Изразът така впечатли Аженор, че той глътна цяла кълка. Измежду омазнените му за пръв път от толкова години устни излетя едно оригване, изразяващо крайно благоутробно задоволство.

— Мисия ли? Каква мисия?

Йоахим се поколеба. Но в края на краищата си каза, че ако не може да се довери на брат си, то тогава на кого?

— Чувал ли си за Желязната маска? — попита той.

— Не — отвърна изненадано Аженор. — Това да не е някакво тайно общество?

— Не. Това е един тайнствен държавен затворник, който от години гниеше в тъмницата Пинерол в Пиемонт и когото сега съм натоварен да отведа в Бастилията в Париж.

— И кой е този затворник?

— Никой не знае — отговори шепнешком Йоахим. — И тъкмо затова носи желязна маска — за да не може никой да види лицето му.

— Има късмет човекът — въздъхна Льоберюл-старши. При тази му забележка подофицерът озадачено примигна.

— Какви ги дрънкаш, братко?

— Че на иженарицаемия Желязната маска му върви — настоя на своето Аженор. — Въпросното момче има покрив над главата си, хранено е и дори разхождано на сметка на краля. И всичко това в едно време, когато всеки е готов да изяде ближния си! Тъй че колкото завиждам на твоето положение, братко, не по-малко завиждам на неговото!

Тази гледна точка шокира много Льоберюл-младши, който обаче скри своето неодобрение и си взе довиждане с Аженор, придружавайки това със смътно обещание за бъдеща нова среща.

Малко по-късно, сподирян от чувство за изпълнен дълг, Йоахим вече се изкачваше по стълбището на странноприемницата. Когато стигна до площадката на първия етаж, смръщи вежди. Часовоят, когото беше поставил пред вратата, спеше, похърквайки сладко, проснат напречно на коридора. За възглавница му служеха две бутилки „Шамбертен“. Те бяха не по-малко празни от сърцето на мадам Монтеспан. Льоберюл яростно скрита спящия в ребрата. Но последният, просмукан от изпитото вино, не реагира по никакъв начин.

Изпълнен с яд и едновременно с това смътно разтревожен, Льоберюл се втурна в стаята, където изпусна въздишка на облекчение, като видя, че затворникът си е все така привързан с веригата към кревата.

— Надявам се, че не се забавих твърде много, монсеньор — каза той, като се приближи, за да освободи господин Х.

Но докосвайки ръката на мъжа с желязната маска, подофицерът изпусна приглушен вик на изненада: тя бе леденостудена. Опипвайки трескаво тялото му, той установи с ужас, че затворникът е безжизнен, тоест че направо си е мъртъв. Всичко говореше за това, че Ж.М.^[1] се бе опитвал да се освободи, при което бе направил смъртоносен клуп с веригата и се бе самоудушил.

— Това не е възможно! — изпелтечи Льоберюл. — Сънувам някакъв кошмар! Хайде, монсеньор, не се шегувайте! Моля ви, станете!

Но, както знаем, дори и при най-любезните подканвания един мъртвец съвсем не е склонен да стане.^[2]

— Загубен съм! — изохка злощастният Лъоберюл. — Ето докъде ме докара доброто ми сърце! Заради този смотаняк брат ми аз...

И тук подофицерът внезапно спря да се вайка, защото една мисъл внезапно покълна в главата му. Тя беше толкова спасителна, че без да се бави и миг, той загърна мъртвеца в наметалото му, метна го на могъщото си рамо, изнесе го почти на бегом, преметна го през задницата на коня си и запрепуска към поселището Андуйет.

През това време Аженор Лъоберюл не смогваше да заспи, защото бе преял. Този вид безсъние обаче не му беше неприятен и той си мислеше с тъга за това, че само след няколко часа причината за него щеше отново да бъде обратна, тъй като гладът пак щеше да настъпи във временно загубената си територия.

Сред царящата нощна тишина той внезапно долови тропота на галопиращи копита.

— Дали пък брат ми не се завръща? — помисли си.

Наистина това се оказа брат му.

— Толкова ли е студена нощта, че си така побледнял? — попита Аженор.

Йоахим поклати глава и доближавайки се до него, хвана дланите му, изричайки в нервна скоропоговорка:

— Аженор, помниш ли думите си отпреди малко, с които изрази завист към съдбата на Желязната маска?

— За Бога! Естествено, че ги помня!

— В мое отсъствие се е случило нещо ужасно! — продължи Йоахим и разказа на брат си за станалата драма, след което добави: — Онова, което искам да ти предложа, може да ти се стори престранно, но ако го приемеш, и твоите старини са осигурени, и моят живот е спасен. Заеми мястото на покойника. По ръст сте еднакви; по-слаб си, разбира се, от него, но на първо време ще ти навлечем повечко дрехи, а по-късно, като се поохраниш, ще напълнееш.

Ако и в началото Лъоберюл-старши да се постресна от дръзката идея, то последната част от изречението отпъди всякакво колебение у него.

След като постигнаха съгласие, се захванаха за работа. Докато Йоахим вмъкваше мъртвеца вътре, Аженор приготвяше необходимите

инструменти за предстоящата операция. „Демаскирането“ щеше да бъде трудно, тъй като маската трябваше да остане здрава, та да може отново да бъде използвана. Запотени под мъждукащия зрак на свещта, те се трудиха около час върху проснатия на масата труп, като че се бяха отдали на някаква хирургическа интервенция. Най-сетне преодоляха и последните скоби и пантички и свалиха маската от лицето на покойния. При вида му двамата братя с вик на удивление и ужас спонтанно се сринаха на колене и започнаха усилено да се кръстят.

— Ами... че това е кралят! — преплете език Аженор.

И наистина пред очите им се намираще несъмнено бурбонската физиономия на Луи XIV. Само дето беше малко по-подпухнала поради обездвижването, характерно за затворническия начин на живот, както и по-бледа заради дефицита на свеж въздух от толкова години.

— Мисля, че разбирам... — отрони след малко Йоахим.

— Какво разбираш? — изломоти въпросително брат му.

— От доста отдавна в Париж се носят разни слухове. Шушука се, че кралят ни е имал брат-близък. Това създадо проблем във връзка с наследяването на трона. Кралете винаги мечтаят за отроче от мъжки пол, но се сбъркват, когато им се пръкнат две наведнъж. Едното се оказва в повече и то трябва по един или друг начин да изчезне...

— Изборът не трябва да е бил никак лек... — рече замислено Аженор.

— Това явно е била поредната идея на Ришельо: да се осигури трононаследията по благопочтен начин. И разбирам напълно защо той и Луи са притулили лицето на този мъж и са го затворили. Не са могли все пак да го оставят да се шляе насам-натам.

След като размениха още серия твърде уместни мисли по този повод, те съблякоха покойника и го погребяха в полето. След което Йоахим надяна желязната маска на лицето на брат си.

Зората бе започнала да се разпуква, когато двамината братя пристигнаха в странноприемницата. И ханджията, и хората от ескорта се бяха вече събудили. Последните учудено ококориха очи, когато видяха командира си да пристига отнякъде в компанията на затворника. Но Лъоберюл-старши намери начин да парира озадачението им:

— Монсенъор затворникът бе изял твърде много омлети и му призля, тъй че го изведох да го поразходя. А сега, орли мои, да пийнем малко бяло винце за тласък и после — на седлата, защото ни остава още доста път до Бастилията!

Мигове по-късно малката кавалкада напускаше бургундския край, оставяйки в плодородната му земя тленните останки на онзи, който вследствие на една нелепа лотария биде лишен от трона на Франция.

Аженор Льоберюл изигра своята роля по великолепен начин. След като се поохрани и дойде на себе си, той се огледа и първата му работа бе да прелъсти племенницата на управителя на Бастилията, която, както се оказа, безкрайно се възбуждаше и от маската му, и от мистерията, криеща се зад нея. И те продължиха успешната си плътска връзка до 1703 година, когато последният издъхна, преситен от царски грижи, внимание и почести.

Из „Желязната маска по пантофи и халат“ —
мемоарни записки на Нини Соасант-Ньоф —
племенница на управителя на Бастилията,
намерени от един санкюлот при превземането на последната

[1] Желязната маска. (Бел. авт.) ↑

[2] С изключение на изпадналите в мнима смърт, т.е. в дълбока каталепсия, при условие че все още не са имали малшанса да минат през аутопсия. Но при подобни редки случаи, когато те се надигат, изпълнени с гняв и възмущение, тогава следва паническо разбягване на всички страни на присъстващите опечалени, в което се включват даже и илюминатите. (Бел. пресъзд.) ↑

ЛЕКЦИЯ ТРИНАДЕСЕТА РЕГЕНЦИЯТА, ЛУИ XV

Твърде дълго продължилият грип най-после ме принуди да остана в леглото си. Външният термометър сочеше двадесет градуса, а този, който бях пъхнал под мишницата си — тридесет и осем. Тъкмо се бях загледал в иначе слънчевия ден отвъд прозореца, по чието стъкло една пчела настойчиво потрепваше, настоявайки за право на убежище, когато на вратата се позвъни. Станах криво-ляво и тътрейки нозе, отворих вратата. Отстранявайки ме нехайно с ръка, вътре нахлу самият Берю, прегърнал като малки бебенца няколко бутилки червено вино.

— Щом не се появи в комисариата тази сутрин, веднага се досетих, че не си приложил моята рецепта. Тъй че нося всичко необходимо, включително и черен пипер... Ти пак си легни, а аз ще се заема с необходимите приготовления.

И той нахлу като носорог в кухненския бокс, откъдето тутакси се разнесе оглушителен трясък на разпиляна посуда. Заемайки отново хоризонтално положение, му зададох с жален тон класическия въпрос, който задава на ближния си болникът с надеждата, че не е сам на света в своите страдания:

— А ти как си със здравето, Дембо?

— Много по-добре, отколкото мнозина, които цял живот мислят за здравето си! — отвърна бодряшки Берю откъм бокса, където се чу бълбукането на изливането в тенджера червено вино. — Само дето, като вдишам дълбоко въздух, ме наболяват гърдите и отпред, и отзад.

— Това е от цигарите. Трябва да ги спреш!

— Познавах един, дето ги спря — отвърна той, както винаги пълен с примери от живота, — и му се разказа играта: напълня с двайсет килограма, оттам получи проблеми със ставите и вдигна високо кръвно. Оплака ми се и от хронично безсъние — щом заспял, започвал да сънува, че пали ту „Марлбороу“, ту „Кемъл“, ту „Житан“, ту „Голоаз“ и много други марки, всяка нощ различни. Тогава изведнъж се събуждал по никое време, облян в пот, и до сутринта не

можел да заспи. Заспивал чак на работното си място, затова и малко по-късно го уволниха. Не знам какво стана после с този човек, но едва ли е свършил добре...

— Ти винаги си готов да обориш всяка теза с контратеза, взета от необоримата действителност, Берю. Както в момента си перипатетик, така може да се каже, че си по принцип пълзящ емпирик.

— Пълзящ какво? Подозирам, че не е нещо много хубаво. Защо се ебаваш с мене, Тони? Това трябва да ти иде от температурата.

— Хич не се ебavam с теб, Дембо. Но нека не губим време. Днес ще се занимаем с Луи XV, щом като така и така си дошъл.

— Това, което знам за него, е, че е бил върло безсрамен. Казал, представи си: „Правя, каквото правя, след мен ако ще да е потоп!“

— Аз пък смятам, Дембо, че много неща, които са написани за него в учебниците на различни нива, са злонамерени клишета. Що се отнася до мен, имам известна слабост към този крал. Но нека започнем от самото начало, тоест непосредствено от смъртта на краля-слънце Луи IV. Неговият наследник, правнукът му Луи, бил поредният твърде невръстен, за да изкачи стъпалата до трона. По примера на баща си Луи XIV постановил своеобразна регентска система. В завещанието си той посочил доста хора, които да упражняват властта вкупом. Племенникът му Филип Орлеански бил просто един от тях. Обаче след смъртта на краля той постигнал анулирането на това завещание и станал единствен регент. Филип бил сладкодумен, духовит, но и толкова развратен, че можел да шокира която и да е съдържателка на бардак.

На французите им били омръзнали войните на Луи XIV и зааспирирали за следвоенен период. Тъй че с удоволствие последвали примера, даден им от Филип — захвърлили всичките си оръжия и извадили естествените си пушкала, дарени им от Господа-Бога. Както в двора, така и сред някои кръгове от обществото, последвал разгул, който не мога да си позволя да описвам тук, защото ще отнеме много време и място — от безразборен сексуален калабалък до организирано нафърфорване в индианска нишка...

На това място, за да освободи своя говорен апарат, Берю изплю непринудено фаса си върху килима и рече:

— Като ми разправяш, Тони, за всички тия шашкълъци, дето ставали из дворовете на нашите крале, а и около тях, си мисля: лошо

няма — веселили са се хората. Но, от друга страна, такъв ли пример е трябвало да дават кралете и благородниците на останалите части от населението? Не са ли го тласкали те към упадък на нравите? Като си се заел с управлението на една страна, това не те ли задължава все пак да спазваш известно благоприличие? Да не би да си свободен артист я! То не може и кура в гъза, и душата в рая!

— Не мога да не призная за пореден път, че по принцип си прав, Дембо. Но слаб е човекът и податлив на съблазни. Тъй или иначе, Филип си бил направо папата на порока, поклонника на свалените гащи, пилигрима на блудството... В това отношение си имал един близък съратник — абат Дюбоа, който си падал особено по това, да му духат, независимо дали мъже или жени, което пък станало твърде разпространена мода. По този повод отпаднало носенето на прекалено дълги перуки, защото те пречели на гореупоменото не твърде богоугодно занимание. И така мъжете постепенно престанали да приличат на кокер-шпаньоли и на хоризонта се появил стилът „Луи XV“. Ръководена от подобен регент, Франция бързо изпаднала в неконтролируемо разпътство. Но цялата тази веселба и безхаберие не можели да не се отразят на държавните финанси и в един момент в кралския трезор останали само шепа дребни екюта. Тогава Филип Орлеански поверил финансово-икономическата политика на един шотландски авантюрист на име Лоу. Последният основал Парижката борса и заместил металните пари с книжни. Пуснал и акции от Индийската търговска агенция. Много хора си помислили, че Лоу е на път да спре всеобщото сриване. Неговите мерки причинили доста голямо социално-икономическо раздвижване. Някои хора от дребната буржоазия започнали да забогатяват, докато немалко аристократи — да обедняват. Това разместване на пластове представлявало още една крачка към Френската революция. Абсолютната монархия започнала да агонизира. Системата на Лоу свършила в края на краищата с банкрут, но предизвикала известни промени в хорските умове, които започнали да си задават въпроси относно социално-икономическия ред. Въпросният шотландец неволно допринесъл за сриването на монархията не по-малко, отколкото писанията на Русо или Волтер. Франция определено предприемала завой в различна посока от дотогавашната. На регента не му пукало и продължавал палуванията си. В това отношение по неговите стъпки вървяла и дъщеря му —

дукеса Дьо Бари. Разгулът бил тотален. А през това време Луи XV растял под настоятелството на епископ Фльори, който криво-ляво го въвеждал в спецификата на кралските функции. Младият крал дори и не поглеждал дворцовите госпожички; любимото му занимание бил ловът. Сгодили го, разбира се, за да не се нарушава установеният стереотип, за испанската инфанта. Тя вече живеела във френския двор, където получавала френско възпитание, докато дойде времето да се пъкне в кралското ложе. Луи XV почти не я виждал, а и не се интересувал от нея. Отгоре на всичко хич не му се и кралувало. Настоящите титла и положение му били достатъчни. Така че, когато през 1723 година регентът дал фира по волята Божия вследствие на някакъв кръвоизлив, Луи, който бил тогава само тринайсетгодишен, охотно поверил юздите на кралството на Бурбонския дук — възнеприятен и тъп като галош тип, неприлично забогатял благодарение на нововъведенията на Лоу. Въпросният индивид бил пригоден да бъде главен администратор на държавата точно толкова, Берю, колкото ти си пригоден да бъдеш парижки архиепископ. Той бил обаче колкото тъп и невеж, толкова и комбинативен. В бурбонската му тиква витаели приблизително следните съображения: „Кралят е с крехко здраве — кашля при най-лекото въздушно течение. Нищо чудно дробовете му да са нефелави по рождение. Ако вземе, та гиберяса, короната ще паркира на чутурата на братовчед му Орлеански, който ми е заклет враг и ще стъжни живота ми. Изводът от това е, че за да ми бъде гарантирано бъдещето, както и това на наследниците ми, кралят трябва да остане жив и най-вече да има син. Само че с тази ескуриалска инфанта, която е само на осем години, сме твърде далеч от появата на евентуален дофин. Ерго, най-добре при това положение е пиклата да бъде отпратена при баща й, а на краля да бъде намерена някоя вече функционираща мома.“

И тогава той насочил вниманието си към Мария Лешчинска — дъщеря на бившия полски крал Станислас Лешчински. Въпросната фамилия, материално взела-дала както повечето безработни монарси, живеела в Лорен без особени илюзии за бъдещето си, както и без да подозира, че щастлива звезда изгрявала над нея. И така, този своего рода министър-председател Бурбонският дук убедил младия суверен, че Лешчинска е твърде подходяща за кревата му. По принцип сговорчивият Луи дал съгласието си. След което натъкмили малката

инфанта в празнични одежди, купили й близалки за из път, тикнали я в първата карета и я отпратили към Мадрид. Там и каретата, и френският дипломатически корпус на място били наритани обратно към Париж сред порой от най-грозни псувни и закани. В европейските кралски дворове започнали да говорят, че Франция се държи доста просташки и че ако тази тенденция продължи, французите скоро ще стигнат дотам, че да се секнат в пердетата. Но и в самата Франция този брак не се радвал на голямо одобрение. Да напъдиш една богата испанска инфанта заради някаква мома, имаща като зестра единствено бикините си и тяхното съдържание, и то в момент, когато страниците на държавната счетоводна книга са с белотата на чаршаф, минал през „Персил“, било най-малкото лекомислено.

Младата кралица била симпатична, хубавка и седем години по-възрастна от краля. Тоест била и годна за репродукция. По този начин Бурбонеца си осигурил и гърба, и предницата. Луи и Мария немедлено се захванали за работа и впоследствие с течение на времето си направили десет деца, което си е постижение.

— Почакай малко — прекъсна ме Берю. — Мисля, че оздравителната напитка възвря. — И след като хлътна отново в бокса, почти веднага се завърна с две големи чаши, от които се вдигаха облачета пара. — Е, липсват ни свинските мръвки с лук, за да е рецептата напълно спазена, но и това ще свърши някаква работа... Доколкото вдявам дотук, този Луи XV май постоянно се е оставял да го водят за носа.

— Това не е съвсем вярно. Бил е просто в известна степен притеснително момче, по-малко авторитарно от Луи XIV и по-интелигентно от него. Драмата му се състои в това, че е смятал, че някои други са по-способни от него, и по този повод им се е предверявал, без те винаги да са заслужавали това.

Тъй като Бурбонският дук все повече оглупявал, епископ Фльори, който се радвал на голям авторитет пред ученика си, заел мястото на дука като пръв съветник. Фльори, общо взето, бил свестен. Без да притежава особен блясък, бил добросъвестен и неглупав. Направил някой и друг опит да стабилизира финансите и предприел някои войни, колкото да не е без хич. Първо срещу Австрия, за да възстанови тъста на Луи XV на трона му, после заедно с Австрия срещу Прусия, защото Фредерик II се опитвал да се прави на голяма

работа. А през цялото това време пък флотът на храбрия Албион потапял от време на време по някой наш кораб, колкото за да поддържа форма.

А Луи XV след брака си получил сексуално вдъхновение и първото, което сторил, е да вземе на абордаж фамилията Нел. Опънал поред и четирите сестри Нел, въпреки че те приличали по-скоро на гренадири — по два метра високи и с хималайски носове. Но младостта си е младост — не подбира. Както добре знаеш, Берю, чак на по-зряла възраст ставаме махнаджии и се назлъндисваме, освен ако в някоя ситуация не се намеси факторът алкохол, карайки ни да се поддадем на авансите на някой крокодил, за което после ни е чоглаво. Та след като надянал трътките на въпросните сестри, той налетял на една никаквица от простолюдието на име Поасон. И тъй като в Двора не гледали с добро око на присъствието ѝ, ѝ дал титлата маркиза Дьо Помпадур, което било своего рода доста демократичен, та чак либерален акт.

— Абе, Тони, дали все пак да не отида утре да си прегледам дробовете на рентген? — прекъсна ме замислено Берю. — От време на време гаче игли ме пробождат..

— И, естествено, си мислиш за най-лошото, нали? За фаталния рак. Всеки от нас носи в себе си този страх. Но скоро няма да се намери илач за него, както и за други нелечими заболявания. По простата причина, че ако това стане, ще причини масова безработица и сред едрата лекарска мафия, и в големите фармацевтични компании. Сума ти хора от тези съсловия ще трябва направо да се регистрират за социални помощи. Да не мислиш, че досега някой и друг откривател не е намирал панацеята за едно или друго уж съдбоносно заболяване? Намирал го е, но по всякакъв начин гореупоменатите люде са го блокирали. Защото, както споменах вече, какво ще стане с тях, ако оставят разни изобретатели да се вихрят на воля? Капут, Capri c'est fini. Ни Капри ще видят вече, ни Сейшелските острови. Хората ще си се разхождат нагоре-надолу напълно здрави, без да се нуждаят от техните услуги, което си е направо кошмар.

Берю ме загледа стреснато.

— Тези неща, дето ги разправяш, Тони, ако са верни, не са никак хуманни...

— Светът, в който живеем, драги ми простодушен приятелю, е все по-малко хуманен. Хуманизмът си остана лелеяната, но недостижима мечта-мираж на идеалистите. Като Фата Моргана. Трепти някъде на знойния хоризонт, но колкото и да вървиш към нея, изплезил език, все не можеш да я достигнеш...

Ала позволи ми след това поредно малко отклонение да продължа все пак с нашата материя... Както вече казах, кралят загубил главата си по момата Поасон. Тя не се отличавала с нищо особено. Дори, ако се вярва на историческата мътва, била и нещо фригидничка. Ето това не е ясно при някои мъже: има си еди-кой си напълно прилична в леглото съпруга и току завъди някоя студена като риба любовница. Обратните случаи са напълно разбираеми: ако жената на индивида хикс е хладилник в леглото и той се захване да рути някоя необузdana нимфоманка, то си е и логически, и морално оправдано. А случаят с нашия Луи XV става още по-необясним, като се прибави и обстоятелството, че той де факто направил новоизлюпената маркиза и пръв съветник, и кралица на Франция. Тя вземала важните решения, независимо дали се касаело за война, мир или друг въпрос от значение. Наказвала онези, които по един или друг начин ѝ намеквали за скромния ѝ произход, и натирвала от двора всеки, който не ѝ харесвал. Пред нея нямало човек, който да преде, независимо от титлата и сана си. Но курветините, играещи подобна ключова роля, съвсем не липсват в историята на Франция. От маркиза Дьо Помпадур нататък сексуалният живот на Луи XV добил направо френетичен характер. Запазвайки студенокръвната си любовница, той заинождад серийно цял сонм госпожички. Постепенно се превърнал в истинска бургия с иридиево острие! По този начин написал най-хубавите страници от любовната история на Еленовия парк. Някои люде си представят, че въпросното място било парк, в който на лунна светлина кралят заедно с цяла сюррия разгонени елени припкал подир голи-голенички дамички. Всъщност това било просто една част от Версай, където той си имал няколко закътани ебодрума. Но дори и без участието на елени, там ставали такива неща, за които дори аз не смея да се впускам в подробности, ако и да поназнайвам туй-онуй или по-скоро хуй-онуй.

Онова, което трябва да се признае на Луи XV, е, че по негово време развратът приема елегантни, изтънчени форми и бива възведен в ранга на изкуство. Именно тогава се появяват понятията либертин и

съответно либертинаж като своеобразно мировъзрение, както и литературни произведения като например „Опасни връзки“^[1], отразяващи тази философия на живота.

По едно време, не щеш ли, мадам Дьо Помпадур взела, та се гътнала. И за да се утеши, Луи XV се хвърлил в обятията на една уруспийка. Ама истинска уруспия — профешънъл. Казвала се Жана Бекю. И с едно замахване на вълшебната си пръчица я превърнал в графиня Дю Бари. След като направил маркиза от една дъщеря на касапин и графиня от една брантия от занаята, просто не може да не му се признаят неговата демократичност и широта на духа. Ако трябва да нахвърлим една по-обща равносметка, истина е, че той изгубил Канада и някои други колониални владения. Но с това е спестил допълнителни несгоди на по-сетнешна Франция като допълнителните разправии в тези владения около национално-освободителните борби, които така й така ни създадоха известни проблеми и по принцип са доста досадни. В замяна на това пък купил от генуезците Корейка, което си е придобивка, още повече като се вземе предвид, че малко след това там се родил Наполеон. Освен този неоченим дар Луи XV сподобил Париж с най-големия площад на света, а именно площад „Конкорд“, нищо, че по-късно на него бил гилотиниран внукът му.

И тъй като любовта придобила весело-игрив и елегантен характер, такива станали и външната, и вътрешната архитектура. Лекотата, фриволността и удобството заместили дотогавашния погребално-монументален дух. Именно във всичко това и се заключава престижният „стил Луи XV“. А докато въпросният Луи се отдавал на любовни игрички, Жан-Жак Русо, Волтер и Монтескьо наред с неколцина други подготвяли Революцията. Не би ли трябвало да се вмени като една голяма заслуга на този крал това, че ги е оставил свободно да си разиграват коня? А и не можем да не споменем, че при неговото кралуване се появява едно голямо изобретение, което и до ден-днешен се радва на успех: майонезата.

Може би си струва да спомена и следния любопитен епизод: един ден някакъв си Дамиен се опитал да убие Луи XV, докато последният се качвал в каретата си. Но тъй като ножчето, с което си послужил, било сравнително малко, а и не замахнал точно, кралят се разминал само с драскотина.

— Какво го е било прихванало този Дамиен?

— На народа били започнали да му възвират лайната, Дембо. Но ако споменавам този случай, то е защото искам да цитирам една от най-духовитите в историята фрази. Когато съдът осведомил Дамиен, че като начало ще изгорят ръката му със сяра, след което бавно ще го разчленят, той поклатил глава и казал: „Този ден се очертава да бъде тежичък за мен.“

— Не е зле — съгласи се Берю.

— Луи XV умрял в ужасни мъчения на 10 май 1774 година. Изгнилите му от вариолата крайници буквално се разпадали. Лицето му било подпухнало и почерняло. Накрая смъртта отнесла само последни останки от тялото му. Амин!

Тук сложих финална поанта на лекцията си и погледнах към Берю. Той плачеше!

[1] От Шодерло дьо Лакло. (Бел. пресъзд.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ПРИЩЯВКАТА НА БАНКЕРА БЕРЮШЬОЛ

— Говори ли с майка си, Антония? — попита Филип Берюшьол, прихващайки момата през кръста.

Тя беше хубава.

И той беше хубав.

Тя бе смугла, с въгленовочерни коси и очи, с възхитително очертани устни и изящно носле.

Той беше рус, светлокож, светлоок, с чувствени устни.

Тя бе на осемнайсет години. Той — на двацет и осем.

Те се обичаха.

Бяха се срещнали по волята на шеговитата понякога съдба по време на една разходка на Берюшьол из околностите на Аячо. Младият banker беше дошъл да надзирава основаването на нов банков клон на БНИК (Берюшьол Нешънълъф Индиън Къмпани) в красивия остров Корейка. Той беше пристигнал преди две седмици с частния си кораб, закотвен в пристанището на Аячо.

Тъй като климатът и живописната природа на Корейка го омайваха, той правеше дълги разходки из пущинаците. Именно по време на една от тези разходки богатият французин бе срещнал Антония Рамолино, точно когато един подивял пес-помияр я бе погнал. Тогава Берюшьол се бе тутакси намесил храбро и бе зашеметил освирепялото животно с помощта на бастуна си с глава от масивно злато. И се бе случило онова, което се случва понякога: още щом погледите на двамата млади се срещнаха, помежду им пламна искрата на любовта. Достолепието и богатството на Филип допълнително впечатлиха Антония.

Сега младото момиче бавеше отговора си на въпроса му, затова той го повтори:

— Кажу ми, любов моя, говори ли с майка си?

Антония кимна утвърдително.

— Тя каза „не“, нали? — попита той с унил глас.

Тя се огледа предпазливо наоколо и като не видя никого, доби кураж да го хване за ръката.

— Майка ми се отнася с разбиране към положението ни, но нищо не може да се направи. Баща ми, брат ми, както и чичо ми Буонапарте никога не ще се съгласят да се омъжа за чужденец. Никога!

— Ами ако те отвлека? — попита спонтанно заможният младеж.

Тя трепна.

— Вижда се, че не познаваш сънародниците ми. Корсиканците са трудни хора с ужасно развито чувство за чест. Въпреки че си толкова богат, те не биха понесли такъв брак. А ако избягам с теб, където и да отидем, ще ни убият и двамата!

— И двамата? Сигурна ли си? — изпелтечи Берюшъл.

— Е, за мен не е сигурно, но що се отнася до теб — няма никакво съмнение.

Тази перспектива въобще не се хареса на младежа. Когато човек е проспериращ банкер, никак не му се ще да влезе в ролята на белязана жертва. Обаче... Обаче той обожаваше това момиче и не можеше да събере сили да се откаже от него. Затова възкликна с гневен тон:

— Това е толкова безсмислено! Налице е всичко, за да бъдем щастливи, а заради някакви ваши глупави традиции...

Докато още изричаше тези думи, клонките на един близък храст се раздвижиха и Антония побледня, когато видя от него да излиза поголемият ѝ брат.

— Какво казахте току-що? — попита последният, размахвайки един пистолет, който вся силна тревога у Берюшъл.

— Аз ли? — попита банкерът.

— Да, вие! Казахте нещо за глупавите ни традиции и изпитвам силното желание да ви предоставя възможността да дегустирате няколко парчета олово, та да ви дойде акълът в главата!

— Джовани! — извика Антония. — Не прави това, за Бога!

Младият корсиканец повдигна рамене и пхна пищова в пояса си с думите:

— Виж какво, приятелю, сестра ми ще се омъжи само за корсиканец или генуезец, тъй като ние всъщност сме си генуезци по корен. Та ако си позволиш да се срещнеш с нея още веднъж, ще те застрелям. А ако утре сутринта не си вдигнал котва, пак ще те застрелям!

Побледнял, с изкривено лице и свит стомах, Берюшьол се обърна с въздишка към Антония:

— В такъв случай сбогом, мила Антония. При тези обстоятелства съм принуден да си тръгна. Но знай, че винаги ще те обичам!

И след тези си думи той се обърна и се отдалечи, а злощастната девойка се хвърли с ридания върху гърдите на брат си.

— Какво да се прави? — прошепна Джовани. — Законът си е закон!

* * *

Един месец след гореописания инцидент маркиз Дьо Шоазьол тъкмо диктуваше на секретарката си административни писма и разпореждания, когато му съобщиха, че известният банкиер Филип Берюшьол иска среща с него.

— Нека влезе и ни оставете насаме — нареди министърът.

Беше озадачен от това посещение. Берюшьол-баща бе страхотно забогатял по времето на Лоу, след което бе имал удоволствието да види как синът му развива още повече търговската дейност, вместо да я издъни, както обикновено правят синовете.

Когато посетителят му влезе, министърът забеляза, че е отслабнал, а около очите му има тъмни кръгове. „Охо — помисли си той, — дали пък банковите дела не са тръгнали толкова зле, колкото и държавните?“

— Какво ви води насам? — попита той, като стисна десницата на Берюшьол.

Берюшьол се усмихна унило.

— Монсеньор, знаете ли Корейка?

Шоазьол се напрегна, смръщвайки чело, тъй като географските му познания бяха доста смътни. И след като се изкашля продължително, за да си даде време да помисли, отвърна:

— Това беше някъде в Северна Африка, нали?

— Не съвсем — отвърна поразвеселен Берюшьол. — Това е един прекрасен остров, намиращ се в Средиземно море и принадлежащ на генуезците.

— Ама, разбира се, как не се сетих! — реагира веднага министърът, защото не обичаше да го хващат в невежество.

— Тъкмо оттам пристигам — каза Филип — и мога да ви уверя, че това е едно от най-прелестните кътчета на земята!

— Наистина ли?

— Повярвайте ми. Но въпросният остров има само един недостатък.

— Сигурно там се вѐдят змии — предположи Шоазьол.

Шоазьол помрачня. „Аха! Виждам те накъде биеш, драги. Сигурно си отпочнал на този остров някаква далавера и ще се опиташ да ме убедиш да се впуснем във война за завоюването му!“

— И какво можем да направим в такъв случай? — попита сухо маркизът.

— Да го купим, монсеньор! — отвърна простичко Филип.

Събеседникът му беше зашеметен.

— Да го купим! Какви ми ги разправяте?

— Монсеньор — продължи Филип, — монарсите и техните правителства упорстват в това да дават сума човешки жертви, за да завоюват страни, които рано или късно загубват. Много по-просто би било да ги купуват. Със същите пари, които се харчат за войни, могат да се придобиват територии. И никой после няма и да си помисля да води освободителни войни, защото покупко-продажбите ще бъдат извършвани в перфектна юридическа форма и в интерес и на двете съответни страни. Аз, когато си купя някаква стока, продавачът не може след това да дойде при мен, за да ми каже, че е размислил и че иска да му върна стоката. По този начин ще изчезне и реваншистският дух. Вярвайте ми, истинските завоевания се извършват при нотариусите, а не по бойните полета!

Шоазьол се впусна в контрааргументи. Признавайки, че в думите на банкера има известна истина, той все пак смяташе идеята му за неосъществима. Ами какво щяха да правят военните, ако търговците се заемеха с териториалния алъш-вериш? А какво щеше да стане с оръжейните производители?

— Утопия — заключи най-накрая той с въздишка.

— Не, монсеньор. На връщане от Корейка минах през Генуа. Там се срещнах със съответните власти и ги попитах дали биха разгледали възможността да отстъпят Корейка на Франция срещу една хубава

сумичка. И, обърнете внимание, те отговориха, че имат готовността да разгледат подобна възможност.

Шоазьол първо почервеня, после побеля, а най-накрая посиня, като по този начин, без да иска, изкара на лицето си цветовете на бъдещото френско национално знаме. Не смогвайки да удържа яростта си, той удари с юмрук по бюрото си и изрева:

— Ама, господин banker, къде се набърквате? Откога поданик на Негово Величество може да си присвоява правото да се впуска произволно от името на Франция в преговори с чужда страна, без да е упълномощен за това?

— Монсеньор... — смотолеви Берюшъл.

Шоазьол продължи:

— И после обяснете ми за какво ни е тази Корейка! Ние изгубихме колониите си, впрочем без да съжаляваме кой знае колко, защото бяха твърде отдалечени, а вие искате да изпразня държавния трезор за закупуването на някакъв си остров! Ако исках да купувам остров, то това щеше да бъде британския, господин Берюшъл, а не Корейка. Това поне би осигурило спокойно плаване на нашите кораби! — И като пооправи батистените си ръкавели и помахаше с длан, за да разхлади лицето си, добави с вече по-спокоен тон: — Извинете ме за това избухване, но вие ме извадихте от равновесие!

Берюшъл, който през цялото време бе запазил виновно изражение на лицето си, колкото за да отмине бурята, вдигна глава и заяви:

— Вие не ме оставихте да довърша, монсеньор. Имах предвид аз лично да купя Корейка и после да я подаря на Франция.

Този път лицето на Шоазьол посиня, после побледня и най-накрая почервеня.

— Вие се шегувате!

— Съвсем не, монсеньор, съвсем не! Знаете вероятно, че покойният ми баща натрупа голямо благосъстояние, доста по-голямо, отколкото се предполага. Считаю, че би било справедливо част от него да бъде заделено за благо на кралството. Давам средствата, необходими за закупуването на Корейка, при условие че в тази сделка моето име не се споменава никъде по данъчни съображения — прекалено голямото богатство привлича, кога оправдано, кога не,

вниманието на фиска. Така че тази транзакция трябва да се запази в тайна.

След като остана известно време прикован на стола си, Шоазьол рязко стана, сграбчи Берюшьол за раменете и го целуна по двете страни.

— Ах, приятелю, колко голямо сърце имате! Каква самопожертвователност от ваша страна! Благодаря, благодаря и пак, и пак благодаря! Само като си помисля, че идните поколения ще приписват на мен заслугата за тази покупка!

— Да считам ли, че приемате предложението ми, монсеньор?

— А как да отхвърля такова щедро дарение? Приемам го в името на краля. В името на Франция! Какво говоря? В името Господне!

„Нещата се нареждат — помисли си упоритият banker. — Ставайки французойка, Антония става и моя. Омъжвайки се за мен, тя се омъжва вече за сънародник и консервативната ѝ фамилия нищо не може да възрази!“

Възраданият Шоазьол хвана bankera за ръката и извика:

— Да живее Корейка! — След което го помъкна към окачената на стената карта на света. — А сега, драги, покажете ми къде точно се намира този остров...

Из посмъртно намерените записки
на маркиз Дьо Шоазьол
„Истината за Корейка, Или крилете на любовта“

ЛЕКЦИЯ ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

ЛУИ ХVІ И ПОСЛЕДВАЛИТЕ СЪБИТИЯ

Понякога след грип човек се оказва в по-добра форма, отколкото е бил преди него. Така и аз тази сутрин, след като цяла седмица се тъпках с мултивитамини, мед, червено вино, свински мръвки с лук и всякакви други имуностимулатори, се появих в комисариата по-свеж и тонизирай от всякога.

След малко по театрално-драматичен начин се появи и Берюрие. Казвам „по театралнодраматичен начин“, защото видът му бе повече от необичаен: намъкнал изтъркани и леко накъсани джинси, яке от черна кожа, маратонки и жокейски каскет.

— Да не би да отиваш на бал с маски? — попитах го, като не скрих удивлението си.

— Докато те нямаше — обясни той, — най-последно ми се отвори малка работица. Тази вечер ще трябва да проникна инкогнито сред едни рокери. Апропо, снощи, докато размишлявах как да се облека, за да постигна най-ефективно прикритие, се загледах в телевизията, защото ти нали винаги си ми казвал, че трябва да бъдем многопосочно информирани. Попаднах на разговор за единството на църквите. Бяха се събрали попове от всички религии: един от нашите, католик де, един равин, един пастор, един мюфтия и един брадатко от източната Ортопедична църква. Всичко започна добре. Съгласиха се с това, че между църквите е нужно известно единодействие и дори обединение. Аз лично вътрешно веднага се обявих „за“. Да, ама после ония изпотрошиха яйцата. Хванаха се за какви ли не разлики помежду им, като всеки казваше, че неговото си е върхът на сладоледа, а другите предлагат ментета. И в един момент всичко тръгна на провала. Замалко да се хванат гуша за гуша и да стане голям резил. Еврейският поп каза, че Исус си бил просто едно умно тяхно момче, а не Син Божи, ислямският поп се изока, че не бил Син Божи, но бил все пак пророк, а ортопедикът и нашият ревнаха, че всички останали ще горят в геената огнена, като и те самите не пропуснаха да се скарат, викайки си един на друг „схематици“. И тогава си помислих, Тони, че ако аз бях на

мястото на Исус, щях директно да се намеся в телевизионното предаване, за да въведа ред веднъж завинаги. И щях като начало да направя някакво чудо, за да няма съмнения кой съм. И тогава чак щях да обясня как стоят нещата, та да няма повече разправии. Е, ако е много зает, Господ би могъл да изпрати някой ангел или архангел да свърши тази работа. Или пък в краен случай шефа на протокола си...

И тук той млъкна и се замисли, клатейки глава, вътрешно укорявайки Господ за липсата му на инициативност.

— Твоята идея както винаги е повече от добра, Дембо — казах му, — но се опасявам, че ако Господ се вслуша в съветите ти и влезе в ролята на *deus ex machina*, нашите съвременници са такива скептици, че ще си помислят, че става дума за някакво телевизионно шоу-мистификация.

Берю погледна часовника си и каза:

— Ще трябва да вървя да провеждам разследването си.

— Няма ли да ми обясниш все пак в качеството ми на началник за какво все пак става дума?

— Нищо кой знае какво. Май някакво синче на баровско семейство, правещо се на рокер, решило да се прави и на Ал Капуте. Та с качулка на главата, както е виждало по филмите, извършило един обир, колкото за тръпката.

Почувствах, че му завиждам малко, тъй като като човек на действието, какъвто ме знаете, бездействието започваше вече да ми тежи.

* * *

На следващия ден, преди да вляза в кабинета си, хвърлих едно око в ареста и видях, че там седи един унило провесил глава младеж. А в кабинета ми вече се бе настанил Берю, свойски положил нозе върху бюрото ми.

— Ако съдя по седящия в ареста печален индивид, твоето разследване е довело до някакъв резултат — рекох му.

— И още как! Взех назаем супермотоциклета на един познат и се натресох право в едно сборище на въпросните кретени. Отначало техният бос се опита да се прави на голяма работа и да ме разпитва кой

съм, що съм, съпровождайки това с опит за физическо посегателство, ама аз набързо му вкарах акъла в главата: десен, ляв, удар с коляно в корема и накрая саблен удар по врата, както се беше превил одве. Това така впечатли останалите, че рейтингът ми се качи до небесата; оттук нататък работата ми беше лесна и след серия приятелски и непринудени разговори разбрах кой е търсеният от мен извършител. Така възхитено беше вперил зъркели в мене, че лесно го подмавих настрана, като му обещах да му разкажа къде по света съм пътувал с мотоцикъл и какви удари съм направил при това. Щом се оказахме самички, му щракнах белезниците и — право тука. Вече в килията, още щом го вдигнах с лявата си ръка на метър от земята, а с дясната се прицелих в главата му, започна да пее досущ като канарче. Е, налагаше се от време на време да го подканвам с по някой ритник, но в края на краищата всичко си призна момчето. Отгоре на туй се оказа студент по история пред дипломиране. Това ми дойде дюзеш и поизстисках от него някоя и друга историческа информация. Трябва да призная, че бая се е готвил серсемът за държавния си изпит...

Напуши ме смях, като си помислих как точно Дебелия е изстискавал „историческа информация“ от злополучния кандидат-бандит.

— Радвам се за теб, Берю, че разпитът, който си провел, ти е бил от полза и в познавателно отношение. И ако искаш, сега можем да продължим нататък, като минем вече на Луи XVI. Първото нещо, което се набива на очи при него, е, че докато към останалите крале на име Луи е прикачено някакво качествено определение — Луи I Добрия, Луи II Пелтека, Луи VI Дебелия, Луи VII Младия, Луи VIII Лъв, Луи XII Баща на народа, Луи XIII Справедливия, Луи XIV Великия, Луи XV Многообичния, — то към Луи XVI няма прикачено нищо. Оставили са го сам-самин със съдбовното число и с глава под мишница. Поне да бяха го нарекли Луи Дялнатия или Луи Кутсузлията, или пък Луи Безглавия, а то — нищо!

— Ами да — потвърди Берю. — Щом се спомене за него, човек веднага си помисля за злополуката му с гилотината.

Тъй като го погледнах с известна изненада, той гордо добави:

— Ти какво си мислиш? Подготвих се за лекцията ти. Поизкопчих туй-онуй за Луи XVI от криминалния студент.

— Докато си поизкопчвал туй-онуй, да не си прекалил, та утре на мен да ми задават въпроси относно нарушаване правата на задържания? Надявам се, помниш, че показания, изтръгнати чрез насилие, са под въпрос.

— Хич не бери грижа, Тони. Не съм вчерашен. Никакви следи няма по него, пък и съм го бил колкото да не е без хич, защото си беше омекнал като тесто.

Та още в началото, Берю, от само себе си се налага едно обобщение: заедно с отхвъркналата на гилотината глава на Луи XVI отхвъркнали и куп хилядолетни предразсъдъци. Затова и понастоящем последните крале на този свят гледат да се държат що-годе прилично — защото и при най-малкото въздушно течение и техните глави може да се търкулнат в прахта. Това впрочем ме подсеща за вица за един китайски палач, който бил станал виртуоз в отсичането на глави в такава степен, че когато последният от една редица осъдени го попитал: „Защо не отсякохте и моята глава?“, палачът се засмял и отвърнал: „Не съм отсякъл главата ти ли? Ами я се опитай да кимнеш с нея и ще видиш!“

— И защо всъщност са решили да скъсят Луи XVI? Толкова голям мръсник ли е бил?

— Напротив. Бил е най-кроткият и безвреден представител на нашата монархия.

— Тогава защо все пак?

— Точно затова. При общия духовен и социален кипеж, в който се намирало обществото, един тираничен и деспотичен крал е щял да може вероятно да спаси положението. В онзи момент е била нужна желязна ръка в желязна ръкавица. А Дебелака имал само кадифена ръка в кадифена ръкавица.

— Защо го наричаш Дебелака? Дебел ли е бил?

— Бил е досущ като теб, само че избръснат и изкъпан. Което доказва, може би, бурбонския ти произход... При смъртта на дядо си бил на двацет години. Когато се озовал на трона, му се дръпнало лайното. „Твърде млад съм, за да поема това бреме!“ — вайкал се той. Това, естествено, развеселявало околните. Предците му на неговата възраст отдавна вече управлявали страната. Луи XIII дори бил видял сметката на Кончини, за да си разчисти терена... Луи XVI обаче нямал никакви способности в упражняването на този занаят. Ето защо при

детронизацията си се оказал по-нисък, отколкото при интронизацията си.

— А от него е можело да излезе примерно превъзходен ключар — отбеляза Берю.

— Именно. Проблемът е там, драги ми ученико, че в държавната власт, независимо дали е монархическа, или не, често по един или друг начин биват изхвърлени нагоре хора, нямащи никакви държавнически способности. Освен това за твое сведение Луи XVI бил колкото мек в горната си глава, толкова мек и в долната. Достоверни сведения гласят, че през първите седем години от брака си въобще не го бил изконсумирал. Представяш ли си разочарованието на младата кокетка Мария-Антоанетка, която, доприпквайки от Австрия, вече си се представяла перманентно нахендряна във всичките си налични дупки и кухни! А още през първата брачна нощ се сблъскала — о, мирска мерзост! — с грубата шаячна действителност — няма никой! Смок в състояние на хибернация!

— Завалийката! — затюхка се сексуалният хуманист Берю. — Да е знаела, че да не бие път чак от Виена. Но ти спомена за първите седем години. Че какво е станало после? Да не би да са намерили начин да му го надуют чрез пневматичен подход?

— Някакъв лекар го побъзикнал оттук-оттам и нещата май се пооправили, след като все пак му се пръкнали дечица.

— Да бе, пооправили се били! — изкикоти се саркастично Берю. — Тия не на мене! Със сигурност някое трето лице се е поупражнило в алпинизъм по венериния й хълм.

— Имам предвид тази вероятност, но липсват всякакви доказателства в тази насока.

— Както и да е — повдигна рамене Берю, — винаги съм казвал, че една жена, на чийто мъж перископът гледа към обувките му вместо към носа му, автоматично се сдобива с моралното право за аморалност. Природата не търпи празното. Даже наскоро гледах по „Дискавъри“, че и космосът, представяш ли си, бил пълен с к'во ли не! — И след като се замисли за малко, той добави: — В края на краищата Революцията май е трябвало да се случи. Като е гледал как на трона се изреждат кога педеруги, кога импотенти, кога некадърници, народът най-накрая е заподозрял, че кралската власт едва ли произлиза от Господа-Бога.

— Не мога да не се съглася с теб, Дембо. А и трябва да разглеждаме нещата в тогавашната конюнктура: докато по-голямата част от населението пукало от глад и стенело от все още феодалните порядки, Луи XVI и жена му нехаели. А сред цялата разруха един куп философи вече трескаво разсъждавали върху общественото устройство, поставяйки под въпрос самите принципи на тогавашната социално-политическа постройка...

— Жалко все пак, че са постъпили така радикално с тоя шишкав кабаклия — обади се за пореден път хуманистът в Берю.

— Жалко наистина за него, но не и за човечеството като цяло. Цветята на свободата, които покълвали вече в сърцата на онеправданите, бурно избуяли, когато върху тях като освежаващ пролетен дъжд се изсипала кръвта му — изстрелях аз с такава републиканска патетика, че чак се засрамах. — Все пак по едно време Луи XVI назначил за свой министър Тюрго — достоен и обичан от народа мъж, който положил известни усилия да обнови някои неща като образованието например, като го насити с елементи на извечните морално-етични добродетели. По същото време при нашия Луи пристигнал един американец на име Франклин, за да предаде един сигнал S.O.S., тъй като тогава телеграфът още не съществувал. Ставало въпрос за това, че американците искали да се отърват от английското иго и разчитали на нас да им дадем едно рамо. Това си било станало историческа закономерност: когато някой си имал разпавии с бифтекаджиите, идвал да потропа за помощ на нашите порти. Та и този път реакцията от наша страна била положителна и веледушната Франция спретнала една армия под командването на маркиз Дьо Лафайет, та да подпомогне скъпия американски народ в тежнението му към свободата. Маркизът изпълнил мисията си превъзходно и англичаните се оттеглили на острова си. Появила се американската нация. Оттогава води началото си нерушимата дружба между двете ни страни, останала непомрачена до наши дни, въпреки холивудските филми, километричните и досадни телесериали, веригата „Макдоналдс“, ресторантите fast food, розовите романи, американската външна политика и някои други неща...

Но докато сме оправяли бакиите на другите, нашите все повече са се заплитали. При тоталната неспособност на съпруга й рулят на кораба бива поет от Мария-Антоанета, която била глупава и суетна и

вършела поразии. Дали ѝ прозвището мадам Дефицит. Тя постигнала своето рода единство, но единство, насочено срещу ѝ. Народът я мразел. Аристокрацията — също, и нонстоп правела машинации, целящи дискредитирането ѝ. Отгоре на всичко през последните години реколтата била лоша и върлувала безработица. Нито стотинка не била останала в държавната каса. При това положение на 5 май 1789 година били свикани Генералните щати. Между депутатите на аристокрацията, на духовенството и на третото съсловие възникнали дълги препирни относно механизма на гласуването. Накрая, на 20 юни, депутатите на третото съсловие, тоест на мнозинството от населението, се събрали и решили да изработят Конституция на Франция. Кралят понечил да ги изгони от залата, но Мирабо заявил: „Ние сме тук по волята на народа и ще излезем само по силата на байонетите!“ Тогаво кралят отстъпил и Генералните щати се превърнали в Национална асамблея, после в Учредително събрание. Вслушвайки се в съветите на гламавата си съпруга, кралят уволнил своя министър Некер, което никак не се харесало на народа и на 14 юли той въстанал, превзел Дома на инвалидите, сложил ръка на намиращото се там оръжие и нападнал Бастилията. Въпреки че управителят на последната се предал веднага, свръхекзалтираният народ тутакси го заклал. Между превземането на Бастилията и екзекуцията на краля през 1793 година станали множество събития. И ако Луи XVI не бил някакво подобие на пингпонгова топка, отпращана от една ракета на друга, е щял да се измъкне от положението. Дълбоко в себе си народът му стискал палци да събере сили, за да направи нещо положително за всеобщото благо. Но нерешителността на този иначе нелош човечец била такава, че казал „да“ наляво-надясно, а когато се случело да каже „не“, то било в най-неподходящия момент. Това обърквало всички и най-близкото му обкръжение скоро разбрало, че ще свърши зле. През 1791 година шведът Ферсен, който бил влюбен в кралицата, организиран бягството на кралското семейство. Но както си бил кутсузлия от начало до край, във Варен кралят бил разпознат и разярената тълпа го върнала в Париж. От този момент нататък престижът му паднал още повече и положението му се влошило много бързо. Разбирайки, че главата му виси на косъм, Луи XVI влязъл в тайни преговори с някои околни монарси да го измъкнат от тази говняна ситуация. Австрия и Прусия взели присърце зова му за помощ

и армиите им нахлули във Франция. Пред тази опасност Законодателното събрание отпратило апел към всички да спасяват родината. И тогава станало нещо забележително: в единен и върховен порив от всички краища се стекли доброволци в защита на страната. „Сбирщина от кундурджии и селяндури“ — казал в началото през смях генерал Брунзвик, като видял кои стоят насреща му. Но тази сбирщина успяла да разбие професионалните и добре въоръжени армии, с които се сблъскала. И ако има победа, която ние трябва да отбелязваме, това е победата при Валми. Защото това е победа, произлязла пряко от народната воля. През вековете народът, общо взето, се е бил по-скоро неохотно, до голяма степен по принуждение, и то след като са му осигурявали що-годе прилични условия за това. Но съвсем не било така при Валми. Там липсвали и принудата, и заплащането, и медалите. Народът се стекъл спонтанно на бойното поле със съзнанието, че защитава свободата си. В този случай всеки грабнал пушката си така, както понякога редовият еснаф, когато разбере, че е рогоносец, грабва своята, за да стреля по ебачите на шавливата си рошла. Само че сега това не било някаква си никаквица, а била хубавата Мариана, която френският народ искал да има само за себе си. Това станало на 20 септември 1792. Още на другия ден Законодателното събрание бива преименувано в Конвент, който провъзгласява републиката...

На това място се спрях, защото забелязах, че Берю се е изпънал на мястото си, лицето му е станало триколюрно, а от устните му напират Марсилезата.

— Ех, как бих искал да съм бил при Валми! — възкликна патриотично той, след което изрева: — Да живеят Републиката!

Тутакси някъде откъм ареста като ехо до нас достигна същият възглас, явно нададен с не по-малък възторг.

Берю нададе ухо, ухили се и рече, намигвайки ми:

— Искат да се подмаже гълъбчето. Ама няма начин да се измъкне. Още днес ще придвижва случая му нататък.

— Тъй че републиката се родила от апотеоза на тази победа. Главните двигатели на тези събития били Дантон и Робеспьер. Главно те формулирали обвинението срещу Луи XVI за измяна и комплот с чужди сили срещу собствените си поданици, което го и довело до изправяне пред съд. Там се защитавал, както и бил управлявал —

объркано и противоречиво. В един железен шкаф в Тюйлери били намерени писма и документи, недвусмислено уличаващи го в заговор с врага. Той се заел, пелтечейки глупаво, да отрича очевидното, с което направил много лошо впечатление. И бил осъден на смърт с мнозинство, осигурено от един глас в повече. Екзекуцията му се състояла на 21 януари 1793 година. На гилотината се държал достойно. Направил обръщение към народа, но барабаните заглушили думите му. Твърди се, че казал, че ще се моли Богу кръвта му да не се изсипе върху Франция. След като острието отрязало врата му, помощник-палачът взел главата му и я показал на народа. И тогава хората смътно осъзнали, че в света се е случило нещо удивително!

След това революцията започнала да изяжда своите деца. Една година по-късно, съответно през април и юли 1794 година, наред с много други и главите на Дантон и Робеспьер отхвъркнали и кихнали в талаша под гилотината. Единствен, който не споделил тази съдба, бил Марат, може би затова, че бил овреме заклан от гражданката Шарлота Корде в собствената му вана, което може би си е за предпочитане.

— Ако стоплям добре, май тогава резачката за пури щракала без почивен ден!

— Non stop, Берю, at full speed! Освен това пострадали и Църквата, и духовенството, тъй като протекъл масиран и форсиран процес на дехристиянизация. Общо взето, революцията отнесла повече от половин милион души. Една от характеристиките, свойствена за всяка революция, е, че по време на нея покрай сухото винаги гори и мокрото. Другата обединяваща характеристика е, че една революция тръгва към една точка, а пристига в друга, ако въобще може да се каже, че е пристигнала някъде. Но не ме гледай така стреснато, идеалисте. Нашите над половин милион жертви са невинна шегичка в сравнение с това, което станало в Русия стотина години по-късно.

— Навремето познавах един руснак белогвардеец — прекъсна ме ученикът ми, винаги пълен с асоциации. Беше граф, но иначе караше такси. Голям пияч беше тоз човек! Истински хеви-метъл в това отношение. Та докато отсядахме от време на време в „При Максим“, ми поразказваше туй-онуй за тяхната революция. Там мокрото, което изгоряло, комай било повечко от сухото. Прав си, Тони, ние сме се разминали леко. При тях си е било истинска хекатомба! Човек винаги трябва да сравнява, за да оценява.

— Радвам се, Дембо, твоят навик да се мъкнеш по кварталните кръчми понякога допринася за общата ти култура.

— Така си е, Тони — каза Берю, навеждайки скромно глава. — Кой каквото и да говори, кръчмата си е цял университет. Там понякога се заливат много умни хора, но фукари, които срещу ракия-две ми разправят и обясняват каквото си поискам. И ако това продължава така, след някое време, току-виж, съм кандидатствал за Сорбоната.

— Може. Пък ако не успееш, в Сорбоната винаги има нужда от разсилни.

— Пак се бързикаш с мене, но това само ще ме амбицира да се хвърля по-сериозно във водите на науката.

— В които ще се удавиш тутакси, но все пак това ще бъде благородна смърт в резултат от жажда за знания... Сега нека продължа с твое позволение. След смъртта на Луи XVI околните крале се стресирали много и направили коалиция срещу Франция. Казаха си, че ако това добие епидемичен характер, много скоро короните щели да се продават на битака, и то евтино. В същото това време някои области във Франция, като Вандея например, се разбунтували, обзети от реставрационни настроения. Но в цялата тази бурна обстановка републиканската ни армия отново се оказала на висота и враговете на Френската република били принудени да подпишат мирно споразумение с нея. Това станало в Базел. В края на краищата революцията победила. И безспорно най-добрият плод, който дала, бил един документ, наречен „Декларация за правата на човека“. Член четвърти от въпросния документ уточнява: „Свободата се състои в това, човек да може да прави всичко, което не вреди на ближните му...“

В този момент телефонът иззвъня. Вдигнах слушалката и в ухото ми прозвуча гласът на Стария — мек и шлифован като на продавач на персийски килими:

— Как сте, драги комисарю? Отдавна не сме се чували. Не се обръщате вече към мен нито за съдействие, нито за съвет.

— Просто не е имало повод за това, господин шефе. От известно време има затишие в обичайните полета на моята дейност.

— Ще ви питам направо, комисарю: случайно да имате един арестуван младеж на име Жером Бобишар?

— Да. Мисля, че така се казваше. Разкрит и арестуван благодарение на Берюрие, който се е заел с неговия случай.

— Този маймуночовек? Винаги съм се питал, комисарю, как вие, образован и изискан мъж, толкова години търпите омерзителното му присъствие около себе си. Сега горкият младеж в неговите лапи ли е? Да не би да го е осакатил?

— Доколкото ми е известно, все още не, господин шефе.

Стария въздъхна с облекчение.

— Знаете, комисарю, колко пъти съм ви измъквал от някои ситуации, в които сте попадали. Сега на свой ред имам една молба към вас: направете необходимото, щото младежът да бъде освободен начаса.

— Но как така, господин шефе? Деянието му е доста сериозно!

— Знам, знам, но всички сме били млади и сме допускали грешки.

Колкото и да се напрегнах, правейки бърза рекапитулация на лудориите в младостта си, не можах да си спомня случай, в който да съм извършил обир с качулка на главата и нерегистриран пищов в ръката.

— За да настоявате за това, господин шефе, вероятно са налице форсмажорни причини.

Стария пак въздъхна, този път с известно смущение.

— Работата е там, драги комисарю, че въпросният младеж е син на нашия консул в Холандия, а чичо му е важен фактор в управителното тяло на един голям консорциум, който няма да назовавам, но който неведнъж е давал финансово рамо на политическата сила, към която принадлежа. Лично председателят на партията ми се обади. Тъй че разчитам на вас да упражните нужния натиск върху пещерния човек, чийто пряк началник се явяват, случаят да бъде потулен и да остане без последствия. А и отгоре на всичко приближават избори, нали разбирате... Желая ви всичко най-хубаво, комисарю. — И той затвори телефона.

Разбирам, как да не разбирам, о, дърт наследствен реакционер такъв! О, радетелю за кастовостта на обществото, о, гъзолизецо на властимеющата клика!

Погледнах към Берю. По вида му личеше, че е разбрал есенцията на разговора. Беше станал прав, целият почервенял, докато адамовата

му ябълка мърдаше нагоре-надолу.

— Какво искаше дъртият контрареволуционер? Познавам му аз душицата. Да пуснем криминалния елемент, нали? И защо, ако смея да попитам?

Обясних му с две думи. Той постоя известно време с поглед, вперен в празното пространство, после удари по бюрото ми така, че всичко, намиращо се върху него, подскочи на минимум десет сантиметра, и изрева:

— А ако беше някой кокошкар, откраднал един салам или хляб, щяха да му разгонят фамилията, нали? От днес нататък ще пускам по живо, по здраво всички кокошкари! Защо навремето са спрели революцията? Трябвало е да я продължат! И досега гилотината трябваше да щрака! Е, не всеки ден, но поне през ден! Още утре ще напиша възвание към народа, което ще разпратя с нарочни куриери из всички краища на страната! Докога политици от всички цветове, както и новобогаташи, всичките червиви с пари, ще се гъбаркат с нас и ще правят каквото им текне, докато мнозинството от народа бъхти от сутрин до вечер, за да свърже двата края? Откъде са парите на цялата тази обединена антинародна пасмина? От същия този многострадален народ! И постоянно си създават нови и нови привилегии и се поставят над закона! На оръжие, братя! Борбата продължава! Революционен терор и насилие! Доведете ми коня!

— Ако ти доведе кон и го възседнеш, веднага ще паднеш от него, защото, доколкото знам, никога не си яздил.

Той нищо не отговори; след избухването му го обземаше видима депресия. Седна отново на стола си, остана известно време с наведена глава, после пак стана и тръгна към вратата, изричайки с равен тон:

— Отивам да пусна пикльото.

Останах насаме с чоглавето си чувство, което ме бе обзело. След малко откъм ареста дочух рев, последван от пронизителен писък. А след още малко се появи Берю.

— Да не си направил някаква глупост? — попитах го.

— Никаква глупост не съм направил, колкото и да ми се щеше. Пуснах го по живо, по здраво, само дето на изпроводяк го пернах по тила и силно го ритнах по дирника, та да го улесня в излизането. Той пък взе при това, че се блъсна в стената на коридора, но без големи щети...

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ИНИЦИАТИВАТА НА КАЛФАТА БЕРЮРИЕЗ

Огънят от пещта хвърляше златисти отблясъци върху лицето на младия Берюриез, придавайки му дяволски вид. Като го погледна със симпатия, Луи XVI изтри със жабото си пролетарската пот, избила по лицето му. Бе ангажирал този млад ключар-калфа преди два дни по препоръката на дворцовия майстор-ключар. От известно време насам кралят мислеше за създаването на нов тип ключ и сътрудничеството на въпросния Берюриез се бе оказало от голяма полза.

— Готово, сир! Можем да кажем, че работата е свършена — каза младежът, като изтегли от огнището нагорещения ключ и побърза да го потопи в една бака с вода, при което се чу силно шипене.

Луи XVI огледа резултата от работата и кимна доволно, съпровождайки това с думите:

— Много те бива, момчето ми.

— Сир — каза, поощрен, калфата, — когато работя върху нещо, ме интересува не толкова артистичната му страна, колкото функционалната. Тоест аз се считам преди всичко за механик или техник, а не толкова за артист.

— Тоест? — подкани го да се изясни кралят.

Берюриез извади от джоба си лист хартия, толкова омачкан и мръсен, сякаш върху му бе минала разбунтувала се тълпа.

— Ако Негово Величество би благоволило да погледне това мое дело...

Луи XVI разгъна листа и се вгледа в него. Вътре видя изрисуван един голям правоъгълник, в който имаше по един по-малък в горната и долната му част, като долният бе сподобен с кръгло отворстие.

— За какво става дума? — попита той, защото по принцип никога не разбираше нищо от първа дума.

— За уред за обезглавяване — отсече рязко Берюриез.

Кралят разтвори широко неизразителните си очи.

— — Странна идея!

Берюриез обясни:

— Изпълненията на смъртните присъди, сир, винаги са ми изглеждали неблагоприятна работа. Трудът на палача, независимо дали борави с въже или с брадва, сам по себе си е доста грозен, а и нелек. Ваше Величество съгласно ли е с това?

— Така е — съгласи се Луи XVI.

— Затова и се замислих дали в модерната епоха, в която живеем, не би било подходящо да избегнем горепосочените минуси чрез някакво механично устройство. А при това, което измислих аз, палачът не ще прави нищо друго, освен да дърпа една ръчка. Още повече осъденият не ще страда ни най-малко, защото обезглавяването ще се извършва просто светкавично.

— Така е — съгласи се отново Луи XVI.

— В отвора, който се вижда долу, ще се приклепва главата на осъдения. Отгоре е острието, към което е добавено олово за повече тежест. То е поддържано от запъващи езичета в жлебовете от двете страни. На палача ще му е достатъчно да дръпне езичетата посредством ръчката, за да падне острието.

— Браво! — възкликна Луи XVI. — Браво, приятелю! Това е едно хитроумно изобретение...

Но тук лицето на Берюриез помрачня.

— Само че се сблъсквам с голямо затруднение, сир.

— И какво е то?

— Във връзка със самото острие. Падайки, със своята тежест то не само ще срязва, но и ще смачква, а това ще прави операцията твърде неестетична.

Кралят заглежда графиката и прехапа устна. Мислеше бавно, но упорито. След известно време пухкавото му лице се разведри.

— Мисля, че намерих решение на проблема ти, момчето ми!

— Не се и съмнявам, сир — каза Берюриез, стараяйки се да скрие скептицизма си.

— Дай ми едно перо!

Калфата побърза да изпълни нареждането му, след което, усмихвайки се, Луи XVI прокара една диагонална линия по правоъгълника, изобразяващ острието, като по този начин го раздели на два триъгълника. После задраска долния триъгълник, оставяйки само горния.

— Острието трябва да има тази форма. Като пада косо, ще срязва по-ефективно и ще се избегне неудобството, за което стана дума.

— Сир, вие сте просто гениален! — възкликна Берюриез.

— О, нека не преувеличаваме — отвърна скромно кралят. И след като се замисли, добави: — Самият аз не бих могъл да известя за това нововъведение, приятелю, тъй като така и така съм толкова непопулярен, че всички ще започнат да разправят, че мисля по-скоро как да осигуря смъртта на поданиците си, а не живота им... Но иди при доктор Гилотин, който е многопосочен изобретател. Твоето творение сигурно ще го заинтригува и той ще ти даде добра цена за него.

Берюриез благодари припряно и сподирен от благосклонния поглед на краля, хукна да търси гореупоменатия доктор.

„Ще трябва да въведе този начин на екзекутиране. Модерен е до революционност“ — помисли си Луи XVI, клатейки глава.

Извадка от мемоарните бележки
„Как стигнах до откритието за радикалното лечение на
мигрените“
на Йосиф-Игнаций Гилотин —
професор по анатомия в Парижкия медицински факултет

ЛЕКЦИЯ ПЕТНАДЕСЕТА НАПОЛЕОН I

This morning Берю се появи, раздавайки го изненадващо свежарски. Захвърлил рокерското облекло, той се бе накиприл в кариран блейзър, леко поизбелял, но все пак приличен. Най-изненадващото беше, че бе сменил ризата си, което не му се бе случвало от седмици, както и това, че се бе избръснал.

— Свеж си като месец април — отбелязах аз.

Той извади от джоба си остатък от огледалце и взирайки се в него, приглади един непокорен кичур коса на главата си.

— Имам чакалък.

— Бива ли я?

— И още как! Актриса е.

— Ами!

— Йес, мистър. Парче и половина. Циците й стърчат право нагоре, а задницата й е изпъкнала. Когато ходи, двете й полови така валсират, че тутакси се сдобиваш с кривогледство, после — с разногледство.

— И къде попадна на това съкровище?

— Тя сама дойде да ме намери. Живее във високия блок срещу мене. В момента участвала в снимки в студията „Бийанкур“ и докато била на снимачната площадка, й свили някакво скъпо бижу. Не искала да вдига шум около случая с официална жалба, затова и един търговец от квартала я посъветвал да се отнесе към мен, та да направя нещо като неофициално разследване. Тъй че се поизтупах, за да отида да се пошля из студиото. А там щъкат звезди, които обичат да си вирят носа. Това ме принуди да се докарам малко в стил Хуйндзорския дук, за да пасна повечко с атмосферата на въпросното място...

И той се обърна в профил, та да мога да оценя стилния му силует, но в това си движение обърна мастилницата на бюрото ми, като съдържанието й се изля изцяло върху панталона му. Устата му изригна куп псувни, три от които ми бяха абсолютно неизвестни до този момент. След което със забележително самообладание събу панталона

и го понесе към банята, за да направи колкото отчаян, толкова и безнадежден опит да го почисти.

След малко, както си беше по къси гащета и скъсани чорапи (единият черен, другият зелен), се появи отново и просна полумокрия панталон върху радиатора с коментара:

— И това ако е късмет! Имам го само от три години.

И именно тогава вътрешният телефон иззвъня. Вдигнах слушалката и чух гласа на Стария. Намирал се в момента в кабинета си и трябвало да ни види спешно, Берю и мен. Така че да сме се качели горе при него.

— Ами сега какво да правя? — попита с тревожен глас Берю. — Само това липсваше! Защо пък иска и аз да дойда? Обикновено дъртата реакция избягва изобщо да ме вижда.

— В края на краищата ела, както си — опитах се неуместно да се пошегувам аз.

Но той вече беше взел решение. С рязко движение смъкна завесата от прозореца и набързо си спретна нещо като кокетна поличка.

— Това е всичко, което мога да направя. Напред, пък да става каквото ще!

Когато влязохме при Стария, при вида на Берю той стана иззад бюрото си и се втренчи в него.

Стария гледаше Берю.

Берю гледаше Стария.

А аз ги гледах и двамата.

След малко през изпръхналите устни на Стария се чу:

— Кк-а-к... да разбирам това? Тук полицейско управление ли е или цирк?

Обясних му с няколко думи току-що случилото се, след което Стария безмълвно направи отпращащо движение в посока на Берю, с което несъмнено искаше да каже да му се махне от очите. Намигнах почти незабележимо на злощастния си подчинен и той не без облекчение се изнесе от стаята.

— Само от уважение към вас и вашите професионални способности, комисарю, не съм елиминирал още този омерзителен субект. Да не говорим, че винаги съм го подозирал в анархо-комунистически убеждения. Апропо, искам да ви благодаря за бързата

ви реакция по случая Жером Бобишар. Разбирате, че понякога висши държавни и

партийни интереси ни принуждават да позагърбваме закона...

„Партийно-клиентелистки и карьеристични — да — помислих си. — Но защо намесваш и държавните?“

— Но да минем към въпроса, заради който ви извиках. Един от приятелите ми е филмов продуцент. В момента снима филм в „Бийанкур“ и е имал неприятната изненада да установи, че някой е откраднал писалката му „Паркър“ от най-скъпите модели.

— Аха! — възкликнах аз.

— Какво „аха“?

Казах му за молбата, с която младата актриса, работеща понастоящем в същото студио, се бе обърнала към Берю.

Стария поклати разбиращо глава.

— И в този случай също се изисква неофициално разследване. Това е допустимо, още повече, че се касае за не кой знае какви деяния...

Буквално секунди по-късно Берю нахлузи полумокрия си панталон, качихме се в колата и се насочихме към „Бийанкур“. Докато аз кормувах, Берю, който се бе зачел в един ежедневник от същия ден, възкликна:

— Знаеш ли какво снимат в момента в студията „Биланкур“?

— „Второто повръщане на Зоро“, предполагам...

— Не. „Страстният живот на Жозефина дьо Боарне“. Това не беше ли жената на Наполеон?

— Улучи в десетката, Дембо!

— Ето — възрадва се той, — съдбата продължава да е с нас, Тони. Тъкмо бяхме стигнали до императора и се оказва, че ще бъдем замесени в личния му живот... Поразкажи ми, докато пътуваме, туй-онуй, за да не гледам тъпо, ако на снимачната площадка някой ме заговори на историческа тема.

— След революцията последвал морален банкрут на революционния дух. След период на насилие и терор — период на безпорядък. Правителството на директорията, тоест на буржоазията, било твърде мекушаво и неспособно да въведе ред. А на народа, на който му били втръснали и кръвта, и липсата на ред, изпитвал необходимостта да бъде ръководен еднолично от човек, едновременно

спокоен и силен. От героичен спасител. И го получил в лицето на генерал Бонапарт.

— Вероятно близък роднина на Наполеон? — осведоми се Любознателния.

Колкото се може по-търпеливо му обясних, че генерал Буонапарте и Наполеон са всъщност едно и също лице, което той в края на краищата прие не без известни съмнения.

— Онова, което е характерно за Наполеон — продължих аз, — е, че той винаги е бил воден от вярното си чувство да се възползва от едно или друго обстоятелство. Винаги е съумявал да се озове на дадено място в най-удачния за това миг, да каже онова, което се е очаквало от него, както и да направи онова, което е трябвало да направи, за да овладее конкретна ситуация. Така е започнал от самото начало на кариерата си. Потрябвал е герой и ето че се втурва напред той — пламенен, решителен, романтичен и ефикасен, все неща, които са дефицитни. Със смуглия си тен, с пламтящите си очи, с небрежното си облекло, той направо е бил персонаж ала Жерар Филип. Умеел да прелъстява и в същото време да плаши. Неговото политическо верую? Да прави така, че да бъде необходим.

Но нека видим накратко откъде тръгва. Роден в бедно корсиканско семейство, постъпва като стипендиант в колежа в Бриен, откъдето минава във Военното училище в Париж. Там не проявява кой знае какви качества и го завършва със съвсем скромни постижения, след което става капитан в артилерията. Започва да се пита какво би могъл да направи с военната си диплома. Но държи да залага само на сигурно. Целият му живот нататък представлява една феноменална шахматна партия. Тогава Тулон се намирал в ръцете на роялистите, подкрепяни от англичаните. Бонапарт решава да изпробва военния си талант, в резултат от което освобождава града и става бригаден генерал. После обаче настъпва за него период на блуждаене, през който по едно време се пита дали да не мине на служба при турците. Междувременно се скита из Париж объркан и без пукнат петак в джоба си, забърсвайки мимоходом по някоя перачка, което било скромна интродукция към бъдещото му влизане в ролята на един от най-големите любовчии в историята ни.

— Не думай! — потри доволно длани Берю.

— Г-н Ги Бръотон в забележителните си трудове, посветени на любовната история на Франция, твърди, че този наш човек е имал повече любовници от Луи XIV, Франсоа I и Анри IV, взети заедно, а щом той твърди това, трябва да му се вярва, защото документално е много подкован в тази материя... Но един ден, тъкмо когато Бонапарт е в пика на депресията си, членът на директорията Барас го помолва да му даде рамо за едно мъничко и мило държавно превратче. Бонапарт, който така и така нямал какво да прави, се съгласил. Превратът успял и за да му благодари, Барас го назначил за главнокомандващ на армията в Италия. Освен това го оженил за метресата си — голяма курветина и прахосничка, вдовица на един гилотиниран през 1793 година генерал. Тази персона от женски пол била родом от остров Мартиника, което ѝ придавало известна екзотика. Казвала се Жозефина дьо Боарне. Наполеон се оженил за нея, защото била красива, а и виконтеса при това. По този начин той и Барас били вече свързани по две линии: и чрез държавния преврат, и чрез въпросната креолка.

И след като бракът му с нея станал факт, Бонапарт заминал за Италия. А през онзи период общо трима генерали участвали в три различни кампании: Наполеон — в Италия, Журдан — в Германия, и Ош — в Ирландия. От тримата един-единствен се сдобил с победа — Наполеон. А да си победител, докато колегите ти гризват дръвцето, прави победата ти двойно по-сладка. Тази рецепта е винаги валидна. Кадърният изпъква още повече на фона на некадърния; добрият — на фона на лошия; големият ебач — на фона на импотента; красивият — на фона на грозника; умният — на фона на тъпака. Особено жените са наясно с това. Една красива жена се стреми винаги да е заобиколена от грозни приятелки. От своя страна всяка по-грозничка или попревтасала женица гледа да се присламчи към красива приятелка с надеждата в суматохата някоя паламарка да се отплесне и в нейна посока...

— А и ти май се отплесна, Тони! — изпротестира Дебелия.

— Прав си — признах си греха аз и тутакси върнах историята в канавата ѝ: — След като се завърнал във Франция като герой, Бонапарт си дал сметка, че е пленник на войната. Че за да се задържи на повърхността на събитийното меле, трябвало да си осигури нови и нови победи. И за да изкове желязото, докато е горещо, предприел кампанията в Египет срещу англичаните. Но там, докато побеждавал

по суша, бифтекаджиите взели, та потопили френския флот. И на Бонапарт му се наложило да се върне вкъщи пеша, което не било особено забавно, като се има предвид разстоянието. Този път дори и не помислял, че ще го посрещнат с приветствени фойерверки. Още повече, че драсвайки по търлъци насам, оставил армията си да гледа тъпо край Сфинкса. Но когато народът реши да обича някого, каквито и кашии да забърка обектът на неговата любов, те минават за подвизи. И в случая Бонапарт разбрал, че е дошъл моментът да запретне ръкави и да си стане Наполеон Бонапарт. Талейран и Фуше крояли комплот с цел да променят Конституцията. Но въпросните господа имали нужда от подкрепата на военен, та да могат да изложат по-убедително аргументите си за това. Бонапарт се появил точно овреме от Египет, за да им предложи своята. Назначили го за комендант на Парижкия гарнизон. Тогава еквивалентът на Националното събрание се казвал Съвет на петстотинте. Негов председател бил братът на Наполеон — Люсиен Бонапарт. Тъй че, логично погледнато, всичко било вързано в кърпа. Но на 18 брюмер, още щом видели към трибуната да ситни нисичкият генерал, депутатите зацепили, че им кроят шапките и че е надвиснала опасността от диктатура. И посрещнали Бонапарт с подсвирквания и дюдюкания. Това бил единственият случай в живота му, когато той проявил объркване. Започнал да заеква и да говори несвързано, докато някой не му извикал: „Махнете се, генерале; не знаете какво говорите!“ И той се махнал. Държавният преврат бил фактически неутрализиран и Франция имала всички шансове да се размине с имперския период. Но Наполеон бил спасен от брат си. Последният дал заповед на гвардията да атакува депутатите. Гренадирите изпълнили заповедта и недоволните драснали през прозорците. Тогава събрали една групичка къде страхливци, къде симпатизанти и набързо ги принудили да гласуват закон, който обявил нокаут на директорията и установил консулат. Наполеон бил обявен за Пръв Консул, с което се озовал в антрето на империята!

— А! — възкликна в този момент Берю. — Ето ни пред филмовите студия „Бийанкур“!

Намерихме продуцента в кабинета му. Той водеше телефонен разговор с някаква банка, от който се разбираше, че иска да изкръпка допълнителни пари за продукцията. Но, изглежда, не срещна голямо разбиране, защото, като полагаше слушалката на мястото ѝ, бръчките

по продуцентското му чело издаваха немалка угриженост. Така е: знае се кога ще започнат снимките на даден филм, но по ред причини не се знае кога точно ще завършат.

Продуцентът ни погледна студено и попита:

— Не видяхте ли информационната бележка в коридора?

— Не — отвърна Берю.

— Нямаме нужда от повече хора за масовката.

Аз се засмях и му представих служебната си карта. Той се отпусна и лицето му придоби прелюбезно изражение.

— Хиляди извинения. И благодаря за това, че се разкарвате за такава дреболия. Заповядайте, седнете.

Седнахме и след като ни сервира любезно уиски, „Чинцано“ и сода, той ни разказа кое как е станало. Предишния ден, тъкмо подписвал чекове, когато го извикали на снимачната площадка, за да разреши някакъв спор, възникнал между звездата на филма и режисьора. В бързането оставил писалката си на бюрото. Когато се върнал, тя била изчезнала. А това представлявало значителна щета, тъй като въпросната писалка била от чисто сребро с диамантена инкрустация. Била му подарък от близоизточен емир, който много харесал американо-френския филм „Любов и ками в оазиса“, чийто главен продуцент се явявал той. Наистина в студиото се наблюдавало постоянно движение на хора насам-натам, но най-близкият му персонал, имащ достъп до кабинета му, се състоял от директора на продукцията, счетоводителя, режисьора и една секретарка. Последните били по принцип въвн от подозрение, но все пак...

След като излязохме от кабинета на продуцента, попитах Берю:

— Как се казваше твоята актриса?

— Виржиния Ирондел.

Попитахме за нея и ни казаха, че е на снимачната площадка. Поискахме разрешение да проникнем там — дадоха ни го.

Когато стигнахме до вратата на съответното студио, лампата над нея светеше в червено. Зачакахме заедно с отговорничката по костюмите, държаща в ръцете си дузина закачалки с дрехи. Когато червената светлина изгасна, влязохме вътре.

Насред декор в стил „Луи XVI“ Жозефина дьо Боарне се бе изтегнала на един диван в поза ала мадам Рекамие. В краката ѝ седеше някакъв тип с шапка, украсена с пера.

— Това Наполеон ли е? — изрази душевно безпокойство Берю, посочвайки го.

— Не. Това е Барас — отговорих му.

Той ми показа актрисата Виржиния — пикантно красива брюнетка, сподобена с всички добре оформени прелести, които ми беше описал. Застанала бе, облежната на дивана на Жозефина.

Запознахме се. С пленителна усмивка тя ме осведоми, че играе Хортензия, дъщерята на Жозефина. Берю ме дръпна за ръкава.

— Виждаш ли как в киното баламосват публиката? Че Наполеон никога не е имал дъщеря!

— Той — не. Но Жозефина е имала такава от първия си мъж — скоропостижно починалия под гилотината генерал Дьо Боарне.

Берю се загледа в актрисата, изпълняваща ролята на Жозефина. Тя не беше креолка, но ѝ бяха сложили малко боя, та да добие мартиникански вид.

— Явно си е имала слабост към генералите — изкоментира той. После, насочвайки отново вниманието си към дъщеря ѝ, попита: — А мислиш ли, че истинската Хортензия е била такава парче?

— Била е, Дембо. И то до такава степен, че Наполеон не се е сдържал да я опъне и дори да ѝ направи едно дете.

— Доведената си дъщеря! — изрази известно морално учудване той.

— Именно. Наполеон въобще не е бил консервативен, що се отнася до дантелено-жартиерните неща. Той омъжил Хортензия за брат си Луи, тъй че тя му била едновременно и любовница, и снаха, и доведена дъщеря, и майка на първото му дете. И ето колко странно нещо е съдбата: въпреки всичките си усилия в различни пози той не успял да има дете с Жозефина. Затова и решил негов наследник да стане детето му от Хортензия. Но въпросното дете умряло рано. Хортензия родила други от съпруга си и едното от тях, Луи-Наполеон, по-късно станало Наполеон III. Забавно, нали? Наполеон I разчитал на Жозефина за изфабрикуването на Наполеон II, а дъщеря ѝ му дава Наполеон III. Това да седнеш да го съчиняваш, Берю, не мож' го съчини!

Но вниманието на Берю е вече отвлечено от атмосферата, царяща на снимачната площадка. Той оглежда актрисите, техниците и отправя

широка дружелюбна усмивка на режисьора, който си изглежда досущ като режисьор: черни очила, кожено яке и шапка с козирка.

— Повтаряме! — внезапно реши тонрежисьорът. — Получиха се някакви паразитни шумове...

Останалите се съгласиха. Уведомиха за това режисьора, който не възрази и тутакси извика:

— Тишина! Снимаме кадъра отново! Камера! Начало!

Перестият Барас се приближи към дивана с патетичните думи:

— Мари-Роз! Многообична моя!

Най-неочаквано отекна гласът на Берю:

— Нещо я оплеска, пич! Каза Мари-Роз вместо Жозефина!

Настъпи суматоха. Един глас попита високо кой е тъпакът, позволил си да прекъсне снимачния процес. Един зачервен от вълнение очилатко, вероятно историческият консултант, във възбудена скоропоговорка обясни на Берю, че всъщност истинското име на Жозефина било Мари-Роз.^[1]

— Ново начало! — извика леко нервираният режисьор. — Старт!

И Барас за пореден път се приближава към дивана, известявайки на Мари-Роз, че форсмажорни обстоятелства налагат да се омъжи за тутманичето Бонапарт. Тя протестира, основавайки се на опасението си, че с този си ръст Наполеон едва ли има чиреп с необходимите за личното ѝ щастие габарити. Като контрааргумент Барас привежда народната мъдрост „мъник магарешки го вади“ и като бъдещи екстри обещава, че ще осигури на Бонапарт солидни материални блага. Това блокира възраженията на Жозефина. Тя казва „окей“ и извиква дъщеря си да ѝ съобщи, че скоро ще си има курсикански татко...

Тогава операторът извика „Край!“, защото лентата бе свършила.

Ново междучасие.

— Сега давай по-нататък — каза Берю.

— Какво да давам по-нататък?

— Да ме информираш за Наполеон. Още не съм го срещал на снимачната площадка, но когато това стане, искам да го шашна с някои исторически факти.

— Добре — съгласих се и подхванах: — В качеството си на Първи консул той де факто получил в ръцете си цялата власт. Но това не му стигало — искал да осигури и бъдещето си. Затова обявил плебисцит, за да бъде номиниран като такъв доживотно.

— А какво е това флебитсцит?

— Плебисцитът си е просто референдум. Такъв бил проведен и захласнатият в него народ гласувал категорично „за“ — три милиона и половина оптимисти срещу осем хиляди скептици. А историята показва, че в края на краищата последните излизат винаги прави. Оттук нататък Бонапарт можел да си позволи всичко! Но и това не му било достатъчно. Приискало му се да придаде на абсолютната си власт и помпозност. Две години по-късно, през 1804 година, той бил провъзгласен от Сената за император. Нов референдум го утвърдил като такъв с още по-смазващо мнозинство от първия. Тръгналият от нищото корсикански късак достигнал върховете. Излетелият от Корейка гълъб се превърнал в орел с остри нокти, който обгърнал с хищен поглед ни повече, ни по-малко цяла Европа. Бидейки отчаян привърженик на действието, жадувал за завоевания. Заявил, че мястото на Господа не го интересувало, защото представлявало всъщност задънена улица...

Прекъсна ме силен вик:

— Тишина! Включете червената лампа! Начало!

— Нека забием в бара — предложи Берю.

Въпросното злачно място беше пълно с облечени в исторически костюми субекти и субектки, които или пиеха, или говореха по GSM-ите си, или правеха и двете едновременно. След като се облегнахме на бара, продължих сказанието си:

— Миропомазването му се състояло в Париж, където за целта той привикал папата, който изприпкал насам като пуделче. Наполеон бил разбрал, че народът си е религиозен, и затова решил да оправи отношенията с Църквата, които били помрачени от някои крайности на революцията. Така че короната му била благословена от папа Пий VII, но на главата си я наложил самият той, за да покаже с това, че сам си я отвоювал. Налице била цялата фамилия Буонапарте — всичките накипрени и всичките принцове или

дукове. Приятелите им — маршали. Целият този нов Двор от парвенюта представлявал апогея на революцията и същевременно нейната агония. Колкото и някои да се опитват, Берю, да придадат стреловидна форма на хода на историята, тя при всеки удобен случай се връща към спираловидната си прогресия.

— И след като станал император, какво направил нашият човек?

— Това, което правят всички диктатори — отменил свободата. Били ограничени и индивидуалните, и колективните свободи, а вестниците били поставени под контрол. До ден-дневен си е така, когато една власт иска да се укрепи во веки веков (а целта на всяка власт е именно тази при цялата си недостижимост). Разликата е в това, че когато от благоприличие е нужно да се запази демократичната фасада, методите са по-скрити и перфидни, но така или иначе, ако някой започне твърде упорито да говори и да пише за човешките правдини и за устройството на обществото или да изяснява какво всъщност се случва, все се намира някакъв начин да му се дръпне шалтерът...

— А не се ли е намерил някой, който да се опита да дръпне шалтера на императора?

— Да, имало е един заговор през 1804 година. Той е трябвало да бъде отвлечен между Париж и Малмезон. Но водачите на заговора, Кадудал и Пишгрю, се провалили. Първият бил екзекутиран, а вторият се обесил на собствената си вратовръзка.

— И освен войни нищо друго ли не е направил императорът?

— За да бъдем справедливи, трябва да кажем, че не е правил само поразии. Негово дело са Гражданският кодекс, лицееите, Сметната палата и Орденът на почетния легион, с който да се награждават героите или да се укротяват някои по-неспокойни духове...

На това място бях прекъснат от хубавелката Виржиния, или Хортензия Боарне, която дойде при нас, за да ни разкаже за кражбата, чиято жертва станала предишния ден. Преди поредното си отиване на снимачната площадка оставила на масичката си в гримьорната един великолепен скъпоструващ медальон. Като се върнала, бижутото било изчезнало. А не била се разделяла с ключа си; дубълът му бил у пазача — ветеран от войната с кръст за храброст, човек извън всякакво подозрение.

След като размислих известно време, изградих план за действие: да сложим някакво стойностно украшение на шията или ръката на някоя от актрисите. Тя да го покаже на всички, после да го остави в ложата си. А ние да се скрием в съседната гримьорна, след като пробием между двете една дупка за наблюдение, и после да изчакаме по-нататъшното развитие на обстоятелствата. Речено-сторено. Тръгнахме да търсим нещо достатъчно скъпоценно, което да изкуши

неизвестния клептоман. Сетих се за един приятел бижутер в Отъой, който с удоволствие щеше да ми се притече на помощ.

* * *

След като се озовахме край Сена при Бийанкур, където реката престава да е достоен обект за пощенски картички, за да се превърне в елемент от индустриалния живот, Дебелия отново подхвана темата за императора.

— Това, което ми харесва при този пич — каза ми той, — е неговата простота. Така, както го е раздавал с черната си шапка, мязаца на сплескано цукало, и със сивкавото си шинелче, въобще не може да се каже, че е бил кипра. А ако е искал, как само е можел да се издокара!

— Прав си — можел е. Но неговите амбиции далеч надхвърляли простата човешка суета. Започнал да събира в Булонски лагер една елитна военна част, която постепенно щяла да се превърне в безсмъртната Велика армия. В процес на подготовка била и една внушителна флота, тъй като императорът замислил нещо значително: да нападне Англия!

— Все пак добър човек си е бил — поклати одобрително глава Берю. И след като помисли, попита: — А в какво обвинявал англичаните?

— В това, че са англичани.

— Ама, разбира се, къде ми е главата! И успял ли?

— Не. Разбирайки накъде вървят нещата, бифтекаджиите набързо се съюзили с руснаците и австрийците. Тогава, начело на своите легиони, Наполеон скоростно прекосил Франция и Германия, стоварил се върху австрийците, преди да са успели да се съединят с руснаците, и им хвърлил як бой при Улм. След това продължил победния си ход и нокаутирал Ивановците при Аустерлиц без дори предхождащ нокдаун.

— Ама си го е бивало! — изпадна в екстаз Берюрие, като че присъстваше на футболен мач Франция-Европа в момента, когато Франция е вкарала поредния си гол на Европа.

— Същината на феномена Наполеон е в магнетизма, който упражнявал върху хората си. Това е върхът на военния романтизъм. Гвардейците му предавали Богу дух с вика: „Да живее Наполеон!“ И трябва да му се признае, че той умее да общува с тях. След битката при Аустерлиц им казал: „Войници, доволен съм от вас! В бъдеще ще е достатъчно да казвате: «Аз участвах в сражението при Аустерлиц», и всеки ще признава: «Ето един смелчага!»“ Освен това той нерядко сядал сред тях във войнишкия лагер и се хранел с чорбата, която те ядели, като ги назовавал с малките им имена.

— Искаш да кажеш, че ги е знаел?

— Имал си хора, които му ги подсказвали.

— Това никак не е глупаво! Винаги хваща дикиш. Много е важно да внушиш на всеки, че мислиш само за него. Така хората стават усърдни в онова, което вършат.

— Много добре разбираш нещата от живота, драги ми Берю.

Най-после спряхме пред магазинчето на приятеля ми бижутер. Обясних му накратко случая и той ми даде един масивен клипс с инкрустации, удивително приличащи на възпалени хемороиди. След това, шокиран от високата цена на един часовник, Берю постави под съмнение нуждата от часовници въобще, защото, уточни той, един човек с добра вътрешна ориентация, а и засякъл внимателно отделните точки от траекторията на слънцето, можел спокойно да мине и без часовник. По този начин самият той рядко грешал с повече от петнадесетина минути. Скандализиран на свой ред от тази му праисторическа гледна точка, бижутерът се зае да я оспорва, като изтъкна обстоятелството, че динамиката на съвременния живот ни налага да бъдем точни. Берю се ядоса и му каза да си завре динамиката в една тъмна дупка в задната част на тялото си. Виждайки, че оттук нататък се появява реална опасност от абсолютно неуместна ръкопашна схватка, аз припряно измъкнах Берю навън, като се извиних сконфузено на бижутера, и му казах, че скоро ще го навестя да му върна бижутото.

— Така — каза запъхтяно Берю, след като седнах ме отново в колата. — И нататък победите продължили ли?

— Продължили. След Аустерлиц последвали тези при Йена, Фридланд и Ваграм... Към 1811 година мощта на Наполеон добила фантастични мащаби. Никога дотогава Франция не била достигала

подобни териториални размери. И никога повече не ще ги достигне. Състояла се общо от 130 департамента. Наполеон бил не само император на французите, но и крал на Италия. А братята му Жозеф, Луи и Жером били съответно: първият — крал на Испания, вторият — на Холандия, а третият — на западната част на Германия. Не можейки да има деца с Жозефина, той се развел с нея и се оженил за Мария-Луиза — дъщеря на австрийския архидук.

Берюрие ме хвана за ръката.

— Нещо не се връзва в това, дето го разправяш, Тони.

— Така ли?

— Казваш, че не е могъл да има деца с Жозефина, но пък Жозефина е имала дете от бившия си мъж.

— Точно така.

— Значи Наполеон е бил стерилен. Оказва се, че нашата история бъка от пичове с изначално дефектен зарзават.

— Само че Мария-Луиза му родила син.

— Да бе, сигурно. Знаем как стават тия работи!

— Но това дете като че ли било предвестник на нещастieto. От неговото раждане нататък блясъкът на щастливата звезда на Наполеон взел да избледнява и той се запускарал по надолнището. Неприятностите му започнали с Испания. Испанците хич не се примирявали с френското владичество и разгърнали партизанска война срещу властта на Жозеф, която война започнала да обезкръвява имперската армия. И при това положение Наполеон, мислейки се вече за непобедим, проявил неблагоразумието да нападне Русия. Придвигил се до Москва без особени главоболия. Но вече на място градът бил запален. И до ден-днешен руснаците обвиняват за това французите, а французите — руснаците. Тъй или иначе по-нататък последните приложили тактиката на изгорялата земя. Оттегляли се навътре в страната, изгаряйки всичко след себе си и отнасяйки всичко, което можело да служи за храна. Отгоре на всичко френската армия била непрекъснато връхлитана от отделни отряди разярени казаци и женици, които я топели малко по малко. Настъпила и много тежка зима. При това положение логистиката започнала сериозно да засича Великата армия била принудена да отстъпва. В края на краищата от шестстотинте хиляди души, които влезли в Русия, останали само стотина хиляди. Оттук насетне се заредили един след друг военните

неуспехи и за три години империята се разпаднала; Франция била окупирана от обединените съюзнически армии на нейните врагове. Наполеон абдикирал и съюзниците го заточили на остров Елба.

— Да бе мирно седяло, не би чудо видяло — мъдро отбелязва Берю. — Тази Мелба някъде в Средиземно море ли беше?

— И още си е там. И най-вече близо до Франция. Дори твърде близо, както ще видим след малко. От този момент се проявява най-ярко удивителната инициативност и воля на този човек...

Пристигнахме във филмовия център. Уговорихме засадата с Виржиния. Тя от своя страна приобщи към заверата една старлетка, която се съгласи да играе ролята на мюре. Оставихме я да се разхожда на показ с клипса, а ние с Берю се отправихме към снекбара, където седнахме да пийнем винце, замезвайки с кълцани свински хапки.

С пълна уста, с мляскащи омазнени бърни, с нож в ръката, със съвсем пресни лекета върху сакото си, с вратовръзка, потопена в чашата му с червено вино, с шапка, килната на тила му като ореол, Дебелия ме пришпори:

— Не се разсейвай, ами разказвай какво станало в тази Мелба.

— Значи вече сме в 1814 година. Наполеон се намира на остров Елба — живописно и слънчево кътче. Ексимператорът е уморен и потиснат. Решава да започне кротък рентниерски живот и да пише мемоарите си, отпивайки по някоя глътка кианти. В края на краищата не си ли бил завоювал завидно място в историята? Но един човек на действието си остава човек на действието. И временно блокираният действителен механизъм на Наполеон бавно, но сигурно отново се задвижил. Разполагал с гвардия от осемстотин верни ветерани, които натоварил с многостранни задачи: да прокарват пътища, да правят пристанища и плавателни съдове, да облагородяват острова, който по този начин много скоро се превърнал в един разбунен кошер, в който императорските пчели приготвяли чудноват мед.

Наполеон писал на жена си, която се била приютила при баща си във Виена, да дойде при него заедно със синчето им. Но тя се оказала калпава съпруга — била станала вече метреса на австрийския генерал Нейперг. Тъй че дори не отговорила на писмата му и призивите в тях. Един ден, отчаян от мълчанието ѝ, Наполеон нахлул в стаята на майка си, която го била последвала в изгнанието му, и ѝ казал:

— Майко, разяжда ме изкушението да се върна във Франция и съответно да си върна и властта, но в същото време подозирам, че това ще е лудост и че ако не успея, този път всичко ще е окончателно загубено. Ти какво мислиш за това?

И винаги спокойната Летиция Буонапарте му отговорила мъдро:

— Сине, следвай повелите на вътрешния си глас...

— Не са били толкоз мъдри и двамата. Аз на негово място, ако се бях вече така вписал в страниците на историята, щях да си се кютна на припек в Мелба. Както ми описваш нещата, имал си е всичко, нужно човеку. Само дето щях да се озърна за две-три путаранки, ей тъй — за здраве, тонус и добро настроение. Но той, изглежда, си е бил голямо шило, дето в торба не седи...

— По принцип споделям твоето виждане, Дембо. Но неговият вътрешен глас му нашепнал други неща — той се натоварил на един кораб заедно с ликуващите си хора, на които присъдил предварително орден на Почетния легион, и се насочил към Франция...

На това място прекъснах повествованието си, защото видях, че в бара влиза сладураната Валерия-Хортензия и се насочва към масата ни.

— Времето за действие дойде — каза ни тя. — Моята приятелка е готова да остави клипса в гримьорната си.

Скочихме от местата си и престо-престо, при това дискретисимо се паркирахме в гримьорната на Валерия. Предварително бяхме пробили малка дупчица над огледалото ѝ с изглед точно върху масичката с клипса. Оставаше само със затаен дъх да дежурим подред.

— Сега продължавай — прошепна ми Берю, — а аз ще киризя през дупката.

— Трябва да пазим пълна тишина, кретен такъв, иначе рискуваме да провалим всичко...

— Ама ти ще ми шепнеш. Аз имам остър слух.

— Преди да продължа — отстъпих аз пред просбата му, — трябва да спомена това, че скоро след падането на императора довтасали роялистите в изгнание начело с граф Провансалски, или другояче казано, Луи XVIII — братът на Луи XVI. Та този подагричен дебелак се заел с извършването на Реставрацията, без при това да проявява особено въображение, още по-малко — блясък.

— Както го описваш, май по му е прилягало да се заеме с ресторантьорство, а не с реставрация! — изкикоти се (тихо) Берю.

— Благодаря ти, Дебелий, за тази уместна ремарка. Ще си я запиша... Французите хич не гледали с добро око на въпросния Луи XVIII и неговата свита. Изпатили от аристокрацията и нейните привилегии, не искали и да чуят за реституция. Освен това офицерите от Наполеоновата армия били заместени от роялистки офицери, което не се харесало на войниците. Наполеон разчитал за успеха си именно на всичко това, когато заедно с осемстотинте си гвардейци плюс триста войници дебаркирал в залива Жуан. Знаейки, че в частност областта Прованс е роялистки настроена, той поел през Алпите, като очаквал във всеки момент да му бъде преграден пътят. Напротив — навсякъде, откъдето минавал, го посрещали с акламации. Така преминал безпрепятствено двеста километра, докато не стигнал до Гренобъл, където обаче го чакала армия със заповед да го разбие. Наполеон и хората му застанали срещу ѝ. Възцарила се тишина. Моментът бил съдбоносен. Наполеон се отделил напред с разтворен шинел и извикал: „Ако някой измежду вас иска да убие императора си — ето ме!“ Тогава войниците, вдигайки кепетата си на пушките, завикали: „Да живеј императорът!“ Това бил решителен успех. Самият Наполеон казал по-късно: „До Гренобъл бях авантюрист, след Гренобъл пак станах суверен.“ Походът му продължил все по-победоносно. Онези, които били изпратени със заповед да го спрат — като например маршал Ней, — се присъединили към него. По-късно, споменавайки за този подвиг, Шатобриан ще напише: „Този човек сам-самичък нахлул във Франция и я завладял.“

— А ресторантьорът? — попита шепнешком Берю.

— Кой ресторантьор?

— Реставраторът Луи XVIII?

— А, той бързо драснал отново в самоизгнание.

Тоя ахмак сигурно винаги е държал в готовност за път куфара си.

— Сигурно. Впрочем новият имперски ред траял само сто дни. Но какви дни! Европа, която отдавна била изпаднала в стресово състояние от Наполеон, се обединила, за да му види сметката окончателно. Тя била наясно, че с дебелия подагрик Луи XVIII ще си живее живота, докато с Наполеон нови неприятности ѝ били в кърпа вързани. Тъй че всички се мобилизирали срещу него: англичани,

прусаци, австрийци, руснаци! И тогава последвало крушението при Ватерлоо. Цялата Стара гвардия на Наполеон загинала. Гвардейците се били с неистов кураж, преданост и самоотверженост, докато не паднал и последният. Напълно съкрушен и със съзнанието, че всичко е свършено за него, Наполеон решил да се постави под протекцията на Англия, разчитайки на някои рицарски правила. Това обаче се оказало утопия. Англичаните начаса го откарват на Света Елена.

— Апропо — прекъсна ме Мамута, — така и никога не разбрах къде се намира това място.

— Това е едно островче в Атлантика, край бреговете на Южна Африка. Този път крилата на Орела се оказват недостатъчно големи, за да се върне обратно. Тръгнал в началото от вълшебната природа на Аячо, той завършва живота си сред мрачните кратери на въпросното вулканично парче суша, пазен от едни мрачни английски надзиратели, които му тровили живота по всякакви поводи.

— И дълго ли живял там?

— Шест години, докато не се разболял от рак.^[2]

— Прав си бях — поклати глава Берю. — Трябвало е да си остане на Мелба.

Направих му знак да млъкне. В съседната ложа някой отваряше вратата. Един силует се приближи до масичката, на която проблясваше клипсът.

— Чакай...

Една длан хищно се надвеси над клипса и го сграбчи.

— Сега напред! — призовах аз Берю.

Той досущ като огромен дог скочи в коридора. Само след миг чух дрезгавото му изръмжаване, последвано от уплашен писък и шум от сгромолясване. Когато на свой ред се озовах в съседната гримборна, заварих там на пода да лежи в несвяст Наполеон; пръстите му продължаваха да стискат конвулсивно бижутото. Подритвайки цукалообразната му шапка, по-смачкана от всякога, Берю подсмръкна и изрече тъжно:

— Глей к'во нещо е животът! Да вземат да поверят ролята на императора на някакъв жалък джебчия!

* * *

Продуцентът ни благодари най-сърдечно и в един плик ни подаде хонорара, който ни се полагаше поради това, че услугата ни не беше от официален характер. Основавайки се на последното, ни напомни да не заявяваме немалката сума пред данъчните, тъй като се касаело за частни взаимоотношения между физически лица. Няма разходи — няма приходи. Наполеон щял да бъде уволнен завинаги от професията без подаване на официална жалба срещу него.

— Знаех си, че това ще бъде фасулска работа — заяви Берю, докато карахме към Париж. — И ще запазя хубав спомен за нея. Все пак не е малко да нокаутираш с един удар самия Наполеон. Сигурен ли си, че ми разказа всичко за него?

— Въобще не претендирам за подобно нещо. Винаги има какво още да се каже за Наполеон. Ако искаш да чуеш моята гледна точка, аз съм на мнение, че Наполеон не е чак толкова изключителна личност, колкото се напъват да го изкарат. Той е бил рожба на обстоятелствата. В онова, което е писал, никога не съм забелязал наличието на широкомащабна интелигентност. Стилът му е плосък и безизразен. Любовните му писма предизвикват снизходителна усмивка у всеки литературно грамотен човек. Това, което все пак ме впечатлява у него, е неистовата му енергия, инициативност, себеотрицание и финална голгота. Всъщност той и затова главно е останал в паметта на хората, създали впоследствие истински култ към него. Когато двайсет години по-късно тленните му останки биват прибрани във Франция, населението се струпва по пътя им, скандирайки: „Да живее Наполеон!“

Но е време да приключим с него с няколко финални думи. От една страна, е вярно, че е направил всичко за славата на Франция, но, от друга страна, няма как да не отбележим, че по времето на своето властване я превърнал в огромна казарма, за да я остави накрая опустошена и окупирана. Тъй че Тиер, първият президент на Третата република, е много прав, като казва: „Властта на една страна не бива да бъде поверявана при каквито и да е обстоятелства в ръцете на един-единствен човек.“

[1] Тогава това не го знаех и аз. Но намерих потвърждение на този факт у Ги Брьотон. (Бел. авт.). ↑

[2] Съществува и хипотезата, че бавно, но систематично бил отравян. (Бел. пресъзд.) ↑

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ФАТАЛНАТА НЕПОХВАТНОСТ НА ГВАРДЕЕЦА

БЕРЮРИЕ

Стрелбата от всевъзможни разнокалибрени оръжия беше в апогея си. Залпове следваха един подир друг. Наполеон бе току-що убедил Султ, че както генерал Уелингтън не струва пукната пара, така и английските войници са банда некадърници. Да, но всички тези мръсници даваха здрав отпор. Техният генерал им бе наредил да умират на място, но да удържат до идването на прусаците. Впрочем генералите по принцип дават подобни препоръки, докато те самите стоят на някое възвишение, за да наблюдават по-удобно развоя на шахматната партия. Именно за всички тези неща си мислеше гвардеецът Берюрие, по-известен с прозвището Панпан Палето. Той беше пичага, но цялата тази военна касапница му беше вече дошла до гуша.

Покосявани от снарядите, другарите му непрестанно падаха около него с предсмъртния вик „Да живее императорът!“.

Наблизо генерал Камброн неуморно подканваше оцелелите от старата гвардия: „Огън! Зареди! Прицел! Огън!“

Старият гвардеец тъкмо си мислеше, че това заклинание започва да му става крайно досадно, когато погледът му срещна този на Камброн.

— Моето мнение, генерале, е, че тъй като днес май се разминаваме с победата, най-добре ще е да си вдигаме чукалата и да се прибираме вкъщи, дорде е време!

— Стреляй, глупако! — изрева Камброн. — Не виждаш ли, че се огъват?

— Докато англичаните се огъват, французите петала опъват — прояви мрачна духовитост Берюрие, вдигна неохотно пушката си и почти с безразличие гътна един англичанин отсреща.

— Трябва да се държим! — извика отново Камброн. — Груши е на път за насам и всеки момент ще пристигне!

— Нещо ми подсказва, че Груши и армията му са се спрели някъде да понаберат гъби.

— Ето го! — посочи Камброн към хоризонта, където се бе появила дълга редица от човешки силуети.

Това съобщение повдигна падналия дух на оцелелите и те продължиха да пълнят пушките си. Техният пример обаче не бе последван от Берюрие, който продължаваше да се взира към приближаващата човешка верига. След малко, потупвайки Камброн по еполета, той му каза:

— Генерале, не искам да ви тревожа, но това не са френски войници.

— Какви ги дрънкаш, идиот такъв! — изрева Камброн, при което монокълът падна от окото му.

— Тия серсеми, дето се задават, са си прусаци от главата до петите — добави Берюрие.

Камброн трябваше да признае истинността на този тревожен факт.

— Прав си — въздъхна той. — Не е Груши.

— Това е най-малкото, което може да се кажа — почти изстена гвардеецът.

В редиците на старата гвардия настъпи стъписване. Гвардейците се спогледаха унило.

— Стреляйте, гламавци такива! — ревна за пореден път Камброн.

Залповете се подновиха. Англичаните стреляха все по-бързо, а и прусаците вече бяха наблизко. И тогава Уелингтън взе един мегафон и извика:

— Господа французи, предайте се!

— Този тиквеник се ебава с нас! — изръмжа ядно Камброн. — Къде се дяна моят мегафон, та да му кажа какво мисля за него!

Но неговият мегафон бе превантивно взет от Берюрие, който го криеше зад гърба си.

— Вижте какво, генерале, защо наистина не се предадем?

— Какво каза, нещастнико?

— С цялото ми уважение към вас, но погледнете по-трезво на истинското положение на нещата: старата гвардия е почти напълно

избита. Смъртта и на последните от нея ще бъде безполезна. Няма да остане никой, който да разкаже за величавия ни подвиг.

Камброн бе впечатлен от тежестта на този аргумент.

— Добре, имаш право. А сега ми върни мегафона, дето го криеш зад гърба си!

Възрадва, Берюрие побърза да изпълни нареждането. Но в бързането си забърса дулото на пушката си, при което байонетът ѝ се заби в задника на Камброн, който пък подскочи с достатъчно силен рев, та да го чуят англичаните:

— Защо не си го заби в собствения задник, кретен безподобен!

Уелингтън счете, че това е отговорът от френска страна, и чувствайки се засегнат, даде знак на войниците си да стрелят на провала.

Така, вследствие на малко недоразумение, загинаха и последните воители от старата гвардия. Самият Камброн бе пленен и почина двадесет и седем години по-късно на седемдесет и две годишна възраст.

Откъс от „Моите разходки и размишления из бойните полета“
от Брианшато

ЛЕКЦИЯ ШЕСТНАДЕСЕТА

ЛУИ ХVІІІ, ШАРЛ X, ЛУИ-ФИЛИП I, ВТОРАТА РЕПУБЛИКА, ВТОРАТА ИМПЕРИЯ

— Последвалото завръщане на Бурбоните било наложено на Франция отвън — продължих аз на следващия ден, докато Берю прелистваше замислено една илюстрирана „История за деца“, която му бях донесъл. — Луи ХVІІІ се завърнал at home болен, меланхоличен и не особено склонен към кой знае какви реваншистки действия. Обаче благородниците около него жадували за безусловна реституция. Тогава настъпило онова, което било наречено Белият терор. Цял низ от стари сметки за уреждане отново окървавили и без това твърде изтощената от толкова събития Франция. Маршал Ней бил разстрелян, обвинен в предателство за това, че при завръщането на Наполеон от Елба застанал на негова страна, вместо да го спре.

— Ако това се беше случило сега, щеше да се отърве — отбеляза както винаги много точно Берю. — Кажете кое е най-важното, което станало при този Луи ХVІІІ, и да минаваме нататък, защото като гледам в тази книжка какърната му и подпухнала физиономия, едва ли е направил кой знае какво.

— Дал на французите нова Конституция, въвеждайки конституционната монархия.

— И това е нещо — призна Дебелия. — Но иначе, ако съдя по сурата му, хич не вярвам да го е бивало върху дюшека.

— Грещиш. Някои сведения гласят, че се е справял нормално. Имал си и любовница — мадам Дю Кайла. Следващото, което може да се каже за него, е, че умрял през 1824 година. А сега да минем на Негово Величество Шарл X...

— А, този е хубавеляк — призна Берю, съзерцавайки портрета му в книжката. — Сигурен ли си, че е бил брат на Луи ХVІІІ?

— Абсолютно. И далеч не съм единственият, който е сигурен в това. Той имал двама синове: Ангулемския дук и дук Дьо Бери. Първият се оженил за братовчедка си Мария-Тереза Френска, дъщеря на Луи ХVІ, но не могли да имат деца. Така се оказало, че вторият бил

единственият, който можел да продължи Бурбонския род. Обаче през 1820 година един работник на име Лувел го убил пред Операта. Замисълът му бил с това убийство да приключи с Бурбонската династия. Но едно неочаквано обстоятелство обезсмислило саможертвата му, тъй като малко време след това дукеса Дьо Бери родила син.

— Наистина този Лувел си е бил кутсузлия — за пореден път поклати глава Дебелия.

— Управлението на Шарл X траяло шест години. Той бил силно консервативен и действал така, сякаш революцията никога не се била състояла. На французите това им дошло много и през 1830 година се вдигнали на бунт. В продължение на три дни в Париж паднало яко кюскане. Шарл X се видял принуден набързо да нахвърля багажа си в куфара и да офейка в Англия. Все пак по време на краткото му кралуване станали две неща за отбелязване: по отношение на мебелировките и оформянето на интериорите се появил стилът „Шарл X“ и започнала войната с Алжир. Последното станало по-точно на 25 май 1830 година. Всичко започнало наглед невинно вследствие едно търговско недоразумение. Нашият консул там и деят на столицата Алжер се скарали по този повод така, че се хванали гуша за гуша. След като отношенията между двете страни хептен се сговнили, министър-председателят на Шарл X изпратил към Алжир една фрегата с парламентьорско знаме. Но когато тя тръгнала да акостира в пристанището на Алжер, алжирците започнали да я обстрелват. Това силно възмутило френското правителство и то взело решение за въоръжена намеса. За това решение спомогнало и обстоятелството, че по онова време Франция била останала почти без колонии, а ето че се представляла възможността за сдобиване с такава. На първо време Франция изпратила в Алжир 450 военни кораба и четирийсет хиляди войници. Арабските тутакси организирали защитата си начело с емира Абд ел Кадер. Войната продължила доста време — последният се предал чак през 1847 година. След окупацията на Алжир френското правителство било изпълнено с добрата воля да управлява страната справедливо, давайки на арабите всички права на френски граждани. Но скоро пейзажът бил позагрозен от стоварилите се там имигранти: французи, испанци, италианци, малтийци... Всички те пристигнали с цел да се замогнат, вследствие на което започнали да злоупотребяват

по всякакъв начин с местното население, на което това никак не се харесвало... Но нека оставим Алжир и да минем на последния крал на Франция — Луи-Филип I, който би трябвало да бъде наричан Луи-Филип Последний. Той бил нещо като републикански крал, още повече, че се бил при Валми на републиканска страна. Още по-точно казано, проявявал се като буржоазен крал. Демонстрирал непосредственост, като се разхождал из Париж с чадър под мишница и се ръкувал с всекиго. Тогава нещата били еднакво далеч и от помпозността на Версай на Луи XIV, и от тази на сегашния Елисейски дворец. Но въпреки своите популистки залитания Луи-Филип си бил авторитарен тип, мечтаещ за власт и слава. Имал добри министри, сред които изпъквал Тиер. По негово време икономическият живот влязъл в безпрецедентен подем: появили се железницата и първите параходи. Подобрила се и участта на работниците и селяните. Франция станала голяма средиземноморска сила, а и интелектуална столица на Европа благодарение на големите писатели, които изкласили, за да заместят класицизма с романтизма и дори реализма: Ламартин, Виктор Юго, Мюсе, Стендал, Жерар дьо Нервал, Виньи, Теофил Готие, Мериме, Бодлер, Жорж Санд, Балзак...

Но нека се върнем на Луи-Филип Последний. Както вече споменах, въпреки либералното си държание той си имал монархическа душица. И го доказал. Въвел правилото в избори да участват само граждани, плащащи данъци от минимум двеста франка. Но народът се възмутил от това и поискал електорално право да имат всички, независимо дали са бедни или богати. И е бил прав. Моето лично мнение, Берю, е, че ако трябва да има някакъв изискуем ценз за избирателно право, то той трябва да бъде образователен. Защото се оказва, че немалък процент от електората на всяка страна няма ясна представа за какво гласува, нито защо. Но така или иначе кралят отказал. Тогава избухнала революцията от 1848 година. Луи-Филип, който много добре знаел какво е революция, след като баща му умрял на ешафода, абдикирал в полза на сина си и побързал да офейка на свой ред в Англия.

— През Ламанша е трябвало да има вече нещо като кралски ферибот, та да улеснява нашите монарси да си сноват насам-натам — отбеляза съвсем уместно Берю. — Но нали ти ми каза, че това бил

последният крал, пък сега се оказва, че абдиркирал в полза на сина си...

— Бунтовниците въобще не обърнали внимание на това, а обявили република. Втората! И знаеш ли кого избрали за президент на тази Втора република? Луи-Наполеон Бонапарт, тоест Наполеон III. Странно, но факт. От дълги години той си мечтаел да завземе властта във Франция и да се обяви за император. Дори на два пъти се самообявил за такъв, но от провинцията. А сериозните неща ставали в Париж. И ето че при метежа през 1848 година разбрал, че му се предоставя някаква възможност в нужната насока. Той обаче гледал на положението си на президент на републиката не по-малко снизходително, отколкото преди това великият му чичо гледал на положението си на Първи консул. И само чакал своя 18-и брюмер, за да продължи традицията. Издебнал удобен момент през 1851 година и разпуснал Народното събрание, като веднага прогонил от страната около десетина хиляди по-изявени роялисти и републиканци. Оставало му само да проведе референдум, за да ратифицира един вид този преврат. Плебисцитът му дал седем милиона и петстотин хиляди гласа „за“. Малкият процент, който гласувал с „не“, той хвърлил в затвора, за да бъде ситуацията по-изчистена. И ето че станал император. Оставало му само да отпочне войни. И ги отпочнал. Но този път се съюзил с Англия. С общи сили обсадили Севастопол, положителният резултат от което е спорен, като се има предвид, че дали 120 000 жертви. После натупали австрийците при Солферино. А през това време Лесепс прекопавал Суецкия канал.

— Завалиите! — възкликна съчувствено Берю. — При онези температури на копачите сигурно им се е разказала играта!

— Сигурен съм, че са им давали по един джинфиз с лед на всеки кръгъл час — успокоих го аз.

— Това е по-друго — въздъхна облекчено той. — Поосеферявали са се малко все пак.

— Каналът бил отворен за плаване през 1869 година. На следващата година Наполеон III въвлякъл Франция във война с Германия, която завършила с разгром за французите при Седан. Заедно с общата капитулация капитулирал и императорът. Свръхголемите геополитически амбиции в края на краищата винаги завършват така, Берю. Не забравяй това!

— Защо непрекъснато ми го напомняш? — попита стреснато Берю. — Аз лично нямам такива амбиции. Никога не забравям поговорката „Лакомо дупе кръв сере“! И тогава сигурно Наполеон III драснал и той в Англия. По онова време май на всички видни неудачници това им било станало като тик...

— Позна. И той на свой ред забягнал в Англия. Но англичаните, понеже бил техен съюзник, се отнесли с него нормално и не го изпратили на Света Елена.

ДОКУМЕНТАЛНО ЧЕТИВО

ПОГРЕШНИЯТ ПРЕВОД НА ПРЕВОДАЧА БЕРЮРИЕ И НЕГОВИТЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

На 29 април 1827 година в Алжер времето беше прекрасно. Г-н Дъовал, консул на Франция, бързаше да приключи обяда си.

— Бързаш ли, драги? — го попита съпругата му.

— Да — отвърна той. — Имам среща с бея, за да обсъдим онази глупава история с житото. Май е много ядосан.

— Хосеин си е бая кибритлия — отбеляза мадам Дъовал.

— Не Хосеин, а Хюсеин — поправи я консултът. — После, ставайки от масата, нареди на прислужника: — Кажете на моя секретар-преводач да бъде готов — тръгваме след пет минути!

Половин час по-късно двамината мъже се озоваха пред двореца на бея. Берюрие помогна на шефа си да слезе от каретата. Той беше възедричък тип, леко бузест и поотпуснат поради това, че откакто се намираще в Алжир, доста злоупотребяваше с кускуса, баклавата и кадаифа.

Въведоха ги в приемната зала, където Хюсеин ги очакваше, полуизлегнат на един диван, веейки си усилено, за да отпъжда нахалните мухи, които налитаха отвсякъде. Той направи знак на посетителите да седнат на канапетата пред дивана и още докато им поднасяха неизбежния чай, хвана бика за рогата.

Започна да говори с типично алжирски жар и плам за това, колко катастрофална за него се била оказала тази покупка на жито. Посредниците му го били турили отзад и колкото и подобен акт да влизал в арабските традиции, на него самия в случая никак не му бил харесал.

През цялото време Берюрие, при все че владееше доста добре арабски език, никак не му беше лесно да превежда гневните словоизвержения на Хюсеин.

Дъовал послуша известно време, замисли се и каза на Берюрие:

— Кажи на този мангал, че ще се постарая да уредим този въпрос в интерес и на двете страни...

Като чу това, беят надигна своя задник и с облекчен вид леко се поклони. Консултът продължи:

— Тъй че въпросът не е толкова съдбоносен и не знам каква муха го е ухапала, че се пали толкова.

Тук пренапрегнатият Берюрие направи малка грешка в превода:

— Консултът каза, че го е ухапала някаква муха.

Беят се загледа в консула, видя, че една муха е полазила по врата му, и в пристъп на чисто арабска вежливост с рязък удар на дланта си я смаза. Дъовал скочи на крака и изкрещя:

— Тарамбука нещастна! В мое лице ти посегна на самата Франция, тъй че скоро ще получиш твърде неприятни новини! Тръгваме си, Берюрие!

И сграбчвайки злочестия Берюрие за ръкава, го помъкна ядно към вратата.

Алжирската война започваше...

По „Кускус и бурнус — дневникът на един консул“.
Глава „Първи искри“ от М. Дъовал

СЛЕДГОВОР

След последната ми лекция седнахме с Берю пред едно закътано квартално кафене, където счетох за нужно да сложа финалната поанта на своето импровизирано и, признавам, доста непълно вторжение в историята на Франция. Чувствах се вече уморен, пък и същия ден Стария се беше обадил, за да ми извести, че ни чака специална мисия в Япония. При тази новина Берю бе изпаднал в радостна възбуда, защото, както каза, това щяло да му даде възможност да осъществи една своя мечта от детинство: а именно, както се изрази, да наниже на чепи си някоя японка. Отсега мога да ви кажа само, драги ми читатели, че той наистина успя във въпросното си жизнеутвърждаващо стремление, само дето насмалко сам не падна нанизан от мечта на разгневен съпруг-неосамурай. Но по-подробно за това — в някоя от следващите ми книги.

— И тъй, любознателни ми приятелю — рекох на Берю, — оттук насетне последвалите събития са твърде близки до нас, за да се разпростират върху тях, още повече, че дори и ти ги поназнайваш, ако и да си ми признавал, че в училище си бил откровен двойкаджия. Нека само изброя някои жалони: Третата република, „Бел Епок“, Третата империя, Първата световна война, Втората световна война, Студената война...

— Ветерани и от двете войни все още посядат из кръчметата — вметна Берю. — Някои от тях си слагат и медалите. И както си хортуват кротко, като си разправят спомени, па вземат, та се скарат и почват да се налагат с бастуните си по главите. Понякогаж едвам ги разтърваваме, щото, току-виж, се получила някоя спонтанна трепанация. Окумуш старчета, дума да няма...

И двамата млъкнахме за известно време, вгледани в звездите, обсипващи вече свода небесен.

След малко подех меланхолично:

— И като си помисля само, драги приятелю, че човешкият род е на тази земя едва от вчера, а толкова зулуми е направил досега, просто

се плаша от бъдещето. А и погледни нагоре, към тези безкрайни космически простори. В своя необуздан егоцентризъм не си ли придаваме прекалено голямо значение за мястото и ролята си сред цялата необхватна и невнятна мистерия, сред която се реем? Утре вследствие на още една голяма война или пък след сблъсъка ни с някой астероид няма да ни има вече и нищо не ще остане от нас...

— Знаеш ли обаче какво ще остане, Тони? Нашият смях. Наред с всички сакатлъци животът ни е пълен и с големи ташащи. Гледах едно предаване по телевизията, където казаха, че от всяко наше действие оставали вибрации. Ще останат вибрациите и от нашия смях, който ще продължи да отеква във вселената...

И отваряйки хипопотамската си паст, Берю се закиска неудържимо, като кикотът му се разпространи във все по-големи концентрични звукови вълни, за да пребъде във вечността...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.